

ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE
1883.

Redaktor:
Michał Horwick.

Létnik XXXVI.
Zešiwk I.

(Cyłego rjada číslo 67.)

Budyšin.

Z nakładem Maćicy Serbskeje.

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE

1883.

Redaktor:
M i c h a ɼ H o r n i k.

Létnik XXXVI.

B u d y š i n.
Z nakładem Maćicy Serbskeje.

Namjezne ludowe pěsni.

Druha zběrka wot dr. E. Muk.

Na pućowanjach, kotrež jako študent po Serbach činjach, zo bych kraj a lud zeznał, sym tež w namjeznych krajinach srjedž Hornjeje a Delnjeje Łužicy wokoło Komorowa, Gródka a Mužakowa pobyl a po móžnosti ludowe pěsni a bajki napisował. Džel namjeznych pěsni (12), kotrež běchu mi předliče w Terpjom pola Gródka spěwaše, je hižo w tutym časopisu (l. 1875, str. 108 sll.) wočiščany. Tudy wozjewjam wšě druhe namjezne ludowe pěsni a varianty, kotrež hišće w swojich zapiskach namakach. Je jich 24. Trjebinske a Bělowodowske (čísla 1—14) sym swjatki 1877 a Slepjanske (čísla 15—20) w měrcu 1878 nazběrał. Číslo 21 je z Wochoz a 22—24 su z Terpa. Skónčenje cheu tudy hišće přispomnić, zo je prěnjej namjeznej ludowej pěśničcy a to z Ćikec pola Komorowa wozjewil H. Jórdan w Łužičanu lěta 1865 w číslu 4: Na zelenu Marju a) Nalětko se nam přibližijo; b) Chcy my něšto spěvać. — K tutym pěsnjam sym někotre hišće njeznate hłosy napisał, kotrež su sobu z někotrymi druhimi w samnym času nahromadzenymi w přidawku k tutomu zešiwkej ča. 1—15 zdžélene.

1. Syrotka.

(Smol. I, str. 155.)

Wujšla*), wujšla syrotka
Domoj glědač mačefku.

Što ty placoš gólicka,
Mója luba džowcycka?

Zetkal jo ju jeden muž,
Tajki stary šědžiwy.

’Še su ludźe wote mše,
Mója mač ta njetříndzo.**)

*) W tutej zběrce piše so „l“ za palatalne „l“ (kiž so w Hornjej Łužicy zwjetša kaž „w“ abo „u“ wupraja), „lj“ za mjehke „l“, zo by čítať na tamniše wuprajowanje kedžbny był, hewak wězo w pismje jenož „l“ a „lj“ (nic lj) trjebamy.

Redaktor.

**) Někotři wuprajeja „ptč“ za př.

Běž na kerchob zeljony,
Wuspiwaj tam wóščenaš.

O, mjo bijo macocha
A mjo čisnjo pód lawku.

A tři móle zawolaj:
Mója ljuba mačefka!

Tež mi takle wumjeta:
Lež tam z'nile ščerbiščo. —

Mója ljuba mačefka,
Pój ty zasej ke mnjo dom!

Ty 'šak bóljej smjerdziš mi,
Dyžli morwy z'nily ščerb. —

Mója ljube džéčetko,
Dži ty zasej samo dom!

Třilečištaj jandželjaj,
Syrotku tam třikryštaj.

'Šak maš nana twójego
A tež*) maš tam macochu.

Pód ščidla ju weznaštaj,
Do njebjes z njej lečištaj.

2. Njedušny.

(Smol. I., str. 133.)

Schyliła se jědlinka
Zabiła mi ljubego, judahej!
Zabiła mi ljubego.

Ach, ty mój najljubšy bog,
'Dže ja weznu drugego?

Drugego ja derje mam,
Ale wón mi zwérny njej'.

Což z předawšym smej se prajilej,
Smej 'sycko zwěrnje měnilej.

Což z něntajšym se prajimej,
'Sycko falšnje měnimej.

Do keremy mej tříndzomej**)
Z drugimi wón rejujo.***)

Ja pak deru třiglědować,
Jare čežce zdychować.

Zdychuj aby njezdychuj,
Swójej tolja njeb'dzomej.

*) Před „ž“ wupraja so „e“ kaž „á“.

**) W Běżej Wodže: Do keremy na reje džemej.

***) Abo: Z drugimi se šenkujo.

Zéndu se aby njezeńdu,
Twója tolja njebudu.

To sem ja lětko pjerej wědžela,
Žo mej swojej njeb'dzomej.

'Dyž sy to pjerej lětko wědžela,
Cogdija sy mi wěrila?

Wěrila sem či ja wěrila,
'Šycko z falšom měnila, judahej,
'Šycko z falšom cynila.

3. Serbska reja.

Wjeré mjo pôla džuri,
Wjeré mjo pôla kachli,
Žo se 'šycko jachli.

4. Džělenja a spytowanja.

(Smol. II, str. 27.)

Mója lubka, mej namej cas rozno hyć,
::: Ja mam hěšci sedym lět wandrować. :::

'Dyž maš ty sedym lět wandrować,
'Cu če ja derje majdować.

Šla jo ta gólica do za'rody,
Synula se pód rožowy keňk.

Wóna tak jare plakašo,
Na swójog' ljubeg cakašo.

Třirajtowal jo rajtať k njej,
Ten se jej' lejdr tak wopraša:

„Co falujo tebi, gólica,
Mója luba džowcycka?

Jo tebi wumrjel nan aby mać
Aby maš ty muža lozego?“

„Mi njej' nic wumrjel nan aby mać
Muža pak njemam že'nogo.“

Džensa jo rowno sedym lět,
Ak' jo mój luby zwandrował.““

Wón wuče'no pjeršeń slěborny
A schyći jej jen do klinu.

Wóna tak jare plakašo,
Žo jej ten pjeršeń pluwašo.

Wón wuče'no rubiško žydžane
A dašo jej jo do ruki.

„How maš, moja lubeycka, rubiško!
Trej se tej woccy z tym rubiškom,
A njeplac ty mě že'ne wěc.“

Ja sem tšel ēe spytowač,
Sylík mi zwěrna wóstala.

Něntr deriš ty ta mója być,
Ta mója luba nejlubša,
Mója mi zwěrna mańdželska.

5. Njewobstajne myslé.

(Smol. I, str. 134.)

Mój ljuby jo se na mnjo roz'njewal,
Wón mi njecha wěcej dobry być,
Tež njecha ze mnú po'jedač.

Njech jeno wón hymjer jo,
'Šako wó njog' njerodžu
A za nim tež ni'džo njepójdu.

Wón jo tog' wjelikeg' bura syn,
Ja pak som chuda služobna.

Njech jo wón tog' wjelikeg' bura syn,
Ja pak ta chuda služobna;
Som tak rjana běla cerwjena.

Šejduj, mój ljuby, kaž ty 'coš.
Doch nic tak daljoko wote mnjo.

Dalej a šyrzej mej budžomej,
Lubej doch se mej změjomoj.

Gusćej mej gromadu tříndzomej
A jesnej se zwadžić budžomej.

6. Zlemki z někotrych pěsni.

(Ze Slepoho a Trjebina.)

'Dyž se mój luby pod hajkom zawraća
A štyrjoch tych brunych do woza zaklada.

Sydaj se rjana do woza krytego,
Mej pojědžomej tam tšecej rowno wen.

Jělej stej tam jělej třecej rowno wen,
Třijělej stej tam třijělej třed ten nowy dwór.

A třed tym nowym dwórom stej wónej zastalej,
„Mači, wóczynjajc te nowe 'rota mi,
Ja wjezu sebi mlodu k swójej pomocy.“

Nó, ty mój luby syno, ty prawje cynil sy,
Ha 'šak ja stara som, wécej dželač njemogu.

Ta młoda budzo dželač, tu čenku žydu třesc,
Haj do polnja do polnja tu čenku žydu třesc.

Haj po polnju po polnju te běle loža slač
A wo tom najbělšem tam samalutna spač.

A stojal som tam stojal a na poł zmjerznul som *),
A padašo se deščik a duješo se sněg.

„Ach Hanka, wocynjaj doch te nowe wokno mi!“
„Mi mač jo zakazala, že njed'ru gólcow brać;

Te gólcy nic ak hokolo džeje, gólicow zaťjezeje,
Chylu k narje spomjeje a pótom zasej wóstaje!““

Derjal ga mi ten šelma tak jare luby być?
A derjala ja stanuć a jomu wotcynie?

Ten dejmantowy kamjeń tak jare twerdy jo,
'Dyž z coplej krvju jog' zmaca, d'a měkki wórdupo.

Ta ryba wo tej wódze tak jare wjes'la jo,
'Dyž sluncko na nju swěći, d'a górej spluwupo.

*) Tuto kónc je z druheje pěsňe.

7. Mudry luby.

Šlej stej dwě rjanej pô trawku ;;
Na tu mi lucku zeljonu.

Ta jena běšo 'rubjance,
Ta druga pak bě 'suknicce.

Ta rubjanku sej kasašo,
Ja pak nic mójeje suknicki.

Ty maš tog' nana tak bogateg'
A ja pak njemam žednego.

Daj ty mi twojog' ljubego,
Ja čí dač mojog' pól bogastwa.

Ja njedam čí mojogo ljubego,
Tež njecham měć twojog' pól bogastwa.

Gólcyk tam kónjow pasešo;
Ten sej to 'šycko wuslucha.

Bóg daj mi lěpšu radu sam,
Kóteru deru sebi 'zyé.

Weznu-li sej tu bogatu,
Tajku mi štolenu hofartnu,

D'a ta mi huchytujo 'šo,
Žo bogastwo sem jej střecynjal.

Weznu-li sej tu chudobnu,
Tajku mi pilnu dželawu,

D'a nama bog wobradžujo
Wótjenog' maleg' čeletka
Wjele štuk rogateg' dobytka.

8. Reja.

My mamy doma tajkeg' čelca,
Tomu praje rožkac.

Na polo wón derje chójdzi,
Domoj se jomu njecha.

Ty sy doch mój luby synko,
Synko, synko, synko zlotučki.

9. Zlemki ze wšelakich pěsni.

To nic mi njejsu zrudženja, ::
Jedeweji!
To su mi góley Bělkowske.

Wóni su tříšli we móju cesć,
We móju cesć, we ručany wěnk.

Rjadnu su sajdžili za blido
A kanu wina na blido.

„Pij, mója Hanka, winko pij,
To winko běle cerwjene!“

Hanka to winko pijaše,
Na swojog' lubeg' spominaše.

’Dže jo ta tinta, papjera,
Žo mo’la lubem' list pisać?

Hanka ten lisčik pisaše,
Na swojog' lubeg' myslše.

„Dy by mi zwěrna byla,
By sama ke mni domoj šla;“

„„Dy by ja byla domjacna,
By sama k tebi domoj šla;

’Dyž pak sem cuza služobna,
D'a sčelem listy z póstami.““

10. Reja.

Ten djabol jo mje na to gnal,
Žo sem se tajku žonu bral,
Kiž polna jěda jo, jo, jo.

Ten gerc jo na mnje powjedal,
Žo sem pła joga Hanki spal.

Te slěwki sem jom' wóšcipal,
Tu Hanku sem jom' zbrinkotal.

11. Starosé wo nócnu hospodu.

(Zlémki někotrych pěsni. Přir. Smol. II, číslo 63.)

Nic mje wjacej njestara,
Hač ta nocna hospoda,
Dže ja budu, dže ja dyru,
Džensa nocy spać.

„Le'ń se třed dwór na slanje,
Polož glowku na ramje;
Tam ty budžeš, tam ty dyriš
Džensa nocy spać.“

Ca mi trěba třed dworom,
'Dyž mam lubku we dworje?

„Komorka jo zanknjena,
Póstolka jo pósłana;
Tam ty budžeš, tam ty dyriš
Džensa nocy spać.“

Cerwjena jo zancyna,
Zelena jo zancyna!
Nic hako a nic hako,
Což jednu módrú ma.

'Džež to slóncko schajdžáše,*)
Wušej wono stupaše,
Swětlejše tež bywaše.

K wěrowanju jědžeštej,*)
Gromadže tam sejdžeštej.

Wila, wila gólicka
Ten jed'n drobny wěnk.

Huwila jen, huwila,
Na wodu jen puščila:

„Plej mój wěnašk, plej, plej, plej,
K tej starej maćeri.

Třipo'jez jej wjele dobrego,
Zo se mi tak derje dže;
Nic ja čažke njedžělam,
Tež rychlo njestawam.

Třed wjecoram lěgala,
Třed dopolnom stawala,
Hěščen jo se chwalila,
Zo jo dobra gospoza.

12. Zrudna lubosé.

(Variant.)

Dala se gólicka do klóštera,
Do klóštera do nowego.

Tam wóna hordowala pobožna,
Běla rjadna cerwjena.

Přagaj mi, kutčak, kónjowu,
Pojědžemoj do klóštera.

K mójej tej lubce pjerzejšej,
Což sem jej prjedy dobrý byl.

Do klóštera přijědžeštej,
Třed komorku zastašej;

*) Tu pobrachuje kruch abo je kruch druhaje basnje.

Tam se wónej nutř klapaštej
Z jednym tym malym palaškom.

Z jednym tym malym palaškom,
Z jednym tym zlotym pjeršćenjom.

„Sylik ty rjadna lubka nutřka,
Njechaj ty raz k nam wen wujdžeš!“

Rjeniša wóna wen wujdže,
'Sej carnej drasće běše.

'Losy te měješe po'ješene
Třecej rowno do pasa.

„Něntko ty dyriš mója być,
'Dy by rownuē njochala!“

„Něntko ja twójja njebudu,
'Dyž mam ja drugego lubego,
Hěščen hejgen zwěrowaneg!“

Góleyk se hobroči wot gólicki
A tak žalosnje plakaše,
Swójej ruce lamaše.

„To wam ja praju, fryjna bórša,
Njemějče se zwěru lubo.

Nie gófše na tem swěče njej',
Hač te zwěrne lubosći.

Lubosći se čagaju po swěče,
Kaž te pjerje po wodže.

Gromadu wóni ložce du,
Ale čažko roztyla.

Z wodźicku wóni rozplějeja,
Z wjetříkom wóni rozdujeja.

Njech jo to jabluško tak rjadne hač 'ce,
Tola dwojakeje barby jo.

Z wenkach jo běle cerwjene,
A nutřka carne jadra ma.

Njech jo ten gólcyk tak rjadny hač 'ce,
Tola dwojakej' myslí wón je.

Wjèle wón praji, malo wón dzerži,
'Sycko wón k jědnemu zwobroči."

13. Mjetel.

(Smol. I, číslo 217.)

Gólcyk jědze z góle wen,
A gólicka plěje len.

„Gólicka maš ty běle nožki,
D'a dyriš méja być.“

„Mam aby nimam,
Twoja njebudu!“

Kaž sem ja dawno slyšala,
Zo ty maš druge tři.

Z tej prědnejeu ty rejuješ,
Z drugeju frejuješ.

Třeću sy pósłal do rzykow,
Ta ma zasej třijc.

Měšk sy jej rozter'nul
A rzyk rozsypal.

Měšk jo zasej zešyla,
Rzyk zezběrala.

Mórié jogo 'ceše
A njewjedžeše z cym.

Škrabala jomu merchwej
A dawala joma chrěn.

Kak zrudna mójja wutroba,*)
Zo zawjezena jo;

Zawjezena drje wóna njej',
Ale woprajena jo.

'Dyž 'ceše se tu gólicku 'zač,
D'a njechachu jom' jeje dač.

Z tym jědnym rjadnym gólcym,
Z tym bělym cerwjenym;

Z tym jědnym rjadnym jabluškom,
Z tym bělym lubostnym.

Gólicka chójdži pó dworje
W tym štalée štrejfatym.

We tym mi štalée štrejfatym,
W sukni zelenej.

We tej mi sukni zelenej,
W za'rodze rožowej.

We tej mi za'rodze rožowej,**)
'Džež wjèle rožow jo.

'Dyž rožam pupy wošcipješ,
D'a žadna roža njej'.

Tak tež jo z tymi gólcami,
'Dyž jed'n lubku ma.

Ten drugi jom' ju wotwjeze,
D'a žadna ljubosć njej'.

To mó'lej se staršej pomyslić,
Žo jeju wólja njej'.

Ale jeju wólja derje jo,
Ale 'sycko 'kóncoj dže.

Ta mać tom' gólczej praješe,
Zo d'r'i se gólicku 'zač.

*) Přir. Smol. I, čo. 69.

**) Přir. Smol. I, čo. 70.

14. Starosćiva luba.

Šla jo gólicka po wódku
Do bělego jazorka.

Wódźicku jo spóerela,
Pód górkę zběžala.

Třirajtował rajtar k njej,
Tajki jare zrubany.

„Spomagaj Bog či gólicka!“
„Co sy tajki zrubany?“

„Grabы su mje zrubali,
Pjenjezy zebrali.

Tři pjenjezach kónika,
Kónika šymjelika.“

Měla gólicka čeńki šorc
Třecej rowno do zemje.

Wóna jo jen rězala,
Lubeg' rany wobaljala.

Měla gólicka žolte 'losy
Třecej rowno do pasa.

Wóna jo je rězala
Lubeg' rany wob'jazala.

„Měj džak, měj džak, gólicka!
'Dyž 'dže mi bog spomagač,
D'a dyriš ty mója byé!“

„„'Dyž 'dže či bog spomagač,
D'a njeb'džes na mnjo spominač!“

15. Žnjeński spěw.

(Nowiśi.)

Na lěto poljo rjane je,
Hdyž trawa zelena,
Nam rjane kwětki přinjese,
Te štomy rjenje k'ča.

Tych kłosow złoto ze zemje
 Tak krasnje horje dže,
 Wśu našu procu zapłaći
 Nam z dżakom luboznje.

Hdyž kóžde stwielco dwaceć kręć
 Nam zorno pódawa,
 Stož smy na horach wusyli,
 W dolach, na polach.

To żohnowanje wusoce
 Na wózach čežke je;
 Ta žnjeńca holca horjeka,
 Knjez sam pak pódla dže.

My jěmy pótom dobry chlěb,
 Štož Boh nam woħradži,
 A šwjerč nam, prawe wjesele
 Při kachlach zejgraje.

Ty knězski mužo, njesměj se
 Našyma rukomaj,
 'Šak wónej 'šycko žywitej
 Tog' férštu a tón kraj.

Laj wojak, na mój krawny mjec
 A kósow błyščenja,
 A hač najwusšy lorberow
 Naš wěnk tu wót kłosow.

16. Separacionski kěrlušk. (Nowiši.)

Klós: Štò te myali, štò te wéri.
 Skoro wšudzom skorža ludžo w kraju,
 Zo so přecej wjeli górej maju;
 'Šyckich rogach 'nija nětko kulki,
 Warba mala jo a dawki wulke.

Chólera ta tež se přibližuje,
 Wóšnosé dawki přecej powóšuje;
 Njeje tole tola pře wśu měru?
 Mórčiš, d'a či hroža hnydom z džera.

Hdyž pak wobhladam tu nuzu wšudzom,
 Njeje hórje hač Slepjanskim ludžom;
 Separacijon su tudy měli,
 Při tym su jich tola helsce drěli.

Hdyž su kóstow dosć se nadawali,
Nowe plany z procu wurunali;
D'a šak dyrbiče něnt twarić puće,
Njeñdzeče, d'a přimaju was kruče.

Hdyž se wječor něchtožkuliž lěha,
Ga žno wajchtař po wsy wokoł běha;
Što d'a pak to zasej nowoh' budže,
Nico dušno šak, to wědže ludže.

Njewotedače 'šo na minutu,
Haňbu maće a tež škodu lutu;
Hdyž wy 'šycko džens njewotedače,
Exekucion žno jutře maće.

Hdyž sej gmejna myсли, zo je trochn w měri,
D'a se zasej m'ólk ze skóržbu šeri;
Réki cysćenje wón z mócu žada;
Njeñdzeš bórzy, d'a se zběnje zwada.

Nima nichто nico wjacej z wami,
Bjez sobu se hadruječe sami;
Chtož ma w gmejnje žel na bycej luce:
Tajka wěc njej' hucynjena ducy.

17. Stražnikowy spěw.*)

(Nowiši.)

Wam, naše lube wajchtarje,
Se gmejna dowěrila je;
Ten hamt, kiž swóju wažnosć ma,
To jo ten hamt tog' wajchtařstwa.

Tuž něnt tež zwěru wachujće,
Zo skeržba na was njetřídže;
Kak rjanje se to pôslucha,
'Dyž gmejna chwali wajchtarja.

To pak se chytře njeslucha,
'Dyž praji se wót wajchtarja:
Ten hewak ze jsipy njeleze,
Ak' 'dyž jo z loža wugnaty.

To tež njej' cesć za wajchtarja,
'Dyž ludžo hinak njepraja;

*) Tutón (po někotrych tež předkhadźacej) je wěsty stražník w Nowym Měsće pola Slepoho wudželař.

Ten wajchtař ni'dy widzeć njej',
Ak' 'dyž wón po myto třijdžo sej.

Tež z kóždym chudym prosarjom,
'Šak zachadzajc z rozymom;
Ten chudlas gusto njemóžo
Sam za to, zo wón chudy jo.

'Dyž nocy wokolo chójdžíče,
D'a wjeselie sej spěwajće;
Ten Bog, kiz že'nje njedrěma,
Tež kedžbu ma na wajchtarja.

Kak gusto zlosnik njedušny,
Dzo w swójch złosćach móleny,
'Dyž slyšy spěwač wajchtarja
Te rjane stücki kěrluša.

Ach, móje lube wajchtarje,
D'a spěwajće, kaž jandže;e;
Ten wajchtař, kótryž njespěwa,
Njej' hódný prizy tobaka. *)

18. Och rjana roža!

(Smol. I, číslo 311.)

Stoji ten bom we dlomokosći,
Och rjana roža!
Na njom zrostlo jabluško,
Tak rjane běle cerwjene.
Och rjana roža!

Z dešćikom jo naroslo,
Och rjana roža!
A ze slynkom jo zezgrjalo,
A ze slynkom jo zezgrjalo,
Och rjana roža!

Tuž třijdže wětr a zetreso bom,
Jabluško pa'ňje do dlomosći.

Ja džech a zwi'nuch jabluško
A z cynich sebi jo do lodyški.

'Dyž malu chylku spominjo,
Jabluško chopí blěde być.

*) Při těmto rjadku so dopomnich, zo je spěw wot našeho hornjoserbskeho Pětra Mlonka číslo 354. Redaktor.

Ja 'zyjach nož a trikrajach jo
A pycki se rozlečechu po šyrokosći.

Z nich hugna rjana młodzica,
Tak rjana rowna zeljona.

Ja 'zyjach nož, wotrèzach ju
A scynich sebi ju do póstolki.

Och! směj se, směj se, młodzica,
Och rjana roža!
Och směj se, směj se gólica!
Za lěto dyrbiš mója być,
Och rjana roža!

'Dyž deru ja za lěto twójja być,
Och rjana roža!
D'a budź tak dobry a njepraj nic,
D'a budź tak dobry a njepraj nic!
Och rjana roža!

19. Swérne lubosée.

(Variant.)

:: Zwandrowalej stej dwa, zwandrowalej ::
Štyri mile daleko,
Štyri milo šyroko.

:: Wěc nic njejstej nadešlej ::
:: Ak jenu malu za'rodku. ::

:: W za'rodce jo jabłońka, ::
A na njej běše jabluško,
Tak rjane běle cerwjene.

Swita, swita, dzeń buwa,
Cerjene zerja górej źeja.

Kótryž gólc jo pola lubki spal,
Ten ma dawno cas wót njeje hyć.

Wót grozneje jo dawno cas,
Wót rjaneje jo casa dosć.

„Gólica, dži ty za drugim,
Ja tež pojdu za drugeju.“

Gólica ma dawno drugiego,
Góleyk njema ženeje.

Gólica jědze k wěrowanju,
A góleyk jědze na wóranje.

Gólicy gercy grajachu
A góleeju koleska kyrkotachu.

Gólicy z bubonom bijachu
A góleeju terpy šćercachu.

Gólicy družby juskachu
A góleeju kónje zrizgowachu.

20. Poroki.

Přec' chójzíš ty 'drugim gólicain?
Přec' njejsy ty doma?
Doma maš ty tu bergařsku
A za burskeju ty chójzíš.

My mamy doma tajkeg' čelca,
Tomu prajimy rožkac;
Na pôlo wón derje dzo,
A domoj se jomu njecha.

21. Hrónčko Wochožanow.

My smy Wochoženjo!
Štož my přepijemy,
To my zaplačimy.
Čarta se my njebojimy,
Z Bórčanami se my njeměnímy.
(Bórkowčenjo pak přistajeja:)
Sazarja so nastrbžamy!

22. Rowowopyt.

(Variant Smol. p. I, str. 4.)

Dobry wječor mašeřka atd.
Rjadk 1—24 kaž pola Smolerja.
Hóleyk zawroši konika,
Rajtowašo k mašeri.

Maš tog' kónja zatrímanu,
Za huzdu jog' třiwejzo.

Dada hóloej jěsc a piš,
Piwo, 'palenc, bučru, šmałc.

Nic jěsc ja wěcej njebudu,
Moja hutroba wša zrudna jo.

Njebuž zrudny, syno mój,
Wšako swět jo šyroki.

Swět derje jo šyroki,
Mi pak njejo znajomny.

23. Wón sam přińzo.

(Přir. Smol. p. I, 47.)

Štuka 1—45 kaž tam. Potom:

Hóleyk stwórty mól zakłapa,
Staň wšak a wotcyń holičo.

Duž hakle wona zrozymje,
Žo głós jo swojog' lubego.

Potom rjadk 49—55 kaž pola Smolerja.

Tajki'laj cuzy daloki. Potom 58—60 kaž p. Smol.

Zelczo jo že twerde dosć,
Naju lubosć hyšci tweržiša.

Zelezo we hoguju rozejzo,
Naj' lubosć nihdy wjac njepońzo.

24. Hrónčko.

Zańzo mě moja mašečka,
Zańzo mě moja hośinka.

Wjacor ja zrudna lažaš du,
Rano ja wjasola stawaš 'cu.

My 'comy nětko domoj hyš
A piwo, palenc piš.

Hornjoserbske ludowe pěsni.e.

(Nječišćane a variantne.)

Štvörta zbérka dra. *Ernsta Muko*.

Po wudaéu Smolerjowej zberki pěsničkow (1841 a 1843) je M. Hórník w l. 1860 z nowa přeni pastork k zberanju ludowych pěsni dał z wozjewjenjom legendy „Lazarus“ (Časopis M. S. 1860, str. 6) a z časčišim napominanjom w Časopisu, Łužičanu a Katholškim Pósle.*)

Hornjoserbske pěsni.e sym ja jako gymnasialst w lětomaj 1872—73 w swojim staršiskim domje we Wulkim Wosyku hromadzíć počal a do rukopisneje „Serbskeje Nowiny“ Budyšského gymnasialného towarzstwa „Societas Slavica Budissina“ zapisował. Prěnjej dwě z nich buštej wočišćanej we „Łužičanu“ I. 1872 str. 58 „Dželenje“ a str. 70 „Wowčeř“ a wjetša hromadka bu w tym samym lěće wozjewjena w tutym Časopisu str. 22—29 (12 pěsni) a str. 96—103 (z nowa 12). Jako tak pytnuch, zo hišće poklad ludoweho basnistwa wučerpaný njeje, zberach tež při skladnosći w druhich wsach a to najprjedy na wulkich prözdninach lěta 1873 w Smječkecach, hdjež khwili w kupjelach přebywach, a wokolnosći. Z tuteje zberki je jano šesc hišće njeznatych pěsničkow w Čas. M. S. 1873 str. 73—76 wočišćanych; druhe zawostachu hač dotal w rukopisu. W tym samym lětniku wozjewi hišće redaktor Časopisa M. Hórník dwě pěsni, kotrejž bě Handrij Zejler za swoje młode lěta we Wochozach nazhonił. Dale dosta Maćična knihownja rukopis z ludowymi pěsničkami, kotrež redaktor w Časopisu 1875 str. 68—77 (20 pěsni) wuda. Tola tež hižo předy toho buchu we „Łužičanu“ přede wšem w jeho přením lětdzesatku dys a dys hišće njeznate a variantne ludowe pěsnički wozjewjano. Dla dospolnosće a polóženja při pytanju chcu je tudy pemjenować. Su to w Łužičanu l. 1861: čo. 8. Boži sud. Z Kułowa: Před tym sudom

*) Dokelž so moje zberki a dodawki pěsni w Časopisu M. S. lohey z registrow namakać hodža, zberki we Łužičanu pak tudy nadobnuje so mjenuja, přispominam dla dospolnosće, zo K. Posoł w lětniku 1863 podawa „poslednju wječer“ a w l. 1864: „Och wy moje myśle“ a „Dziwne, o dziwne“

Božim. čo. 11. Sudny dźeń. Z Khróséc: Póšlał je Bóh wjeršny.
 ča. 12. Ličby: Daj nam Božo wjedzeć. — l. 1862: čo. 1. Swja-teje Mariny wěnc: Złočany róžowy wěnc. čo. 2. Dżewjeć-lětna služba: Prěnje lětko služach. čo. 3. Pěseń z ludu. Z Boranec: Hdyž tón člowjek wumrieć dyrbi. čo. 4. Putnikaj. Pokěrlušk: Běstaj pak běstaj putnikaj dwaj. (Přir. Sm. p. I, 285.)
 čo. 6. Rejwańska. Z Wojerowskeho wokrjesa: Družkec Hanka rjenje kōše. — l. 1864: čo. 2. Kermušny spěw: Ta cyła wjes so skhadžuje. (Předzělk.) čo. 3. Džěćace hrónčka: Jena nima mjená. čo. 7. Džěćace hrónčko. Z Khrósécie: Deščik so prôši.
 čo. 7. Narodna pěseń: Husy domoj leča. (Přir. Sm. p. I, 209.)
 čo. 11. Holčeyna wola: Za našimi hunami Tam rjana pěseńca je. — l. 1866: čo. 4. Džěćace hrónčka: 1. Džělaj so džělaj piščalka. 2. Leć leć Bože slónčko. 3. Deščik dže — Rosa kōš.
 čo. 5. Pokračowanje: 4. Hdze tón Boži rajtašk je? 5. Jutře je dzeń sobota. 6. Baje baje basničku. čo. 9. Drobnostki (pokračowanje): a. Spōwaj, spěwaj pocpula. b. Prošer stany zahe rano. c. Wjelk tón lada worašc. — l. 1867: čo. 4. Swěrna lubosć: Wóřska hišće swěčeše. čo. 7. Džěćace hrónčko. W małych Debsecach je muž. — l. 1868: čo. 4. Stonanje kołbasy: My smy sej w hromadze zradzili. — l. 1869: čo. 6. Wowčefski spěw. Z Khrósécie: Hdyž ja němje wotpočuju. čo. 6. Swěrnaj: Do Wósporka jědzechu. čo. 7. Hrónčcy dwě. čo. 8. Kwasny pué: Ja tam khodžach wokoło.

W tutej štvrtej zběrey podawam nětko wšě dotal nje-čišane pěśnički a varianty, kotrež mějach w swojich zapiskach a připowěšam jím mały přidawk wopřijacy hromadku narodnych příslowow, přiwěrkow a mythologiskich powostankow, kotrež běch pódla nazběrał. Woł pěśničkow su mi spěwali čo. 1, 2 Wotrowčan Šolta, ča. 3—7 Jaworčan Zarjeńk, ča. 13—16 Wudworjan Symank, ča. 26—38, 43—45 Smječkečan Rynčec maé a džowki, ča. 39—41 Njebjclčan Wuješec Jurij; čisla 12, 21—25, 47—52, 54—61 su z mojeho narodneho domu we Wulkim Wosyku, kaž tež wšě pěśnički w Časopisu lětnika 1872 podate; čisla 46, 53 napisach sebi w Zabrodze niže Wojerec. Najposledy wot wšěch tudy wozjewjenych pěśničkow su hromadzne čisla 1—17 a to na wulkich prózdninach lěta 1876, jako z Filipom

Rězakom z Bělčec, nětko stud. theol. w Prazy, wot Wotrowa přez Jaworu a Kukow do Khróscic na pěsníčkizběranju wokoło čahach. Z pomocu tutoho mojeho přetela, kij měješe husle sobu, sym tež w hudźbnym přidawku wozjewjenych hłosow čisla 16—41 a 43 napisał; čo. 42 je J. Kubáňk, tehdy wučeř w Čornečach, a čo. 44 naš H. Zejleř nastajil. Wše hłosy je před číšem kanter K. A. Kocor swěru přehladał.

Někotre ludowe pěsnički, kaž „Serbja so do Němcow hotowachu“ su hižo wjeli lětstotkow stare, druhe kaž „Ptači kwas“ su hakle w zańdżenym lětstotku (hl. „Łužica“ 1883 str. 4) basnjene a mamy tež hišće nowiše z našeho lětstotka kaž „Zady našej“ píjocy a „Sym Serbow serbske holičo“. Jich basnicy su nam tež znaći: basnik „Ptačego kwasa“ bě kubleř Michał Wićaz z Prawočic a basnik poslednjeju je naš njezapomnity Handrij Zejleř. Připadnje je so mi radžilo, tež basnika kwasneje pěsnički (Smol. I, str. 260): „Što to rěka? W runej méri jedyn wóz po druhim čeri“ — nazhonić. Je to njebohi farař Delank z Hbjelska, rodženy z Pręčec; wón běše jako kand. theol. z domjacym wučerjom na ryčeńkuble w Njeradecach abo Małym Wosyku, kotrež tehdy Matka-Mütterlein, nanowy bratr mojeje wówki, wobsedžeše. Tułych Mütterleinc Hanka wuda so na faru do Budžemysla pola Baršća, hdźež bě jeje nawożenja ze serbskim fararjom. Při tutej skladnosći zbasni kand. Delank spomnjeny kwasny spěw, kotryž hišće džensniši dźeń na kwasach w klóstrskiej wokolinje slyšiś.

Tola njemysl sebi žadyn čítar tuteje zběrki, zo su z njej wše pěsnički dozběrane a zo wjacy prócy bódno njeje, so za druhi naprašować; wésée je we wšelakich stronach našeho kraja mjenje abo wjacy njenapisanych ludowych pěsničkow a khmanych variantow. Jenož je nuzno pílnje pytać! Tak n. př. spěwa so wokoło Bukec rjana pěseń, kotraž hišće dosahnuć njemóżach tutoho wopřijeća: Njewesta bě so za čestnu wudala a z bortu w Bukecach wěrować dała; ducy wot wěrowanja pak bě ju čert roztorhał a jeje stawy po kruchach we wokolnosći rozmjetał; hdźež žadyn stawček padże, dosta leżownosć po nim mjenio: Włosančki, hdźež wlosy padżechu, Stupnički (skalnišco pola Pomor), Ručički (keřčki pola Bukec), Suknički — mikački.

(městnoséé wyše Bukec p. Čorneho Boha) atd. Wězo hodži so w tych wsach hišće najwjacy namakać, hdžež Smolef a druzy zběrarjo dotal byli njeisu, kaž wokoło Kamjenca, Budestec, Bukec a Wósporka, hdžy pak budža na prěnje naprašowanja tež kóždemu, kaž mi, stereotypnje wotmołwjeć: My žane njewěmy!

Zo pak bychu studenći a wučerjo, kotliž chcyli w swojich prózdných hodžinkach so ze zběranjom ludowych pěsni zabawjeć, wědzeli, hdže bychu hišće něsto nadeńeć móhli, cheu ludy skónčje naspomnić, hdže a kak wjele je Smolef za swój čas pěśničkow namakał: 46 we Łazu, 26 w Kułowie, 11 w Koćinje, 10 w Łuću, 6 w Brěžkach, po 5 w Dołhej Boršci, Lubušu, Radscy, po 4 w Mortkowje, Drěwcach, Wajicach, Barče, po 3 w Hermanecach, Slepom, Złyčinje, Wojerecach, Wóslinku, Komorowje p. Rakec, Radworju, Budyšinje, Różeńče, Konjecach, po 2 w Bjedrichecach, Běłej Wodźe, Koblicach, Lipinach, Šiboji, Sułšecach, Šunowje, Zdžarach, Khelnje, Dažinje, Brězowje, Wólšincy, Ralbicach, Njeradku, Bukojnje, Khrósćicach, po 1 w 58 wšelakich druhich wsach. Bjez pomjenowanja městna je jich 79 a su te najskerje z rukopisneje „Serbskeje Nowiny“ Budyškeho gymn. towarzstwa wuwzate.

1. Zaúdžena lubosć.

(Přir. Smol. I, č. 18.)

(Ha) hdžy ja ranko domoj džěch,
Přez jedyn zel'ny hajk;
Falderi, faldera, falderalala,
Přez jedyn zel'ny hajk atd., kaž pola Smolerja.

Na 8 rjadk slědujetaj:

Ji njem'žach hinak powjedzeć,
Hač zo sym druhdže był.

Kóneč rěka tak:

Hejzo nic za lětko,
Dha ženje wjac' njepříndu.

Haj hejzo njechaš předy přińć,
Potom tež rjetujebaš.

Hdžež sy mój luby wóčera był,
Tam dži ty džensa zas.

Hdžež sy mój luby kury hnał,
Tam čér te holbje tež.

Haj hdžež sy himbeř zwotnošał,
Tam donjes popjeř tež.

2. Wudma.

Žuricy su 'ribaki, ')	Njebjelčicy klamarjo,
Ha Kašecy jo šiška. :;	Ha Pazylcy su šlamarjo.
Wotrowje su prosata, Ha Kanecy jo tykanc.	Wudworju jo banda, Worklecy jo šanda.
Swinarni jo nuza, Ha Kukowje je kruwa.	Nowoj Wjesoy jo całta, Pola Opica jo kołbasa.
Pančicy jo wučło, Ha Klóštyrje su bengele.	Hrańcy jo pinca, Nowoslicy jo šinca.
Jaworje su twarožki, Miłočicy drebjenjo.	Nowoj 'sy su handlerjo, Kulow połny paduchow.

3. Swěra hač do smjerće.

(Přir. Smol. I, čo. 55.)

Mi jo se nócku zedžalo,
Zo jo mi lubka wumrjela.

3—4, 5—6, 7—8.

Hólcaj mi wjesele jěchaštaj,
Do teh' mi Šokćic nowoh' dwora.

Šolćina atd., kaž pola Smol.

Moja ta dżowka doma njejo,
Wona jo mi gor wumrjela.

Kónik tón wjesele zarjehota,
Hólčik pak zrudnje zaplaka.

„Čakaj ty lózy koniko,
Zo ty tak wjesele rjehotaš!

Stań wšak mi horje holečo atd.

*) To su wšelake swójbne mjenia w pomjenowaných wsach.

4. Marja a Hilžbjeta.*)

(Wobšerny variant Smol. I, p. 274.)

Pod Róžantom leži lučička,
Po lučey atd.
3—10 jako Smol.

Witaj wšak, witaj wšak wote mše,
Ja chcu tebi něšto prajić.

13—14.

Njech wšak woni to praja,
Wšak to wšitko bože jo.

Hdy dha budžeš nam ty porodzić,
Moja četa Hilžbjeta?

Hdy dha budžeš nam porodzić,
Luboh' swjatoh' Jana?

Ja budu wam joh' porodzić,
Runje prawje srjedź toh' lěca.

Hdyž budža so te hórki a dołki zelenić,
Hdyž budža te ptačatka w lofće złetować.

Hdyž budža te žita na tych polach so zmahować,
Hdyž budža ta kruwařka w hajku sej zaspěwać,
Tehdom, mój Božo, b'dże wjesely čas.

Hdy budžeš nam ty porodzić,
Swjata Marja, Jezom Khrysta?

„Ja budu jeh' Wam porodzić,
Runje prawje srjedź tej' zymy:

Hdyž budža hórki so dołkam runać,
Hdyž budža ptačatka w lofće zmjerzować;

Hdyž budže woda na morju so sydować,
Tehdom, mój Božo, b'dże jara zrudny čas!“

5. Nuzne lubosće.

(Smol. I, p. 134.)

Hančička lubčička, jandželko mój,
2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 kaž pola Smol.

*) Variant sym hižo podał w Časopisu 1869, str. 8. Redaktor.

Čakaj 'šće lětko, potom příndz zas';
Pónďemoj k duchomnom', změjemoj kwas.

Čakać a ūakać to wobčeźne jo;
Trjechi so huba a skazy zas' 'šo.

Koc dundyr, koc hara! a ty 'ceš mje měć,
Dha chcemoj 'šće džensa k tom' duchomnom' hić
Ha jutřiše ranko wěnc njewjesće wić!

6. Luby do wójny.

Šoł jo tón hólčik na piwo,
:: Haj na te piwo daloke. ::

Hdyž bě to zhoniło holičo,
Ta joho lubka najlubša.

Šla jo tež wona na piwo,
Haj na te piwo daloke.

Hólčik tón holčo wolaše:
„Pěj sebi připić, holičo.“

Holčo to z horda stupaše
A připić sebi běžeše.

„Nětley moji hercy piskajće
Wšitkim tym ludžom k wjeselu
Ha mojej lubcy k zrudobje.“

Přečo mój luby tak piskać daš,
Wšak mój wobej młodej smoj?

„To jo, moje holčo, posledni raz,
Zo ja z tobū rej'wać du.

Tamlej jo tón mój młodši bratr,
Z tym so dyrbis stowařsić.

Ja pak na wójnu počahnu,
Na tu wójnu daloku,
Na tu wójnu sydom lět.“

Wjedł jo tón hólčik ju z piwa dom,
Ha přez tón hajk mi brězowy,
Ha přez tón hajk mi zeleny.

„Tole jo, moje holčo, tón poslední raz,
Zo ja z tobú z piwa du.“

Šla jo wona do komorki,
Do swoje noweje komorki.

Tam wona k njebju hladaše,
Ha swojej ručcy ťamaše.

Hdyž wona pohlada přez woknješko,
Koho tam wona wuhlada?

Jeje tam luby čehnješe
Na tu wójnu daloku,
Na tu wójnu sydom lét.

7. Pohonč přichodny syn.

(Přír. Smol. I, č. 117.)

Na 14. rjadk scéhuje:

Prjedy hač honačk zaspěwa,
Holičcy so zastyska.

Přeco wona běžeše,
Do konjeńca k pohončej.

Tam so scécha nutř klapaše,
Ze swojim malym porsdikom atd.

Město rjadkow 25, 26 spěwa so tu:

Sórca so a pjelčka njesleku,
Do loža so či ja njelehnu.

Na kóneu so přistaja:

Kajka je to tola džiwna mač,
Swoju džowku chce kejzorej dač.

Sama je burska tu wotrostla,
Swoju džowku chce nětko kejzorej dač.

8. Naliki a mušota.

(Jakub Bart z Kukowa.)

(Smol. I, čo. 70.)

Na kónca so přistajeju tute rjadki:

Hdyž rózam pupki zeščipješ,
.; Tam žana róža njej'. .;

Hdyž druhom' lubku wotwjedčeš,
::: Tam žana lubosć njej'. :::

Tak je moj luby z tobu tež,
::: Hdyž słowčka njeryciš. :::

9. Wbohi muž.

(Wot Matkec Jakuba z Khróscie.)

Ja sym tón muž, ja sym tón knjez;
Ja sym sej njewjedro na so zwjezł,
::: Zo radzić njewěm sej. :::

Hdyž žona njepošlušna jo,
Dha wzmi sej twjerde hrabišćo,
::: Čep ju hač do kreje. :::

Ju torhaj, wjergaj za wlosy,
Hač žona muža njeprosy:
To praji Absalom,
Tón knježi Absalom.

Ty bě ta khuda slěpčina,
Ja sym ē k mužej sciniła:
To praji Absalom atl.

Ja měnjach, zo jo zahroda;
Tu khwili mam samoh' djabola:
To praji Absalom atl.

Ja měnjach, zo mam škowrončka,
Tu khwili změjach rapaka:
To praji Absalom,
Tón knježi Absalom.

10. Zleňk.

Z Lipsčauskeje rukopisneje serbskeje Nowiny č. 6 z lěta 1833, p. 176,
zdželiš Krawc.

Naši jědža po pjenjezy
Ze slomjanym wozyčkom,
Na hórkú su zajěli,
Do dólčka su zwróčili.
Nětley bychmy piwko pilí,
Hdy bychmy te kroški měli.
Napij so z tej studnički,
Njezamuć sej wodžički,
Hewak móžeš matnou pić,

11. Změšk serbskich ludowych hrónčkow.

(Do rukopisnej „Lipsčanskeje Serbskeje Nowiny“ zapisał Handrij Pjeňčk z Bělčec.)

Bratře rěpa,
Rič so či ščepa.

Pěta, hěta wokoło mlonia lěta,
Njewidži pjefika, zarazy mlonka.

Šipry, pipry, pase konje
Na Morawi, na krokawi.
Přilečištaj dweji bratraj
Ze złotymaj prućikomaj.
Kosa, posa dolhe hrona,
Šrunca, bunca, kobjałka
Raws, won, dži, luf.

Jank běži po wsy dele,
Hač so kholowa za nim mjece;
Rjana Hanka za nim hlada
A so jemu jara směje:
„Njesměj so mi rjana Hanka,
Wšak sym ja twój stajny.“

Što tón muž w tej kobjeli ma?
Wón ma wěsće jeja.
Běžē za nim, lojče jeho,
Wzmiče jemu jeja.

Tón swět so džiwnje wobroća,
Hdyž žona muža w moccy ma.

A hdyž či njecha k woli być,
Dha wzmi sej twjerde hrabiščo
A čejp ju hač do krwě.

Haj, dha njech tak wostanje;
Njech Mots tu Wóršlu dostanje.

12. Tryskač.

Ja zalězech, ja zalězech*)	Bóch pósłauy, bóch pósłany,
Na walki dubowy pjéňk,	Do dochtyrow či Bejerec,
Sej zlamach nohu w ramjenju	Tam ležach na Štyrcečí dnjow
A hišće ruku w kolenu,	A hišće nocow štyrceči,
Fidralala, fidrasasa,	Fidralala, fidrasasa,
A hišće ruku w kolenu.	A hišće nocow štyrceči.

*) Tuta pěsni drje je nowišcho nastaha.

Bóch zhojeny, bóch zhojeny
 A potom domoj pósłany;
 Ducey pak domoj wopyt'wach,
 Te husafki a kruwafki,
 Fidralala, fidrasasa,
 Wséch brézowych sej kefèikach.

13. Reja.

Pastyř čéri swinje,
 Madleňku ma w klinje;
 Wuwala ju w hlinje,
 Čisnje ju bjez swinje,
 Ranca rjeknje: rech, rech, rech,
 Pastyř rjeknje: njech, njech, njech,
 Wšako jo Madleňka moja!

14. Reja.

Truž, mój džédko, truž,
 Dójž jeno ty móžš;
 Kupila babka džédkej nóż.
 Starej budžemoj, šérej budžemoj;
 Ženje wjacy rej'wać njeb'džemoj.

15. Zleňk. Reja.

Wona do kuchnje,
 Wón ju sléduje
 Z widlicami.

Wona do pjecy,
 Wón za njej přecy
 Z widlicami.

16. Na frejnym pólku.

Na frejnym pólku.* —
 Štoha na tym pólku?
 Jana wulka gora.

Gora na pólku, na frejnym pólku.

Što dha na tej gorje?
 Jana wulka boma.

Boma na gorje, gora na pólku, na frejnym pólku.

*) Je to pšeš w imitiowanej, wězo wopačnej delnjołužiskej narěci, kaž ju wokoło Khróšcic lud spěwa.

Što dha na tej bomje?

Jana wulka gaža.

Galza na gorje, gora na bomje, boma na pólku, na frejnym pólku.

Što dha na tej gažzy?

Jane wulke nazdo. — atd.

Što dha wo tom nazdže?

Jane wulke jajo. —

Što dha wo tom jaju?

Jad'n wulki bačon. —

Što dha wo tom bačonu?

Jane wulke parjo. —

Što dha wo tom parju?

Jane wulke poslo. —

Što dha wo tom poslu?

Jana wulka tka. —

Što dha wo tej tki?

Jana wulka koža. —

Što dha wo tej koži?

Jad'n wulki bubon. —

Što dha wo tom bubonje?

Jad'n wulki praskot.

Praskot w bubonje; bubon w koži; koža w tki; tka w poslu; poslo w parju; parjo w bačonu; bačon w jaju; jajo w nazdže; nazdo na gažzy; gažza na bomje; bom na gorje; gora na pólku, na frejnym pólku!

17. Dzě́aca hrajka.

(Wot Khrósčičan Lisaka.)

Počepaj, počepaj, džěžičku;
Nima žauu wobručku.

Hola hej, što tu jo?

„Khudy muž.“

Koho pôta?

„Hollandu.“

Hollanda doma njej'.

18. Wubjerawosć.

(Wokoło 1830 napisał H. Zejler.)
(Pfr. Smol. I, p. 225.)

Skočiła holčka do zahrody,
Do zahrody ručanej,
Torhała rutu z korjenjemi,
Zo chcyta wěncy wić.
Dyrbjał tón wěnc tom' młodžencej być,
Chcyła jón roztorhać,
Po ščežkach rozmjetać,
Z nohami podteptać.
Dyrbjał tón wěnc mojom' lubom' braťkoj być,
Chcyła jón zezběrać
A do rankow zestajeć,
A jemu do rukow dać.
(Z jeneje papjerki.)

19. Spěwančko holanskich holcow.

Mala sym bôla,
Pěšku sym hrala,
Z čerwjenym jablučkom zehrawala.

A. Stawaj, Hansko, stawaj,
Ptački fifoleja.

B. Njech tam fifoleja,
Woni maja male hlojčki,
Woni so bórzy naspijeja.

20. K ó n e w ó j n y.

(Ze Štyri Dubow.)

(Variant Smol. I, číslo 243.)

Ja tam widžach wróbla lečo, Nichto njeběše tak smělny,
Z takimaj swětlymaj wočomaj. Zo by jenu wošcipnäl.

Ja jom' prajach „lobaty wječor“. Gólcec Ruza bě tak smělna,
Bě pak hyščer swětly džen. Ta sej jenu wošcipnäl.

Wón tam leči do za'rody, "Dže ju wona zwotnošeše?
Do za'rody rózowej. Hanskec Hermanej do loža.

Wuščewaju róže čile, Tam ju wona rozkladžeše.
Rjane běle čerwjenc. Na joh' čiste pósłančko.

Herman woznje ju za ručku,
Wjedže sej ju do jstwy nutř.

Nětk ty dyrbiš moja byći,
Moja dyrbiš wostaći.

Sadži sej ju za te blido,
Sam so synu za stol k njej.

Prjedy bě ty lubka moja,
Nětk b'džeš žona zwěr'wana.

Jěz a pij, moja rjana lubka,
Jěz a pij nětk, moja Ruza.

Lubka wšak je česne mjeno,
Žona hišće česniše.

21. Serbske holičo.*)

Sym Serbow serbske holičo,
Mi Hanka rěkaju,
A wječor, hdyž so zaćmilo,
Dha ja do hródze du.

Sej swoje włoski zhładkiju,
Du potom na přazu,
A hdyž je sydom wotbilo,
Dže luby do přazy.

Tam syno a tež polečo
Dam kruwom do korta
A potom hródz ja zasčelu,
Zo móža derje spač.

Tón pohlada tam přez wokno,
Hač ja sym na přazy;
A hdyž je džesač wotbilo,
Mje luby wjedže dom.

Tež wšitke rjenje podeju,
Kiž móža mloko dač,
A potom hrodz ja začinju,
Sej rucey wumóju.

A moja luba mačečka,
Ta na mnje njeje zla,
Zo hdyž je luby přikazał,
Zo sym joh' njewěsta.

22. Jank.

(Džěčace hróněko; přir. Smol. I, 240, jenajki rjadk 1 a 3.)

Jank, tón běži po wsy dele
W roztorhanych kholowach.
Hanka hlada z woknom won,
Mysli sej, zo je batelmon,
Njese jom' kusk khlěba won.

23. Zrudna holčka.

(Přir. Smol. I, čo. 174.)

Přistaja so po rjadkach:

- 8: Swoje ličko čerwjene.
- 17: Hdy bych či runje skoržila,
Bych sej če zrudžila.
- 32: Swojoh' luboh' najrjeňšoh'.

*) Nowiša ludowa pěsni na podložku H. Zejlerjoweho spěva: Sym Serbow.

24. Dzěčaca bajka.

Dzělaj so, dzělaj so piščalka!
 Mać jědzeše do Kulowa,
 Kupi sebi honača,
 Pojsny sej joh' na wrota;
 Přileći tam wulki ptak,
 Wotkusny tón lěpsi čwak.
 Lečeše z nim do lěsa,
 Wotrěza sej kolesa;
 Lečeše dom,
 Natwari sej dom;
 Bydli tam kaž wulki knjez;
 Rano džeše na luki,
 Šcipaše sej naliki,
 Jědze z nimi na wiki.
 Přińdze sowa, wšitko skhowa.
 Do toh' rjanoh' zelenoh' dola.
 Wari sebi čornu zopu,
 Staji sej ju na wokno;
 Přińdze ranca,
 Wšitko spanca;
 Sowa lěze z khlěwa,
 Kapon za njej spěwa!

25. Dobra nóc.

(Přir. Smol. I, 40 skónčenje.)

Jenu khěžku mějachmoj,
 Hromadźe w njej bydlachmoj.
 Dobra nóc, tysac króć,
 ::; Hdyž mój njemôžemoj ::; swojej bôc.

Jene blídko mějachmoj,
 Hromadźe na nim jědzechmoj.
 Dobra nóc atd.

Jenu škličku mějachmoj,
 Hromadźe z njej' jědzechmoj.

Jene jablučko mějachmoj,
 Hromadźe z nim kulachmoj.

Jene lóžko mějachmoj,
 Hromadźe w nim lěhachmoj.

26. Rubjena Maruška.

(Přir. Smol. I, 5. Variant.)

Po 20. rjadku spěwa so w Smječkecach dale tak:

„Ha porjedź mi, porjedź korčmařka,
 Toh' piwa mi, wina, wšoho dosć.“
 Korčmařka karančki naliwaše
 A Maruška horje je nošeše.

„Korčmařka, čeju maš džowčičku,
 Jo dha to twoja domjaca
 Abo je to twoja služowna?“

„To nic njeje moja domjaca,
 To jo moja služowna.““
 „Hdyž jo to twoja služowna,
 Móžu ja z Marušku lehnyé hič?“

„Z Marušku móžeš drje lehnyé hič,
 Při njej dyrbíš pak z česén spač.““
 Korčmařka loža sceleše,
 Ha Maruška swěcu swěčeše,
 Ha při tym hófcy płakaše.

„Čohodla płakaš, Maruška?“
 „Kak dha njedyrbjała płakaći,
 Hdyž dyrbju ja z rajtarjom lehnyé hič?““

A hdyž bě so minylo přez pol nóc,
 Dha so jej rajtar poča prašeći:
 „Powjez mi, powjez, Maruška,
 Čej' sy ty starzej' džéeo?“

„Wujedźan korčmař jo mój prawy nan,
 Ha Wujedźan korčmařka moja prawa mać.““
 „Ha hdyž jo Wujedźan korčmař twój prawy nan,
 Ha Wnjezdźan korčmařka twoja prawa mać:

Ha dha sym ja twój młodši bratr.
 Ha sydom sym ja lětkow rajtował,
 Ha sydom sym sukničkow roztorhał,
 Ha ryzy sym konja zarajtował.“

Konec je potom kaž w Smolerjowej zběrey.

27. Mjetel.

(Smol. I, čo. 13, Jórdan čo. 12, Hórník Č. M. S. 1875, čo. 4.)

W Smječkecach ma tuta pšeń jeno 3 strofy a 3. strofa rěka tak:

Bórnje bóch to runje njeboł,
 Ja sym tola jónu boł.
 Nětk sym čorný mazany,
 Na staroh' sym podobny.

28. Walčik.

(Smol. I, čo. 324, hdžež staj jenož prěnjej dwě rjadcy.)

a) Ze Smječkec.

Štoha tam či naši ;: džělaja, ;:
 ;: Zo so mi ženić ;: njedaja. ;:

Woni tam pšeńcu ;: woraja, ;:
 ;: Ha so mi ženić ;: njedaja. ;:

Woni tam liséo ;: hrabaja, ;:
 ;: Ha so mi ženić ;: njedaja. ;:

Woni mje doma ;: trjebaja, ;:
 ;: Ha so mi ženić ;: njedaja. ;:

b) Ze Zabroda.

Naši te swinjo ;: rězaju ;:
 A so mi ženić njedaju.

Starego zěda mi ;: rychtuja, ;:
 Młodego góleca mi njedaja.

Stary mi lažy ;: na boey, ;:
 Jako ten kamjeń na lucy.

Młody ten chodži ;: po dworje, ;:
 Jako ten holbík na trěše.

Jězník ma pajču k šwikanju, ;:
 Hóle pak ma lubku k žěkanju.

29. Zasakle holičo.

(Přir Smol. I, 137.)

Na 3. strofu spěwaju w Smječkecach tutu 4 a 5:

Třeću jo baňku načerila,
 Ha wěnašk ručany zhubila.
 Hoj hej. Ha wěnašk atl.

Na to jo swarila jeje mać,
Jeje luba stara mać.

Na to přizamknjetaj so kruchaj z druheju pěsnjom:

Njeswaf maći luba moja,
Wšako mam ja luboh' rajtarja.

Rajtarja luboh' cheu ja měć,
Tón rajtaf tón ma swětly mječ. —

Wabila sej joh' wona, wabila
Horje do swojeje komory.

Z piwom joh', z winom wopoj'la,
Pjeršcenik slěborny scahnyla.

Z woknom joh' dele storčila,
Ha hišće so jom' wusmječa.

Moja Hanka, tebje sym ja dawno znał,
Njejsym šče će dosć prawje znał.

Ja sym tebje lubował sydom lět,
Njejsym ja dostał zeleny wěnc.

Ha hdyž měl ja tón zeleny wěnc,
Dha mohł so z hercami k wěr'wanja wjesć.

30. Zrudne holičo.

(Přir. Smol. I, 70; rjadk 12—15.)

;: Dobry či wjechor, holičo;
Kak dha hišće so či dzo? ;:

„Mi drje so dzo haj wšelako,
Či (ja) skoržič dyrbjala.“

Prjedy sym měla luboho,
Nětk nimam žanho.

Wón jo sej druhi wobhladał
A budže sej ju brać.

Njech sej ju berje Božemje,
Ja wot njoh' wjac' njerodžu.

Wo mojej nanowej zahrodze,
Tam stoja štomy tři:

Na prěnim rostu naliki,
Na druhim mušota.

Na třečim rostu jablučka,
Jablučka čerwjene;

Z wonka su běle, čerwjene,
Z nutřka su jědojte;

Te slušeja hólcam tajkimle,
Kotřiž tak falšni su.

31. Dary.

(Přir. Smol. I, čo. 29.)

Wot 17. rjadka spěvaju w Smječkecach takle:

Što tej starej mačeri dom?

Liščí pjelc hač do zemje,

Zo b'dže mōc na naj spominač,
Hdyž b'dže so kemši hotowač.„Ha štoha tom' starom' nanej dom?“
Fajfu dobroh' tobaka,Zo b'dže mōc na naj spominač,
Hdyž b'dže mudre hrajki wuklad'wač.„Ha štoha tej młodšej setřičey dom?“
Tu lindyr suknu hač do zemje,Zo b'dže mōc na naj spominač,
Hdyž b'dže so k wěrowanju hotowač.„Ha štoha tom' młodšom' bratřikej dom?“
Toho haj ryzy konja šěmela,Zo b'dže mōc na naj spominač,
Hdyž zechce na wójnu rajtowač.

32. Dzěd a šwjerč.

(Přir. Čas. M. 1875, str. 74.)

Dzěd je wowcy hruby zjědł,

Nět jo wowka khora,

Dzěd je prawy stary nora,

Wok'lo knježoh' dwora wora.

Rozhněwa so stary šwjerč,

Wubi swoju ženu preč,

Přeco dži! młoda budže česč mi dač

A rjane běle ložo słač.

33. Hólčik wo jastwje.

(Přir. Smol. I, čo. 75.)

Zady 11. rjadki zasunjetaj se w Smječkecach tutaj:

Čohodla dha njedrjał khodžié w lindyr sukni,
Hdyž jo mi lubka kupila?

A pěseň so po Smol. 30. rjadec takle skónčí:

„Předaj, moja lubka, kórarje,
Wumóž mje z toho jastwa won.“

Předala holčka kórarje,
Wumóhla luboho z jastwa won.

Luby tón džše z jastwa won.
Štyri jom' hercy zej'rawachu,
Po tej mi drózy Dreždžánskej.

34. Pohonč a burska džowka.

(Přir. Smol. I, 117. Rjany variant.)

Pěseň započína so w Smječkach:

Z tamnoh' boka jězora.
Tam stojitaj hrodaj dwaj.

Na 6. rjadku slědujataj rjadecy:

Mudre sej rady radžeštaj,
Horde sej słowa dawaštaj.

Město 15—18. rjadki spěva so:

Prjedy hač honačik zaspěwa,
Holičcy so zastyska.

Přeco běžeše do konjence,
Tam so z čicha nutř klapaše,

A k tomu přistajitaj so rjadecy:

Ze swojim malym porsćikom,
Ze swojim siěbornym pjeršeńkom.

Město 17. a 18. so spěva lěpjo:

Wočin, wšak wočin, pohončo!
Tón twój nowy konjene.

Cyla pěseň pak so takle skónčí:

Stara mać po dworje khodžeše,
Druhi króć pohonča wołaše.

Stawaj wšak, stawaj pohončo,
Hoń te konje na tu trawu.

Druhe su dawno na tej trawje,
Ha naše doma na sianju stoja.

Stara mać po dworje khodźeše,
Třeći króć pohonča wolaše.

Stawaj wšak, stawaj pohončo,
Hoń te konje na tu trawu.

„Njewolaj wšak, njewolaj, pohončo!
Wołaj wšak přeco, syno mój!““

„Moju dżowku ty skrydnyć njemóžeś,
Ta žno jo kejzorej slabjena!““

36. Přewod lubeju.

(Přir. Smol. I, 24.)

Tutón spěw započina so w Smječkecach takle:

Z wječorka, z wječorka jara jo čma,
Wšitke ludzička čiše spja,
Žane wjac ptačatka njespěwaja.

Hélčik swoju lubku dom přewodža
Nimo toh' hajka zelenoho,
Nimo toh' kerička rokotowoh'.

Tam staj so dele synyloj,
Swoje sej lubosće rozkładowaloj,
Swoje sej nuzy skoržiloj.

36. Serbska reja.

(Přir. Smol. I, 256.)

Město poslednjeju rjadkow spěwaju w Smječkecach:

Stara mać te pisane
Čelatko, hodejo!

37. Reja.

Wjèle króć sym ja z tobu rejwał,
Ženi ja njejsym z tobu spinkał.

To jo, holčo, twoje zbožo,
Zo ja njejsym z tobu spinkał.

38. Žarliwy luby.

(Smol. I, čo. 117.)

Wot 14. rjadka spěwaju w Smjedkecach takle:

Žaneje rjeňšeje njenamakał.

Zawrócił hólčik konika,
Přeco wón cérješe k lubčičcy dom.Hólčik tón do dwora cérješe,
Hólčik před khěžu pozasta.Holčo te na prozy stoješe,
Z druhim so hólcom rozmłowješe.

(Brachuje pjeć rjadkow.)

Chceš-li bóc, holičo, lubka moja,
Z druhim hóleom so njerozmłowej!Ja sym nětk jedyn wyšší wojak,
Ja chou joho zatřeľec.

Njetřeļej, njetřeļej, atd. kaž p. Smolerja.

39. Holičyny són.

(Dospołniša něžli pola Smol. I, čo. 235.)

Skočila holička do zahrodki, ;: W jenym budźe kemši khodzić, ;:
Do zahrodki ručanej'. ;: W tym druhim na piwo. ;:Torhalá rutu z korjenjemi, ;: Hdy bych ja tole wjedźała, ;:
Chcyła hóleam wěncý wić. ;: Zo mój luby wojak jo, ;:Kóždom' hólej po jenym, ;: Bych jej radšo roztorhalá, ;:
Swojom' lubom' wěncaj dwaj. ;: A do blóta poteptała. ;:

40. Njewjesćine Božemíko.

(Krótsi variant pěsnje w Smol. I, čo. 256.)

(Hlás: Přeco jo holička wječiala.)

Božemje, božemje, luby nano,
Mějće džak, mějće džak wječor rano,
Zo wučili mje scé,
Štož prawje je.

Božemje, božemje, mači moja,
 Ženi ja njeńdu wjac' dżowka twoja,
 Muža b'du ja brać,
 To budźe so stać.

Božemje, božemje, bratraj mojej,
 Budźtaj sej wój tak swěru swojej,
 Kaž bratřikojo su,
 Kiž lubuja so.

Ja syn ta jenička dżowčička,
 Wušijće mi do wšoh' mojoh' moje mjena,
 Zo budu ja znać,
 Štož sobu b'du brać.

W komorje, w křini su poslešća rjane.
 Te dyrbja bōć wysocy wupoślane,
 Zo ſik budźe dać,
 Hdzež budźemy stać.

Přahaj, mój pohončo, styri brune,
 Ha wozy wy jědźce tak rjenje runje;
 Ha někotři po puću sobu džice;
 Hladajće lubi, zo njezwróćiće!
 Džak budźeče brać,
 To b'dże so wam zdać!

Witaj k nam, witaj rjana Hanka,
 Wjezeš nam sobu twojoh' staroh' nanka?
 Wjezeš nam wšo,
 Zo zwjeselu so.

Pomhaj Bóh, pomhaj Bóh, lube džěci,
 Hdze maće wašoh' nana, kiž je na swěče;
 Ja dyrbu k wam čahn'č,
 Nie ničo wam kran'č.

Widzę ja, widzę khěžu rjanu,
 Z kotrejež tam lubi z njeje won čahnu.
 Bóh měr wam daj,
 Tón pokoj wam staj!

41. Holičo při studničcy. (Krótsi variant Smol. pěsnje I, 138.)

Na wysokich horach
 Jena čista studnička,
 How, how,
 Jena čista studnička.

Wo njej' jo so wumóła
Jena rjanu holička atd.

Prěni raz so wumóła,
Rubiško jo zhubila.

Druhi raz so wumóła,
Pjeršćenik jo zhubila.

Třeći raz so wumóła,
Wěnačik jo zhubila.

Štó ju domoj wołaše?*)
Jeje luba stara mač.

„Njeswaf, njeswaf mačefka,
Ja mam luboh' rajtarja.“

Rajtarja či njedam měć,
Rajtar tón ma swětly mječ.

Tam ja widžu swoju krej,
Moje cyłe žiwjenje.

42. Naš kral Jan njech žiwy je!

(Wot Grawsec Jakuba ze Serbskich Pazlic.)

(Pír. zlénk p. Smol. I, čo. 322.)

Serbacy bratřa, dajée nam	Na te zhožo krala našoho,
Do wole so napići;	Kotrohož Serbja česćuja,
Škleńcu piwa dobroho,	Budźe tuta škleńčička
Z wjesolosou wužiwać,	Bórzy wuprózdnjena.
Napijće so do wole,	Serbja, Serbja wołajće:
Dóńz 'sće krošik w móšnje je.	Njech naš kral Jan žiwy jo!

Ha ty, moja Hančička,
Žiwa budź a zbožowna,
Zo bych ja wo krótkim času,
Z tobú spinkać móhl we łóžku.
Hanka, Hanka, lubuj mje,
Hewak će smjerc hóljuje.

*) Je zlénk druhéje pěsni.

43. Sołorik jako posoł.

(Z Smječkec wot Madleny Čornakiec. Přir. Smol. I, čo. 71.)

Wo srjedža mi w Smječkecach,
Tam stoji topoł zeleny, ho hej.

Na tym mi topole zelenym.
Sołorik tón drobny ptačk.

„Sołorje, ty luby sołorje,
Ty by mi móhl z pósłom stać.

Ja tam zleču, pozleču,
Hač na tón Rynčec nowy dwór.

Na Hancyne woknješko,
Na jeje pisane pôslančko.“

„Zwočinjej, zwočinjej, holička,
Rjana, běla čerwjena.

Ja tebi njesu powjestwo
Wot twojoh' rjanoh' luboho!“

„Hdy by na mojim lubym što było,
Dha by wón přišoł ke mni sam.

Ha mój bychmoj sej prajloj,
Wot přenjoh' hač do druhého,
Ha na posledku wot wšoho!“

44. Zhubjena wowcka.

(Smol. I, čo. 125.)

Na kóncu pěsňe přistaja so w Smječkecach hišće:

Ty sy mi šlundrija šlundrijowska,
W šlundersukni hač do zemje;

Hdy by ty sobu njehnała,
Njebychmoj wowcki zhubiłoj.

45. Złe myto.

(Smol. I, čo. 121.)

Na kónen spěwa so w Smječkecach:

Jowle maš ty popiko! twoju mzdu, Zo sy mi Hanku zwěrował
Tajku malu zapłatu, A swěru na nju zhładował.

45. Božemko.

(Ze Zabroda.)

Srjeď 6. a 7. rjadka zasuwanju so:

Běžala holička na piwo,
Přez tej hajkaj zelenej.Nadběžala je korčmičku,
Korčmičku při puću.Do korčmy wona zastupi,
Wšem dobry wječor přeješe.

Před poslednjej strofu spěvaju w Zabrodze hiše:

Přec běžeše do swojej' nowej' komorki,
K jeje swětlemu wuhladkej,Wona tam dele hladaše
A swojoh' lubeho wuhlada.Na brunačku rajtowaše,
Nimo jich dwora do wójny.Mój luby, comej so rozžohnować,
Rozžohnować na dołhi čas.Božemko sej praještaj,
Ranje na so hladaštaj.Budź tu bože mje holička,
Njepłakaj ty ženje wjac.

47. Sam njepříndže.

(Smol. I, p. 23.)

Haj kak dha 'cu ja winko pić, ;:
Hdyž tu mój luby při mni njej'?

Potom Smol. str. 16—24, za tym:

Byla tež khuda služomna, ;:
Wšak wóccy rjanej brunej maš.

48. Radženje.

(Variant Smol. I, p. 73.)

Spěvaj mi holičo wjeseły hlós atd.

„Wšitke tam wjesele do korčmy du,
A ja pak dyrbu żarować!“

„Séhni sej ty holčo, šlewjer běly,
A dži tež za lubym do korčmy!““

Luby tam khodžeše ze jstwy do jstwy
A žaneho slowčka njeryčeše.

Luba w kučiku zrudna steješe
A nichtó z njeju njerejowaše.

Laby tón běžeše z piwa dom atd.

„To sym ja wšitko činił z hluposén,
Nihdy pak ze žaneju luboséu!““

„Nječiń tola mojemu nanej zlōsc
A mojej mačeſcy zrudobu.

Nječiń mi sotram hanibú,
Mojim tym bratram gramotu.

Potom Smol. p. dale. Hóley čí holičo atd.

49. Dzěćaca bajka.

(Variant pěsni w Łužicau lěta 1866, čo. 5.)

Baje baje basničku atd.

Jena skoči do mlóna,
Mlónkecy po wobjeda,

Dachu ji škličku trochu,
Z prynku ji do rčo klöchu.

Štóž h'dže prěni hubu wočinič,
Budže tón rympí zjěsc.

50. Wulke wjesele.

(Přir. Smol. I, p. 197, 1—2.)

Ženjo ja njejsym tak wjesely był,
Hač hdyž sym z mojej lubku dom šok.

Njech ja ta zyma tak wulka hač chce
A tola so wjesele k holičey dže.

Ha njech je ta wójna tak wulka hač chce
A tola swoju lubku njewopušču.

51. Njeswěrna lubka.

(Reminiscency pěsni p. Smol. I, čo. 161 a čo. 31, hewak hišće nječišćane.)

Z tamneho boka klóštyra
Steji murjowany hród.

We tym hrodze holcy dwě,
Wobej běstaj jenajkej.

Ta jena běše domjaca,
Ta druha služomna.

Domjaca měješe lubeho,
Služomna žaneho.

Přez to płače služomna,
Domjaca ju troštaje.

Mjelč a njepłač holečo,
Či chcu poł mojoh' kubla dač.

A hišće mlódšoh' bratřika,
Zo by twój luby był.

Duž na hermank so podaštaj,
Bratřik a lubčička.

Bratřik so holčki wopraša:
Što chceš měć kupjene?

Ja chcu či kupić sukničku
A jedyn złoty lochę.

Kupuj ty abo njekupuj,
Swojej tola njeb'dzemoj.

By-li mi prjedy prajila,
Zo nochceš moja być,

Bych z herecami sej hraći dał,
Po dwěmaj hasomaj.

Po jenej hasy k mačeřcy,
Po druhé k holicey.

Hdže je hdže nět mój ryzy kón,
Kotrohož sym zajězdžil?

Hdže je hdže nět moje holečo,
Kiž sym ja lubował?

Hdže su hdže nět moje škórníčki,
Kiž sym ja přerejwał?

Hdže su hdže nět moje tolerje,
Kiž sym ja rozmjetał?

52. Zrudny luby.*)

:: Cyła wjes so skhadžuje,
Tam na kermušku rejwać hič. ::

Wšitko tu rejwa wjesele
A ja pak dyrbu žarować.

Wšitko holčki te tu su,
Hač moja Hanka, ta tu njej'.

Ha tu ja zabyć njemóžu,
Haj tu ja zabyć njebudu.

Wšitko, štož syna přečinił z njej',
To njem'žu wjacy nabyci.

*) Tuta ludowa pěseň je wot K. A. Fiedlejja wobdzěłana a w Łužicau 1. 1864, čo. 2 wozjewjena.

Majoron a fijonki
Cheu na jej' row dać sadžić.

Křiž čorný z běl'mi róžemi,
Cheu na jej' row dać stajić.

A swětly wěnc tež do cyrkwje
Cheu k wopomnječu pojšnyć.

Hdyž potom du do cyrkwički
A na njón z wóčkom pohladam,

Zrudzi so moja wutroba
A płakam pře moju Hanku.

Hdyž wona mi mój klobuk wza,
A zwjaza mi bant zeleny. . . .

53. Domajwrót.

(Variant Smol. p. I, 43.)

Mjez str. 16 a 17:

Na běl'm konju šumelu.

Za str. 22:

Wono je so minyło sydom lět,
Jako mój luby na wójnu šoł.

Wón je mi slubił zaso příńe
A nět so nihdže njepora.

54. Džěáace hrónčka.

Bože džě́co wobradža,
Worjechi a jabłoka;
Štom tež jara swěcaty,
Do kofea tykancy.

Bože džě́co wjesele,
Rumpodich zes . . .

55. Receptaj pře žahupalenje.

Toho muža žaha pali, kž ma džewječdzesat džěci!

(To so pjeć króé praji, potom žaha palić přestanje.)

Mje žaha pali!

Žaha běží po zelenym pučiku!

(Tuto hrónčko so tak doňho wospijetuje, doniž žaha palić njepřestane.)

56. Dzieńacy wječorny spěwk.

(Pis. Čas. 1875.)

Hdyž ja wječor lehnyć da,
 Štyrnaće jandželkow zo mnou du.
 Dwaj stejitaj mi we blowach,
 Dwaj staj mi k nohomaj,
 Dwaj staj na mojim prawym boku,
 Dwaj staj na mojim lěwym boku,
 Dwaj mje wodz̄ewataj,
 Dwaj mje wachujetaj,
 Dwaj mje do njebies wjedžetaj.

57. Wbohe holičo.

Lěpsí variant pěsničky we Čas. M. S. 1872 zešiwick I, str. 54 čo. 3 podateje.

Jeli su grofojo přez jene polo,
 Haj přez jene polo do korčmički
 Hadej hadej hadej.

Pomhaj Bóh, pomhaj Bóh, korčmařka,
 Mače wy dobroh' piwa, palenca?

Haj, haj, dobroh' piwa, palenca
 Wsém czzym hosćam naliwam.

Korčmařka, je to waša džowčička,
 Abo je to waša služomna?

Ně, to njej' moja služomna,
 To je moja samsna džowka.

Duž dachu tej mačeřcy sylny pitk,
 Hač pokhili wona swoju hłowičku.

Duž klakný so holčo k jejnymaj rukomaj:
 „Stańće horje, moja mače, woni chcedža mje morié!“

Duž klakný so holčo k jejnymaj nohomaj;
 „Stańće horje, moja mače, woni chcedža mje třeče!“

Duž klakný so holčo k jejnej hlowje:
 „Ach stańće, moja mače, mój Bóh chacył so smili!“

Woni wzachu te holčo za blido,
 Rozrězachu je kaž karpy, ryby.

Hdžež žana ta krepka zlečeše,
 Tam swěca so stejo swěčeše.

Hdzež žana ta swěčka swěčešo,
Tam Boži jandžel stejo spěwaše.

Tej holičcy zwony tak rjenje du,
Wot grofow rapaki kmrčo torhachu.

58. Budžef.

(Variant Smol. p. I, 63.)

1—22 přir. Smol.

Ha zdychuj abo njezdychuj,
Hinak tola njebudže.

To sym hižom předy wjedžila,
Zo swojej njeb'džemoj.

Hdy sy to předy wjedžila,
Čom' dha sy mi wěriła?

Wěriła drje sym ja, wěriła,
Wšitko pak z falšom měnila.

59. Narodne hulančka.

1) Štyri tapytancy

Dwoje wotrohaney:

Potom lěpjence,

Potom kidanca,

Potom lijence;

Što to jo? {Kruwa.}

2) Štyri nôžki, khribjet

a žadyn brjuch. [Stoł.]

3) Hdyž won dže, so směje,

Hdyž nutř dže, pišči. [Wódne khany.]

4) Slyšiš a njewidziš. [Pjerd.]

5) Mamy wotročka, kiž wodnjo a nocy džela. [Časnik.]

6) Přeco jč a ženje so njenajč. [Rězak.]

7) Što je: dwě knježničey w jenym čriku? [Khójnowe wóčka.]

8) Što je: tři knježnički w jenym wěncu? [Tyglowe nôžki.]

9) Štyri rôžki, žane nôžki, huš, huš! polěz na mnjo. [Posleščo.]

60. Džěćace hrónčka.

- 1) A Bej Cej,
Čisn' tom' čornom' psej;
Bělom' njedaj ničo,
Njech tón běži kwičo.
- 2) Stawaj horje njeroda,
Koza brjózeń pobodla,
Cykle běrny zežrała,
Pincu polnū nas
- 3) Moja mać so ženi
Do delan deli,
Tajkoh' sej bjerje,
Zo kholow njezměje.
- 4) Jank běži k rěcy,
Njese ptački w měcy.
Jank běži přez luku,
Njese ptački w klobuku.
Jank běži po dworje,
Njese ptački w kholowje.

61. Frejarjej.

(Započatk přír. Smol. I, 254.)

Fidrowčenjo do wsy nutř Čehničku	Korčmaška na prozy steješe
Před Šołćic dworem zastachu,	We wušiwanym šorcusc.
Hohadehej zastachu.	Zawrócištaj hólcaj konikow.
Šołćina po dworje khodžeše	Rajtowaštaj do hródzow.
We pisanym kožuše,	Konikow tam zwostajištaj,
Hohadehej kožuše.	Samej so do korčmy wrócištaj.
Witajtaj hólcaj wobej dwaj,	Po skhodže horje stupaštaj,
Našich holec frejerjaj.	Z wotrohami šerkaštaj.
Njehladajće doľho witanja,	Wo durje so klapaštaj;
Njech wašej holey won přińdžetaj.	Holey so w rejach wusměwaštaj.
Holey tej won přińče njeb džetaj,	Holey teju lubeju wuhladaštaj,
Wonej we korčmje rejujetaj.	Přeco skočištaj z reje won:
Zawrócištaj hólcaj konikow,	Witajtaj, witajtaj, lubej dwaj,
Rajtowaštaj do korčmy.	Witaj, mój luby, sam wosebje.

Hólcaj so lubkomaj džakowaštaj,
Rann dróhu k hercam stupaštaj. My njepiskamy k zruďobje,
My piškamy jenož k wjeselu.

Piskajéć hercy wšitey tro,
Piskajéć přec wšitey džewječe.

Naju lubkomaj k wjeselu,
Druhim holcam k zruďobje.

Džewjeć swěcow so swěčeše,
Džewjeć hercow piskaše.

Rjeňša ta Marja NN-ec je,
Rjeňši tón Gusta MM-ec je.

62. Hrónčka.

(Wokoło Wóslinka; spěva so po hłosu: Naš njeboh džéd.)

1) :: Chcemoj mój, :: :: z kiru z karu. ::
Do drjewa jěć,
Haj do drjewa jěć.

2) Hopsa Ruza, žana nuza,
Džewjeć džěći, žanoh' muža!

3) Wosyk jena mała wjeska:
Tam so stajnje wjele kleska.

4) Zleinik: :: Tři mołe :: wokoło khězki;
Hanka sy ty doma?
Tyk' tu kudzel z woknom won,
Ja chcu ēi ju popřasć.
Kudzel won ēi ja njetyknu,
Ty sy so ze mnou khwalił!

5) Čemjercy po Krala
Tam je złota šnala.
Bórkú pola Panca,
Tam je złota ranca!

(Džěćace hrónčko z Prěće.)

6) Spěv Ćicheho Michała:
Ćichi Michał,
Lucyja,
Do hribow hić!
Kobjele nimam!
Dzi sej k susodej požcić!
Susod sam nima. —
Wobliz mi rić!

7) Hrónčko zyby: Džiw, džiw, džiw,
Ty sy moju džowčičku bił!

8) Wudmo: Našoh' nana bratra syn,
 Tón ma tajku piščalku,
 Hdyž wón na nju zapiska,
 Za starym sydromi zawonja.

63. Delnjoserbske kruški.

a) Dodawk k Jórdanowej zběrcy:

Čo. 4. W Křišowje spěwajn město 5. tule strofu:

Přiweza joga ze duba,
 Zejdus graja
 Zynda lynda
 Přiweza joga za duba.

Čo. 5. rjadk 23 slyšach lěpše:

Tam ju z wóza posajžichu.

b) Dodawk k mojej I. zběrcy:

Čo. 27. W Prjawozu slyšach město 8. a slědd. rjadkow takle:

O měl ja kynika obsed'aneg'
 Ze zlotom a sljobjom hoblōzoneg',
 Kšel ja rejtowaš z wjacorka,
 Tu rownu drožku do Prjawoza.

64. Hornjoserbske kruški.

Dodawki k džělez I. Smolerjoweje zběrki.

Čo. 14. We Wěteńcy spěwaju na 12. rjadk:

Zo woni dyrbja duby torhači,
 Duby z tymi korjenjemi;
 Wětrik woni dyrbja hačíci
 A wodu dyrbja kopiči
 A rěki dyrbja tam ryči atd.

Čo. 18. Wo Wosyku spěwaju na kóncu:

Bydli, mój luby, hdžež ty chceš,
 Ja wšudžom chcu być při tebi.

Čo. 38. We Wěteńcy spěwa so na Smolerjowy posledni rjadk dale tak:

Wšak či ja séelu kóžde ranko
 Jedyn zeleny ručany wěnk.

Wo tom wěneu jo dobrý trošt,
 Z tym so ty móžeš troštowač.

Samia tam njem'žu k tebi přiněc,
 To mi nic njedatej nan a mač.

Ja sym swarjena twojedla,
Ty pak sy swarjeny mojedla.

Před našej khěžu jo řežki kamjeň,
Tam chcemoj naju obšejd brač.

Ty džeš horje, ja du dele
A tak mój rózno příndžemoj.

Čo. 49. Slyšach za 30. rjadk:

Do lapki židžanej',

a za 58: Na holcach přerejwał.

Čo. 51. Město 8. a 9. rjadka sym slyšał:

Hale něklej mi zhudawaj holečo,
Ha što mam ja čežke na wutrobje.

Ha to drje ja zhudawać njetrjebam,
Hale to žno so ja tróšku nadžijn.

Čo. 86. Srjedž 34. a 35. rjadka slyšach w Smječkecach hišće spěwać rjadkaj:

Jow maš, mój krawčiko, twoju 'zdu,
Zo sym či slubił Marušku.

Čo. 122. Tuto pěseň spěwaju w Smječkecach tak:

Lubičenjo (?) z wójny dom čehnjechu
Ha bratřikowoh' konika wjedžechu.

Hilžička jin napřečo běžeše
A spěšnje so jich tak prašeše:
rjadk 5—7 = Smol. 4—7.

8. Ha z cynowej tej khanu zejhrawje.

Hilžička so njemóľa spokojić,
Ha přec je do Gubina běžala.

Ha bliže jo Gubinej přiběžala,
Rucey bratrej na khribjet wiečechnu.

Ha přišla kusk je wyše Gubina,
Ha bratřika wjedžechu k šibjeńcy.

Na to Smol. rjadki 16—24:

Ha z kejžorowej dzowku sym nôcku spał,
Z tym sym sej šibjeńcu zashužil.

Město rjadkow 25 a 26:

Ha jow maš sotřička dwaj pjenježkaj,
Ha žaruj mje dwě lěče a dženčkaj dwaj.

Srjeđ rj. 36 a 37 so zasuwa:

Ha woni bychu wěsće prajili:
Ha to je za te kranjene pjenježki.

Město rj. 41. praji so:

Ha zo sej bratřika wotwježu swojeho,
Tři sta mi tych toleř wjele njej',
Ha swojeho bratřika z tym wotwjež sej.

Kónc ma so tak:

Wučeže Hilžička z nôžnjow mječ,
Ha wotča katej z nim hlowu preč.

Ha jow maš ty to myto, kato mój,
Zo sy mi bratřika k šibjeńcy wjedl.

Čo. 136. Město 24 rjadka slyšach:

Tam krymu swoju hospodu.

Na 48. rjadka slědnuja:

Pohonč z loža stawaše,
Konje na dwór wjedzeše.

Na puć k Bartej příndzeštaj,
Tam wšitko číše spaše.

Na puć k Wósporkej příndzeštaj,
Tam wšitko prinikotaše.

Do Wósporka příndzeštaj,
Tam lubku k rowu njesechu.

Štyrjo čorni nošerjo,
Štyrjo čorni prošerjo.

Za posledni rjadk so spěwa:

Zo so namaj tam derje dže.

Čo. 166. Tuta pěseň spěva so w započatku w Kukowje tak:

Ta čma, ta čma tak wilka jo,
Tej ščežki widzeć njej'.

Ach mači, luba mači,
Či hólcy cheedža příne!

Ach dżowka, luba dżowka,
Što či to spomože?

Haj khwilku by če lubo měł,
Wzad sej če njeďouče.

Na kóneu pak takle:

Škoda tebje holičo,
Zo zawjedžena sy.

Zawjedžena ab' njezawjedžena,
Mi winu njedawaj.

Čo. 226. Rjadk 3. a 4. rěka we Wosyku tak:

Žana domach njesyda,
Hač ta žolta čefwjena.

Čo. 264. Srjedž 8. a 9. rjadka maju w Smječkecach hišće rjadkaj:
Prjedy sym jědla z cynowej' šklički,
Nětk hišće nimam kočeho čropa.

65. Dwaj namjeznaj variantaj z Géfeje Wody.

a) Winkowa zagroda.

(Smol. I, čo. 262.)

Šel jo tón góleyk
Tak ranko do lјasa,
Jo, zyndom, zyndom, zyndejskej
Tak ranko do lјasa.

Dale Smol. 5—8.

Wurubal jo sej
Tři kije klonowe.

Dale Smol. 13—16.

A wogrodžil jo sej
Winkowu zagrodku.
Chtoga tam budže ::
To winko wachować?

Je wachowala ::
Ta rjadna gólicka.
Haj zyndom, zyndom, zyndejskej,
Z tym rjadnym góleykom.

Na to Smol. rjdd. 25—44. Potom:

A chtoga budže
Ten mazańc nakrawać?

A nakrawala
Ta rjadna gólicka
Z tym rjadnym gólcym.

A chtoga budže
Ten mazańc dojedać?

A dojēdala
Ta rjadna gólicka
Z tym rjadnym gólcym.

Prědnich tych 'rotach atd. kaž pola Smol.

b) Stukanje = stonanje.

(Smol. I, čo. 277.)

Rj. 10. rěka: Zo by mam kromicku chlěba dala.

abo: A 'dy by ta góspozka tak dobra byla,
Zo by nam Žycku butry dala.

A 'dy by jej' ta Žycka se zlamala,
Zo by nam cely smjetanick dala.

Přidawk.

I. Přisłowa. Kmótřenje je česc před ludžimi a hańba do móšnicki. — Stawnik wěruje z tintu a duchowny z Božim słowom. — Wón prěduje kaž dochtyr khoremu swinječu. — Džensa budže hišće tak rjenje, zo budža so psy wo khłódk wadžić. — Jěz sloďiznu, dha b'dže ci borta přisteječ. — Hrěch ma měch a měch ma džeru, tuž wšo zašo won pada! — Hdyž holey hwizdaju, Bóh tón Knjez pláče; hdyž hólcy hwizdaju, so čert hněwa. — Škórc přinjese na jene ramjo brěmjo trawy, lastojčka na dwě ramjeni. (Tak trawafka wuči.) — Hdy by dželo wumrjeło, tón by jemu rad na přewodženje šol. (Rjeknje so we léniku.) — Wuknyć dyrbis čas žiwjenja a hišće hlupy wumrješ. — To so nam přihodži, kaž slejpej kokoši zorno. — Ty kurjačka zateptaš! (Rjeknje so tomu, kiž pozdže stawa.) — Tebi je młoda žona wušna, kaž psej cypy! — Ty sy, kaž pjerd we wodže. — Tu maš měch a rěpu. — Piwo praji: Žení so! Palenc praji: lehní so! — Ty sy khadla, kaž by z měcu wo zemju dyrił. — Běž do rče, to na žana wjes nje-trjechiš. — Ty lžiš, bôle hač zajac běži. — To tola bij čert do Škórcow. — Bože džěčo lózyn džěcom zmjerzki wobradža. — Ja cheu z jeho kosćemi krušwy klepać. — Ty sy kokošacu nohu

zjedł (t. j. Ty njemóžeš ničo zamjelčec). — Tón je sebi tež wši do kožucha nasadźał (t. j. wón je so do dolha zawjezd). — Ja wém, hdze moje powrjestwo smjerdźi (ma podobny zmysł, kaž przedawše). — Ty sy kaž měch rěpy a kórc morchwje! — Ty za pjenježkom hłodźiš (żedziš), kaž čert za dušu. — Stož nimaš w hłowje, maš w nohach. — Wudzělaj sebi drjewjaneho blažna, nje-trjebaš mje za blažna měc. — Tón z hłowu mjece, kaž knježski kón. — Ty sy tak fromny, ak kót w twaroze. — To jo tak wérno, ak raki w lofće lětaju. — Gaž jan se žada, ten musy třadaš. — Gaž se wót wjelka powjeda, ga njejo daleko.

II. Přiwěrki. Kajkež su senouwe žně, tajke su tež tež težytowe. — Gaž prědny august dešć pada, potym jo drogi cas, rownož te žně byli tak żognowane, až za kóždym krajom kórc žita lažy. — Hdyž je prěni džen hód wětrikoje a slónčne wjedro, pokazuje to na wójnu a krejpřeleče. — Swěci na swěck Marje slónčko, je suche lěto. — Dželi dešćik a swěci do njoho slónčko, khodojta smjetanu zběra. — Pali so drjewo, do kotrehož je Bože njewjedro dyriło w pjecy abo kachlach, nastanje módre plomjo, kotrež po wólnju sapajo horje a dele jězdzi. Při tym dyribi hospodař z měrom być; přetož jeli počina wołać, plomjo z wuhnjem wusapnje a třechu zapali. — W domach, hdzež je džěčo hišće niže lěta stare, njesmč so žadyn młody pos abo młoda kóčka wočahnyć; to jene přiběra, to druhe zańdze, pak džěčo pak pos (abo kóčka).

III. Mythologiske powostanki. Připołdnica připołdnju 12—2 hodž. po polach khodži a kohož naděńdze, tón dyribi jej cyły čas wo něčim powjedać; njemóže-li to, jemu hłowu zwinje. Z wjetša su ji wo lenu powjedali a mudri su po kóždym słowěku zasunuli: haj, z lenom je wulká hara! a to su hišće prawje čahnuli. Jónu tež mudra žónka připołdnicy wo lenu baješe, a hišće jene słowěko jej k 2. hodžinje pobrachowaše, tuž je připadny a wona rjekny: „a wutřeje sebi — haj z lenom je wulká hara — z papjeru r...“. „Tebje je čert mudru činił!“ wurazy připołdnica a woteńdze. — Bludnički w starych časach ludži domoj přewodzachu, hdyž běchu jim krošik slabili. Wone před woknom čakachu, dóniž jim krošik na descy won njesunuchu. Njedžerzachu pak ludžo słowa, jim bludnička wokno zapali. — Zmij tak khětře přez powětr jězdzi, zo je so we wokomiku, hdyž jeho wuhladaš, zaso zhubil; jenož škře widžiš hišće po nim padać; pak jězdzi wysoko pak nizko. — Pod prašicy rěka hora blizko Rodec p. Bukec. Běše-li hrozne wjedro, myslachu sebi starí pôhanscy Serbja, zo je Čorný Bóh abo bóh na horje Prašicy zly a bojachu so k njemu přistupić; tuž woprawachu jemu tam delkach, zo bychu sebi jeho zaso milého scinili.

Dwè pèsnìčey.

Z kritiskim přidawkom předložil Dr. *Pfälz*.

Předspomnjenje. Scéhovacej pèsnìčey mam ja z Delneho Bohowa. 'Syrotka' steji pola Smolerja I., str. 155 w trochu hinašej podobje (delno-łužicy II., str. 90). 'Panja' je zlámk, došal nječešany. 'Syrotku' je naš Handrij Zejleř wobdželał.

I. Syrotka.

Wujšla, wujšla syrotka,
Domoj hladać maćeřku.
Zetkał je ju jedyn muž
Tajki stary šedžiwy.
Štodha płačeš, holička,
Moja luba dżowčička?
Šli su ludžu wote mše:
Moja mać šće njeprińdže.
Dzi na kerchow zeleny,
Wuspěwaj tam wótčenaš
A tři mole zawałaj:
Moja luba maćeřka,
Pój ty zaso ke mni dom!
Moje lube džěcatko,
Dzi ty zaso samo dom.
Wšak maš nana twojeho,
A tež maš tam macochu.
O mje bije macocha,
A mje čisnje pod żawu
A mi takle wumjeta:
Lež tam, zhniłe sćeřbišćo!
Ty mi smjerdziš bóle¹,
Dyzli morwy zhniły sćeřb!
Na mojimaj wočomaj
Leži drobna pjeršć²,
A na mojej wutrobje
Leži čežki kamjeń mi,
Na mojimaj nohomaj
Leža dorný zelene.
Přilečeštaj dwaj jandželaj³.
Pod kłidla ju wozmještaj,
Do njebjes z njej lečeštaj.

II. Panja.

Šla je panja z rowa domej,
 Žalostnje jara plakaše.
 Pře čo plakaš, panja moja?
 Boli če twoja hlijčka?
 Mje nic njeboli moja hlijčka
 A tež mi hewak ničo njej'.

Kritiski přidawk.

I. 'Syrotka' je metriscy dospołna, hdyž při horjeka přidatych cyfrach sčehowace porjedzenja scinimy: ¹. Ty mi smjerdziš bólje (stož je starša twórba za 'bóle'). ². Leži tajka drobna pjeršć (p. Smolerju). ³. Přilečeštaj jandželaj. — Rynčk 31. tež takle rěka: 'Wzaštaj sej ju pod křídla'. Přemjenjenje je so tehodla sciniło, dokelž bě přenjotna słowjesna twórba 'wozaštaj' (kotraž so něhdy w tym rynčku trjebaše, a kotraž w Delanach hišće 'wozaštaj' klinči) so na 'wzaštaj' přikróteli: stož je tež přičina, zo su ludžo metra dla tež njeorganiske 'wozmještaj' abo drje tež 'woznyštaj' spěvać započeli. Zbytnje so po přirodze wěcow rozymi, zo dyrbi předložka 'pod' so do na přewobročie (na křídla wzać).

II. a) 'Panja' je metriscy trochu njedokonjana. Njeporjadnosće pak so pomješa, hdyž wopomnimy, zo akcent našeje serbšciny njeje stajnjne na prěnjej sylbje stal, ale zo je pola nas něhdy drje tola nimale tajki był, kajkiž so w južnoranišej słowjanštinje pokazuje. Wobhladajmy sebi to na někotrych přiklädach. Ruske słowo 'uchō (t. j. wuchō)' ma w genitivje uchá (z akcentom na poslednej; wot našeho tež adverbialnje trjebaneho wuraza 'járo (validum, daš starke, die stärke)' wutwori so nam tak tež adverbialny genitiv jará (z akcentom na poslednej), aus dem störten heraus, mit stärke, valde, sehr. A wot słowjesa 'plaká-ti (prae. plak-á-ami, plakámi)' z akcentom na sylbje '-ka-' wudžělajmy sebi imperfekt 'plaká-achum — plakáchů plakách plakach'. Potom budžemy 2. rynčk pěsnički 'Panja' bjez wobmyslowanja a komlženja takle čitać mōc: 'Žalostnje jará plakaše'.

b) Mi je so wobkručalo, zo je tudy podaty złamk 'Panja' drabi abo hinaši započatk pěsnje 'Syrotka', a zo ma samsna so

potom wot słowow ‘na mojimaj wočomaj’ dale spěwać. To pak być njemóže, dokelž nic jeno wobpřijeće, ale tež měra přeciwo temu rěci. Wérno je jenož to, zo je kónc ‘Panje’ na kónc ‘Syrotki’ podobny był, a zo je słowčko ‘dwaj’ z posledních rynčkow ‘Panje’ so do kónca ‘Syrotki’ přenjeslo (r. 30), hdzež sym ja jo wotstronił. Ja za to mam, zo móžemy něhdrušu ‘Panju’ přibližujicy zaso postajić, hdyž jej ze zakhowanjom stareho akcentowanja něhdze tajkule podobu damy:

Šla je panja z rowa domoj,
 Žałostnjé jará płakáše.
 Pře čo płakaš, panja moja?
 Boli ée twojá hłowička
 (Boli tebje twoja hłójčka)?
 Mje nic njeboli hłowička
 (Njeboli mje moja hłójčka),
 Ale wutroba mje boli
 Wo dżecatko lubowane,
 Kiž mi tyšnej éežcy skhorje.
 Přilečeštaj dwaj jandželaj,
 Na křidła mi synka wzaštaj,
 Do njebjes z nim wotlečeštaj.
 K jeho rowu nětk ja khodžu.
 Woči płakatej mi za nim,
 Wutrobu mi kamjeń éeži.

Připis 1. Twórby hra (hrač), stwa, škra (škrička), mzda (zda), ho, mu, šće a někotre druhe — pódla ‘na jhru,zejhrawać, přehrać (t. j. pře-ihrac), najstwa, pó jstwje, ze jstwy, so miškrić (= niskrić = jiskrić), muoθ-ōc, jeho, jemu, hišće, eicé — nam pokazuja, zo su tcle słowa, kiž su předku vokaliski žiwjoł wotbyłe, w předadších časach akcent na 2. sylbje měše: přetož žadyn zynkowany vokal, žana zynkowana sylba so zhubić njemóže. Ja sym na tym był, zo bych, wosebje na naše pěsnički džiwajo, našu serbštinu na akcent přeptał a jenu abo druhu našich pěsničkow, kiž su přez pózdiňe přeměnjowanja akcentowanego města so wselako přetworjały a tak wjac abo mjenje škodowały, na staru podobu wróćeno dowjedł. K wuwjedzenju wot-

myslenja pak dójšoł ujejsym: a dokelž nětko hubjeneju wočow dla wjaey čitać njemóžu, dowolam sebi druhich na to prašenje kedžbliwych scinić.

Připis 2. Tež móhl něchtó čahi socialneho a kulturneho živjenja našich wótcow z našich pěsničkow zebřerać, hdyž tam n. př. nawożenia k njewjesće přijěcha, hdyž so tam 'knjez hólčik' z krytym wozom do tajkeho kraja wjeze, hdžež 'ludzi přahaju', atd. atd. Tehorunja móhlo so na to kedžbować, kotre pěsnički maju něsto mythologiske, kotre su so w křesćijanskich časach někak předzělałe, atd. Z krótka naše pěsnički su behate žórło za wědne přeptytowanja.

Přinošk k serbskemu knihopisej.

Podał J. Pjech.

Připadnje mi do ruki příndže w Londonje wudata kniha, hdžež so tež dwaj serbskaj tekstaj, jedyn hornjo- a jedyn delnjo-łužiski namakataj, a dokelž je naš „Časopis“ archiv za tajke powjesće, podawam tudy wšo, štož je wo tej knizy wědženja hódne.

Napis je tajki: Parabola de seminatore ex evangelio Matthaei, in LXXII europacas linguas ac dialectos versa, et romanis characteribus expressa. Impensis Ludowici Luciani Bonaparte (tele słowa su jako wobpismo wokoło Bonaparteowego wopona wotcišćane). Londini 1857. 8. 84 njeličbowanych łopjenow.

Kniha wobjima 6 wotdzělenjow: I. waskonsku aho baskisku rěč we 6 podrěčach (čo. 1—6); II. finniske rěče (čo. 7—16); III. keltiske rěče (čo. 17—23); IV. greksko-łaćanske rěče (čo. 24—39); V. germaniske rěče (čo. 40—57); VI. słowjanske rěče (čo. 58—72). Kóždemu čislu je wosebite łopjeno poswjećene, tak tež čisłomaj 68 a 69, kiž našej serbskaj tekstaj podawataj (mjenowanej „sorabice“ a „sorabice dial. Inferioris Lusatiae“). Nałożene pismo je kaž pola wšich druhich rěčow tež pola serbskeje łaćanske. Bych-li wselake wudawki serbskeje biblije k racy měl, bych wuslèdžić pytał, z kajkeju wudawkow staj po-

datej tekstaj wzatej. Dokelž pak to njemóžu, podawam tekstaj samej tak kaž staj w Londonskoj knizy čišćanej.

Kaž je z napisma widčeć, podawa so přirunanje wo syjerju z Matejoweho sčenja; hornjo-łužiski tekst pod číslom 68 ma so tak:

Laj, Ssyjer wojndže k Rosťyanjanu.

A jako won rossywasche: padže njekotre pſchi Pucžu; a Ptaki pschilecžichu. a ſežrachu to ſzamo.

Njekotre pak padže na Skałojte, džež wele Semje nemjejeſche: a ſejndže nydom, tehodla, ſo nebjeſche łoboko we Semi.

Jako pak Sſlonzo bjesche ſejſchło, ſwjadny wono: a dokelž Korenja nemjejeſche, wuſkny wono.

Njekotre pak padže bez Czernje; a te Czernje roſzichu ſzobu, a ſduſzechu to ſzamo.

Njekotre pak padže na dobru Semju: a pſchinezze Płody, njekotre Sto krocž, njekotre ſchesz džeſzacž krocž, njekotre pak cziczečki krocž.

Schtuž ma Wuschi kſzłyſchenju, ton poſluchaj.

Delnjo-łužiski tekst pod čo. 69 ma so tak:

Lej jaden ſzejz źeſcho ſzet.

A gaž won ſzejſcho, pajžo ſekotare na drogu; a teſchki pſchizochu a jo ſežrachu.

Nekotare pajžo na kainenowato; źož wele ſeme némeaſſcho a wono ned huſchojži, togodla až dlümoku ſemü némeaſſcho.

Gaž pak to ſlujnzo gorej ſchlo běſcho, jo wono ſpalóne, a togodla až koreňa némeaſſcho, huſkun wono.

Nekotare padnu na ſchérna, a te ſchérna roſzechu gorej a jo ſatknučhu.

Nekotare pak pajžo na dobru ſemü a dawaſjho plod, ſekotare hundert krot, a ſekotare ſcheschzjaſzet krot, ſekotare pak tſchižaſča krot.

Chtož huſchi ma kſzluſchańu, ten ſzlüſch.

W předſłowje je spomnjene, zo ma ū jako zo (to je — ju) plaćić.

Na kóncu knihi wobswědčuje čiſćeř, zo je wón tu knihu w domje jeho Wysokosće Princa Louis-Luciena Bonaparte čiſćał, a zo je so jenož dwě sčě a pjećdžesać wotčišow sčiniło, mjez nimi

jedyn jenički na šeſtſej a tolſej papjerje, kóžda strona z čerwjenej smuhu wobdała. Jendželski napis, na wobwalecy přilépjeny rěka: The Bonaparte Polyglotte: Being the parable of the Sower, in 72 languages and dialects. Sold by Bernard Quaritsch, Bookseller atd., London. Price 20 s. (to je plaćizna 20 hr.).

Přispomnjenje redaktora. Škoda, zo so biblija, spěwaſke a druge vjele trjebane kniki za evangelskich a katholskich Serbow we wudawkach njewobstaraju, kotrež bychu w rěci a prawopisu po přikladze němſkých podobnych knihow, w běhu časow tež porjedzanyeh, přiſluſnje porjedzene byłe. Potom bychu tež pokazki w serbské rěci w cuzych knihach zrozumliwiſe a přistojniſeje formy byłe, dyžli horjeka podate.

Dodawk k zapisej sobustawow M. S. w Časopisu 1882, str. 65 sl.

Z nowa su w běhu lěta 1882/83 přistupili:

Grot Konstantin, professor w Pětrohrodze.

Hanusz Jan, dr. phil. w Lipsku.

Holka Miklawš, domownik serbskeho seminara w Prazy.

Zur Miklawš, stud. theol. w Prazy.

Zemrjet je:

Lipič Petr, kaplan w Kulowje.

Wustupił je:

Maryański Modest, w Barlinje.

Porjedzić ma so:

Halabala, farař w Rajhradze (Raigern) na Morawje.

Křižan Jan Pawoł, diakonus w Hodžiju.

Měto Handrij, diakonus vicarius w Budyšinje.

Sommer Adolf, wučeř w Hučinje.

Wafko Hendrich, wučeř w Myslećach (Meuselwitz) p. Rychbacha.

1 (27 w Markusowych textach.)

Tam stoj ta li - pa we tom do - le, wó - na se chwě - jo
 tam a how, žož ten wě - trik na nju stoj.

2 (Variant Markus. druheje recens.) Přiručaj: Smol., str. 71.

Sia jo rědna po wódu, po tu wódu po fryšnu, po tu
 wó - du po fryšnu.

3 (28)

Za na - šy - mi gumna - mi w brjazy - nje tam jo ta sčaž - ka
 hu - tep - ta - na, tam jo ta sčaž - ka hu - tep - ta - na.

4 (30)

Musical score for song 4 (30). The music is in common time (C), treble clef (G), and consists of two staves. The lyrics are:

Kóneom kóncom Za-krjo-wa stoj no-wa ko - mo - ra, o
hej, stoj no-wa ko-mo - ra.

5 (29)

Musical score for song 5 (29). The music is in common time (C), treble clef (G), and consists of three staves. The lyrics are:

Po - srjež to - go Za - krjo-wa stoj li - pa ze - le -
na, spóz nje - je tam se - ži gół - cyš - éo tak wjel - gi
zru - ba - ne, je - der - hej, tak wjel - gi zru - ba - ne.

6 (32)

Musical score for song 6 (32). The music is in common time (C), treble clef (G), and consists of two staves. The lyrics are:

Šapał tam pa - so w ze-le-nem gaj-ku, wój-ce se bě - le
a - ko ten sněg a ša-pał tam chó - ži a - ko ten kněz.

bis

7 (66)

Musical score for song 7 (66). The music is in common time (C), treble clef (G), and consists of two staves. The lyrics are:

Mój lu-by jo mě wot - po-wěl, mój lu-by jo mě wot-po-wěl,
fa - la - dri, fa - li-dra, styr-joch brunych kónjow ma.

8 (26)

Pas mě kón-ja bru - ne - go na tej lu - ce ze - le - nej,
ty dyr-biš ta mó - ja byš.

9 (61)

Gól-cyk ten sty - ri bru-nych kónjow ma, wše jad - ne, je
bar - by su, je-der-hej, a - le wše po jad-nej dro-ze du.

10 (62)

Chтоž keo se w swěše prolowaś, ten der-bi se daś mo-lo-waś tak
rěd-ny bě-ly eer - wje-ny, kaž něn-to něn-to jo kaž něnto jo, kaž
w swě-še mo - da jo.

11 (63)

Wšyk - ne te žow - ča Mód-lańs-ke tak ra - no se po třawku

du, haj na tu luc-ku pod groblinku, tam žož ten pisať jo.

12 (64)

To bě-šo jad-no hejgn žow-čo, rědna bě-la, cer-wje-na;

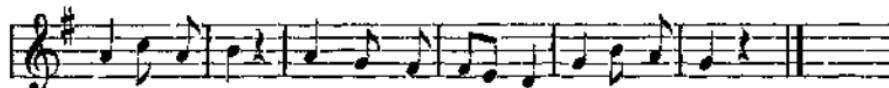

ga-by ty by - la bo - ga - ta, kšél ja twój clewjek byś.

13 (Píir. Smol. str. 14)

Rěd-ny ten zěšo wen žě - šo wen z wótřym tym mja-com

brin-ka-ju - ey, z wótřym tym mja-com brinka-ju - ey.

14 (68)

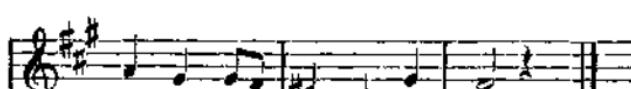

Gó - ni - la gó - lic - ka kro-wic - ki wen za Ma - ly

Bu - dy - šynk na gó - ku.

diecis *moll*

15 (69)

Šel jo gólyk na jermánek wšen ce - ly slo-mja - ny,
run-da run-da ra - ra - ra wšen ce - ly slo - mja - ny.

16 (31)

Při-po-wěz tej mo - jej lub - ce ja - den do - bry wja - cor,
daš se třošku při - go - tu - jo, jak njej žin - sa poj - du.

17 (Přir. Smol. str. 84.)

Jěl jo gólyk wó - rat wen, jěl jo gólyk wó - rat wen,
zaj - du graj - du zyn - da lin - da zaj - du graj - du wó - rat wen.

18 (23)

Za na - šy - mi gum - na - mi te do - bre lě - da su; ehto
ga by je hu - wó - rad, by do - bre žy - to brał.
cis abo : e

19 (35)

Mój ten lu - by se mi zgné - wał jo, nje-cha
ze mnu do - bry byś, nje - cha ze mnu pow-je - daś.

20 (50)

Ja mam lu - be-go, ja mam lu-be-go, a - le bož-ko a
ža - losá! ja der - bju pře-cer glě - daś, kak wón
z dru-gi - mi re - ju - jo.

21 (65)

Běž hog - lě - daj, běž hog - lě - daj, lěc Hans-ko Jur-ko
do - moj žo, wón tam pis-ka pod-la lěs-ka, wón tam der-je
do - moj žo, wón tam der - je do - moj žo.

22 (Přír. Smol. str. 20)

Music score for song 22, featuring two staves of music in G major. The lyrics are:

Spi-waj ty žow - čo wja - so - le a twój głos jo
sly - šaś da - lo - ko a twój głos jo sly - šaś da - lo - ko.

23 (67)

Music score for song 23, featuring two staves of music in G major. The lyrics are:

Šlej stej dwě rěd - nej pli ja - zo - rje, při tym ja -
zo - rje dly - mo - kem.

24 (21)

Music score for song 24, featuring two staves of music in G major. The lyrics are:

Šlo jo to žow - co třaw-ku žeš na lücku ze - le - nu, jid -
lej! Brěmje jo třawki na-že - la, styrjoch brunyeh na - dej - šla.

25 (74)

Music score for song 25, featuring two staves of music in G major. The lyrics are:

Ša-pá! ten pa - so spod gaj - kom. Hej ry-ma ry-ma
rej a - le pod ga - jaš - kom ze - le - nym, ze - le - nym.

26 (38)

Musical notation for song 26, numbered 38. The music is in 2/4 time with a key signature of one sharp. The lyrics are: "Ak ja tam sto-jach na gó-rje, ak ja tam sto-jach na gó-rje, na gó-rje, na gó-rje hu-so-kej, na gó-rje hu-so-kej."

27 (33)

Musical notation for song 27, numbered 33. The music is in 3/8 time with a key signature of one sharp. The lyrics are: "Nam nje-jo wšěm móžno gro-ma-że byś, my der-bi-my ja-den raz roz-ty-la hyś, fi-dra-la-la la, fi-dra-la-la la, my der-bi-my ja-den raz roz-ty-la hyś."

28 (46)

Musical notation for song 28, numbered 46. The music is in 2/4 time with a key signature of one sharp. The lyrics are: "Wšykne ze-le-ne kerjaš-ki rostu z te-je ze-mje."

29 (78)

Musical notation for song 29, numbered 78. The music is in 2/4 time with a key signature of one flat. The lyrics are: "Maš to žow-čo ple-sé-šo ten ja-den kóž-dy cas, maš to žow-čo ple-sé-šo ten ja-den kóž-dy cas."

30 (Přír. Smol. str. 115)

Za gó - ku, za gó - ku gó - lie - ki gra - ju,
cei - wje - ne ze - le - ne wě - naš - ki ma - ju.

31 (Přír. Smol. str. 74.)

Gaž ta žolta wjeiba, gaž ta žołta wjeiba brune wjeibki změjo.

32 (59)

Bě - la ta ro - žy - ea cei - wje - na, tak te - ke mó - ja lub - ka,
bě - la ta ro - ža cei - wje - na, tak tek mó - ja lub - ka.

33 (49)

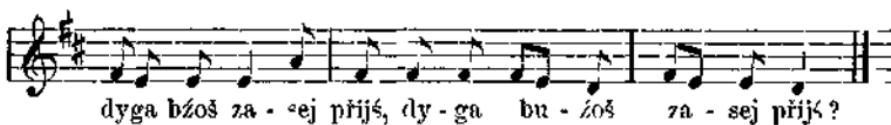

Gdyž se dwa mło-dej lu - bo-waš - tej, a prje - ny raz
gro-ma - že wja - co - rjaš - tej.

34 (53)

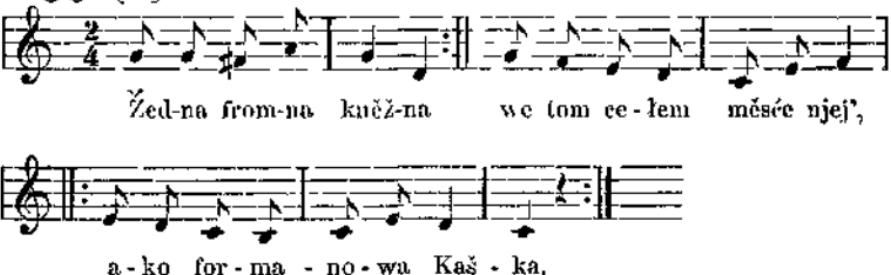
Mój lu-by mi lu - biš na zymu přeje, a dyga bzoš zasej přijá?

35 (48)

36 (55)

37 (51)

38 (52)

39 (41)

Musical score for song 39. The key signature changes between G major and F major. The lyrics are: Hob-šejt kou se ja we - zeš a woł te - bje šej-do-waś; sy ty mó - ja nej lub - ša, uje-bjeť se - bje dru - ge - go.

40 (71) Píírunaj hlkos 35.

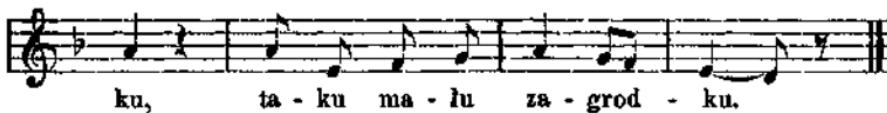
Musical score for song 40. The key signature is one sharp. The lyrics are: Šel jo gól - eyk a šel jo gól - eyk šej mudrzej šej mudrzej.

41 (60)

Musical score for song 41. The key signature changes between G major and F major. The lyrics are: Baž tu strowa. lubka mó - ja. ja derbu nět pieje, ja derbu si spu - ščíš, woł te - bje šej - do - waś. do en - ze - go lan - du.

42 (15: Pójšej běstej tej dwa młodej.)

Musical score for song 42. The key signature changes between G major and F major. The lyrics are: Zwan - dro - wa - lej stej dwa mło - dej za - seś mi - low da - lo - na - dej lej stej - tam za - grod -

43 (6)

Jě - du k nam, jě - du k nam Lé - šeán - ske,
wše gó - ki a dol - ki su pře - jě - li,
a - le do Lo - jo - wa su při - jě - li.

44 (22)

Góle ten jě - žo z gó - le do - moj, žow - čo plě - jo lan.
Maš - li ty te bě - le no - gi, dejš ta mó - ja byš.

45 (Variant Mark. třećeje recens.)

Ku gó - dam tym dej se při - bli - žaš, rěd - ne žow - čo žal -
bi - ju ma.

Lépje hišće tak:

Ku gó - dam tym dej se přiblížaš,

Musical notation for song 46, measure 1. Treble clef, common time. Notes: quarter note, eighth note.

rě - dne žow-čo žał - bi - ju ma.

46 (43)

Musical notation for song 46, measures 2-3. Treble clef, common time. Notes: eighth note, eighth note.

Co - ga te lu - že wot na - ju ma - ju, až wó - ni wot na - ju tak
po - wje - da - ju, až mej se tak swě - ru lu - bo ma - mej.

47 (39)

Musical notation for song 47, measures 1-2. Treble clef, common time. Notes: eighth note, eighth note.

Jě - li su kně - ža na gós - ēi - nu, wě - ťík
jo jim kněžnu we - zel, zađuł ju na pól-ske gra - ni - ee.

48 (40)

Musical notation for song 48, measures 1-2. Treble clef, common time. Notes: eighth note, eighth note.

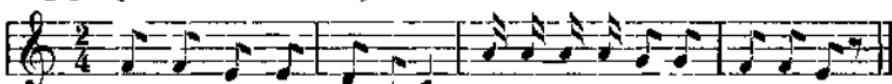
Nje - tuž žow - čo, nje - tu - žyj, nje - tuž žowčo, nje - tu - žyj,
twój lu - by da - lo - ko nje - slu - žy.

49 (54)

Musical notation for song 49, measure 1. Treble clef, common time. Notes: eighth note, eighth note.

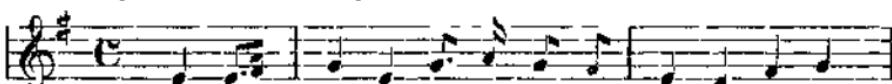
Žen - ske chó - že na pi - wo, juchhej! fa - la - di - drej!

50 (Piir. Smol. str. 67.)

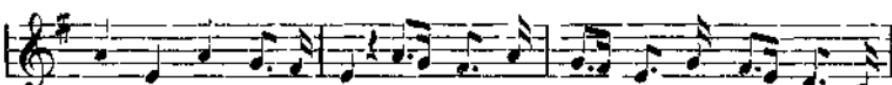

W zymje, lě - se wjeſbin-ka, se-da-ło je žowēo w wjeſbince.

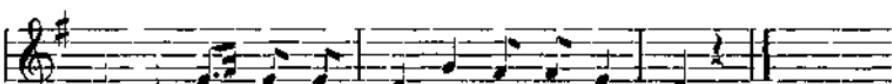
51 (Piir. Smol. str. 41.)

W Grodku jo tak wje - le rěd-nych gół-cow, wo-ni

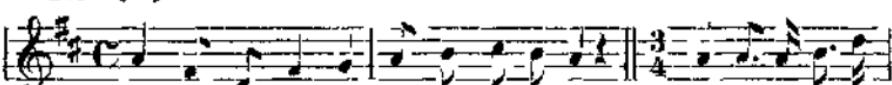

ra - źi na pi-wo du, gaž su se do kjaremy, do kjaremy

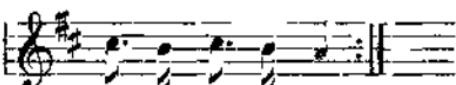

ze - šli, su se za bli - do ze - sy - da - li,

52 (42)

Syk-ne mi lu - že wjel-gi ſeo-ka-ju až derbu se Za-

krjo - wa hob-wi - jaś.

53 (Piir. Smol. str. 81.)

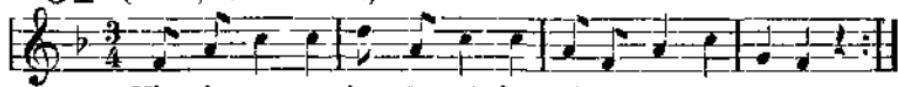

Syk-ne pa - ny z wójny jé - du, syk-ne pa-ny z wójny

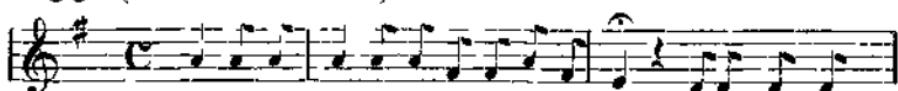
jé - du, hej z wój - ny jé - du. .

54 (Muka, zběrka I. 30.)

Mlo - da som se ho - že ni - la, nět mě wjelgin mucy.

55 (Muka, zběrka II. 28.)

Běchu třo bratři, třo fryjne rejta - rje, pi-ja - chu a

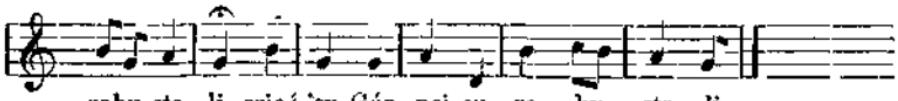

grajachu a běchu wjaso-le.

56 (M. II. 8.)

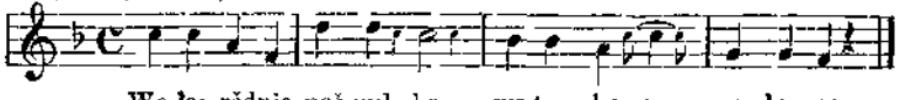

Při - šli su při - šli z da - lo - ka, srjež 'sy Gó - nej su

zahu-sta - li, srjež 'sy Gó - nej su za - hu - sta - li.

57 (M. I. 8.)

Wo-laj rěduje poš-pul - ka we tym howsu ze - lo - nem.

58 (M. Přir. Smol. str. 115.)

Som tam chój-žil ho - se - pat, hyščer njej-som při-še-pal,

při-še - pal.

kóńc.

59 (M. II., 3.)

Při - ja - še - le wó - sta - njo - my, lec da - lo - ko
 roz - tyl suny. Z myslé - nja - mi, ze pós - ka-ni, z píši -
 ja - šel - skej lu - bos - éu.

60 (M. I., 3)

Žin - ra ja do-moj spát nje - poj du, žin - sa ja k mó - jej
 lub - eye - ce du, k mó - jej tej lu - bej lub - eye - ce.

61 (M. II., 27)

Co mě se no - weg' co - wa - lo, we mó - jej
 no - wej ko - mo - rje, we mó - dej bě - lej pós - to - li.

62 (M. II., 1.)

Rědna jo ta le - lu - ja, k - traž we to m blo - še sto j; rěd - ne

jo to bur-ske žow-ěo, kótrež z gół-eom domoj žo. žo.

63 (Wot M. Grysa, hłós wot holey z Noweje Wsy wudżałany.)

Zož se spi-wa, tam jo glu-ka atd.

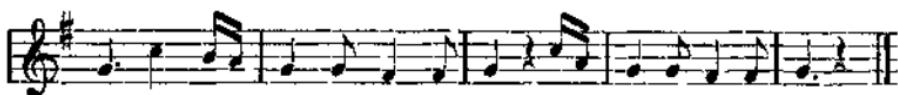
Zi - si pojžeo, dej - so wi - žes atd.

64 (Wot M. Grysa.)

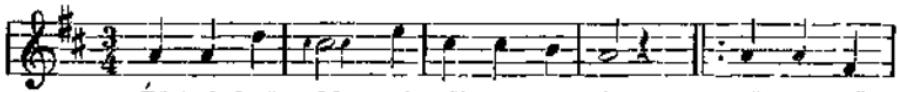
Zi - si pojžeo, dej - so wi - žes atd.

65 (Wot M. Grysa.)

Wo-no jo zej-šlo do - lej tog' lě - ta milny eas.

66 (Přír. Smol. str. 17.)

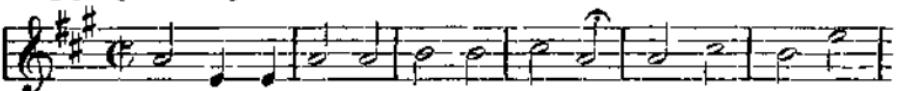

Žě-štej dwě rěd - nej při ja - zo - rje, při tom mě

ja - zo - rje dly - mokem.

67 (M. I. 55.)

Je - zus tam do za - gro - dy zě - šo, swó - jo gó - ke

še - pje - nje wón tam scho - pi. Wót křawneg' zno - ja mokiy

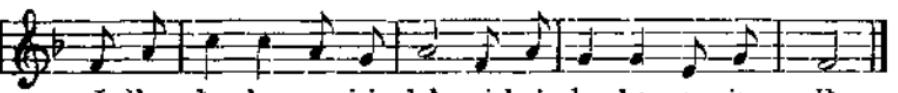

bě - šo; třa - wa a lo - pje - na tu - ža - chu.

68 (M. II. 56. Tak spěvatej so tež pěsni „Wóraek jézo na wóranje“
a „Ak mój foter.“)

Car-ne wło-sy, bra-ne ban-ty, to jo mó-ja pó-niž-nosć.

Ležke slow-ka som jej dal, wjel-gi lu - bo som ju mél.

69 (M. II. 48.)

W chłodnym pól - ku kru - šo - win - ka, w chłodnym pól - ku
klu - šo - win - ka; spód njej stoj tam je-dyn ry - zy kó - nik;
na tli no - gi pód-ko - wa - ny, na tu jě - dy stwór-tu
pó - tie - lo - ny.

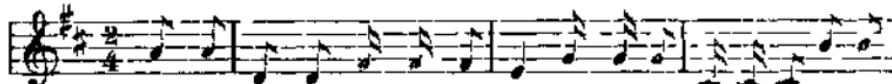
70 (M. I. 7.)

Rěd - ny ten sty - rjoch brunych ma, šyk - nejad - ne - je
bar-wy su, je - do-wej, šyk - ne po jad - nej dro - ze du..

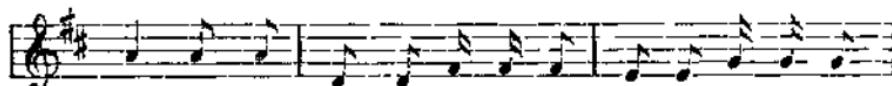
71 (M. I. 59.)

Z dwéma car - ny - ma wyc - ko - ma chod - na, chodna chichawka.
Wycka se jej za - wjer - nuštej, cha cha cha!

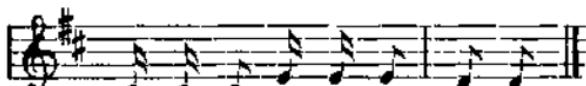
72 (M. II. 65.)

Za gum-na - mi eet - wje - ny kał, ty sy pla na - še - je Anki

spał; za gum - na - mi gó - li - ce gra - ju, eet - wje - ne

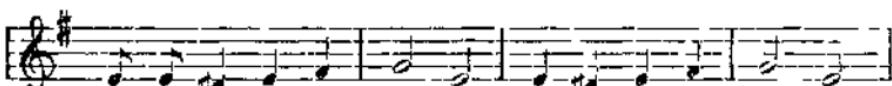

ze - le - ne štru-sac - ki ma - ju.

73 (M. I. 38.)

Seł jo mu - žyk jae - mušk, a tak bliz - ko při dro - ze;

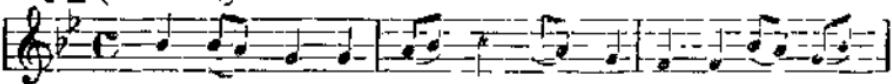

zé - šo tam ženska mí - mo a přa - ša - šo jo - go:

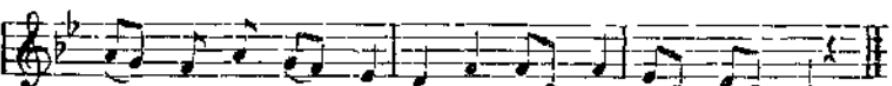

co ga ty tud' mu - žyk se - još?

74 (M. II. 41.)

Nad mě - stom stoj ja - den křa - wny injac, nad mě - stom

stoj ja - den křawny injac; o tuž - ny, tuž - ny glos!

75 (M. I. 60.)

Musical score for song 75, M. I. 60. The music is in 2/4 time, key of G major. The lyrics are:

De - bu ja byś tuž - na na ze - mi, tu - der how na
tom zlem swě - se; de - ba ja byś tuž - na na ze - mi tu - der
how na tom zlem swě - se.

76 (M. II. 49.)

Musical score for song 76, M. II. 49. The music is in common time, key of G major. The lyrics are:

Gaž by hok'lo swi - ta - nja, du - še te zé-chu ze spa -
nja; wje-le jan - že - low za ni - mi žo, te wše bě - chu
třuchle a nje-wja - so - le.

77 (M. I. 51.)

Musical score for song 77, M. I. 51. The music is in 3/8 time, key of G major. The lyrics are:

A njer-ješ - ny Ki - to Krü - ga - roje, a nje-rješna An-ka
Kón - ea - koje; wó-nej žen ta - kej, pře-cej stej ta - kej,
to kuž-de pón'ze - le tak.

78 (M. I. 15.)

Musical notation for song 78 in G major, common time. The melody consists of two staves of eight measures each. The lyrics are:

Wó-no bě-chu raz tii žow-ča, šyk-ne tři su hu-mrje - li
za jad - nu noc.

79 (M. I. 45.)

Musical notation for song 79 in G major, common time. The melody consists of two staves of eight measures each. The lyrics are:

Spoj-sla bě - šo jad - na hu - do - wa z tři - mi
ma - ly - mi sy - ro - ta - mi.

80 (Piir. Mark. 68.)

Musical notation for song 80 in G major, common time. The melody consists of two staves of eight measures each. The lyrics are:

Gó - ni - la gó - lic - ka kur-kaw - ki wen, za Ma - ly
Bu-dy - šynk na gó - ru.

81 (Piir. Mark. 65.)

Musical notation for song 81 in G major, common time. The melody consists of two staves of eight measures each. The lyrics are:

Béž ho - glě - daš, běž ho - glě - daš, lec Hans - ko Jur - ko do - moj
žo! Wén tam pís - ka pód - la lěs - ka, wón tam pís - ka

pód-la lěs - ka, wón tam de - rje do - moj zo.

82 (M. II. 55.)

C
Chťož keo se w swě-še pro - lo - waš, ten der - bi se daš
mo - lo-waš, tak rěd-ny bě - ly cest - wje - ny, kaž lět - ko jo, kaž
lět - ko, lět - ko jo, kaž w swěše mo - da jo.

83 (Přír. Mark. 32.)

Ša-pař tam pa - so w ze - le - nem gaj - ku, woj - ce se bě -
le a - ko ten sněg, a ša-pař tam chój - zí a-ko ten
kněz, a ša-pař tam chój - zí a - ko ten kněz.

84 (Přír. Mark. 14.)

Jas - ko - lic - ka, nje-wje - ric - ka, zo maš two-jo gnězko?
Na du - baš-ku, na wje-raš - ku, tam jo mo - jo gnězko.

85 (Píir. Mark. 52. a Časopis 1882.)

Musical notation for song 85, 2/4 time, treble clef. The lyrics are: Co su rěd-ne žol-te wlo-sy? Co su rěd-ne žol-te wlo-sy?
žol-te wlo-sy, žol-te wlo-sy?

86 (Píir. Časopis 1882.)

Musical notation for song 86, 2/4 time, treble clef. The lyrics are: Se-da žowčo spod kef-kom spod kef-kom ro-žo-wem.
Dwa jo wěn-ka hu-wi-la wot ru-ty drobne-je.

87 (Píir. Smol. str. 21 a Časopis 1882.)

Musical notation for song 87, 3/4 time, treble clef. The lyrics are: Pa-sech ja ko-ni-ka při pu-si-ku, glědach ja
nimer ku Goł-koj eam.

88 (Muka I. 1.)

Musical notation for song 88, C major, treble clef. The lyrics are: Oeh kak de-bu byś nět tužna! Co som za-wi-no-wa-la?
Mójog' lu-beg' musym puš-čiś a wót njogo šej-dowaś.

1 Čas. M. S. 1883.

Na - lě - to po - lo rja - ne je a tra - wa ze - le - na, nam

na - ne kwětki pǔ - nje - se, te što - my rje - nje kća.

2 Hlos k pěsn Sinol II. str. 196.

Gaž bě o - ko - lo swi - ta - nja, du - še zě - chu z tich spanja.

Prčd - na du - ša sta - nu - ja, šla do Bó - žeg' ra - ja

3 Čas. M. S. 1883.

Kak to lu - be swě - te slu - naš - ko, kak wo - no nam

wje - se - le gó - rej zo, gó - rej zo.

4 Čas. M. S. 1883.

Wam. na - se lu - be wajeh - ta - rje so gmej - na dowč-

ni - la je. Tuž něnttež z wěru wachnjée, zo skóržba na was ujepříndzé.

5 Čas. M. S. 1883.

Sto - ji ten bom we dło - mo-ko - sć, oeh rja - na ro -
ža! Ha na njom zrostlo ja - bliš - ko, tak rja-ne bě - le
cel - wje - ne, oeh rja - na ro - - ža!

6 Čas. M. S. 1883.

Zwandrowa-lej stej dwa, zwandrowa-lej, zwan-dro-wa-lej stej
dwa zwan - dro-wa - lej, Šty-ri mi - le da - lo - ko, šty - ri
mi - le še - ro - ko.

7 Čas. M. S. 1883.

Ha gdyż se mój lu - by pod haj - kom za-wra-ća, ha
štyrjoch tych brunyeh do wo - za za - kła - da.

8 Pěsn. w Smol. I. str. 243.

Ja tam widźach wróbla le-éo, wo-či se jem' swě-ćí - stej.

Ja jom' pra-jach do-bry wje-čor, hi - šče bě-še swět-ly džen.

9

Gaž se dwa rěd - nej lu - bo ma - tej. Ha pře-ni raz
wgro-ma - ze wja - cor - jaš - tej.

10 Čas. M. S. 1883.

Přec chój-žiš ty drugim gó-licam? Přec njej-sy ty domach? Domach
maš ty tu ber - gar-skū, ha k bur-skej ty chój - žiš.

11 Čas. M. S. 1877 str. 5.

Jus-kał jo rědny jus - kał. Přijuskał sebje zoweyšo. eu
Twoja ja byś nje - bu-du
ja si lu - biej ru - mo-waś z te - je ze - mje wen.

12 Hlós k pěsni Smol. I. str. 14.

Spě - wał jo spě - wał sy - lo - jik na ja - nej
gu - stej škrjo-ko-win - ce.

13 Čas. M. S. 1877, str. 5.

K na-rej mě-ta som wot te-bje, ty falš-na ujewérrna hutio-ba!

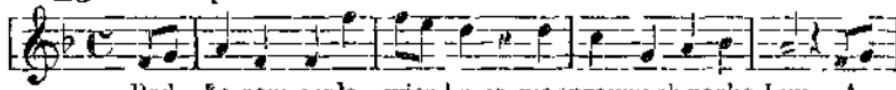
14 Lužičan 1870.

Či-cha nóc džens mje atd.

15 Tow. Spěwník čo.

Pod La-zom mala wjes-ka je, mäsprawných pacho-low. A

je-dyn éahnyé dyr-bje - še na wój-nu do če - chow.

16 Čas. M. S. 1883.

Ha hdyž ja ran - ko domoj džech přez je-dyn zel'ny hajk,

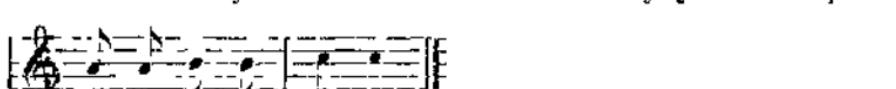

ha dha mje zet - ka ho - li - čo, kiž nö-hdy mo - ja bë.

17 Čas. M. S. 1883.

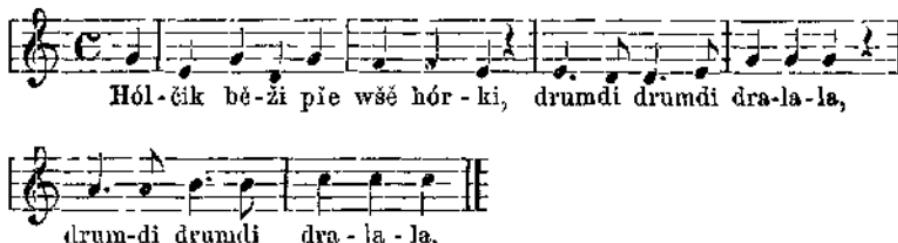

Žu - ri - cy su hri - ba - ki a Ka - se - ey jo Šiš - ka,

Ka - se - ey jo Šiš - ka.

18 Smol. I. str. 36.

Hól-čík běží pě wše hór - ki, drumdi drumdi dra-la-la,
drum-di drumdi dra - la - la.

19 Smol. I. str. 24.

Z wje - čor - ka, z wje-čor - ka ja - ra je óma, ža-ne
te wo-kne-sho so nje-swé - ci wjae.

20 Čas. M. S. 1883.

Mi je so nócku ze - dzá-lo, zo je mi lub-ka wu-mrje - la!

21 Hlós k pěśni w Smol. I. str. 274.

Pod Ró - žau-tom luč - ka je ze - le - na, ha
po luc-ey je - na mi řež - čík - ka.

22 Čas. M. S. 1873 II. str. 1.

Sol je tón hol - čík na pi-wó, haj na te pi - wó

23 Smol. I. str. 117.

Musical notation for song 23. The melody consists of quarter notes and eighth notes on a treble clef staff. The lyrics are: Nje - da - waj ho - lič - ka hor - de slo - wa, te slo -
wa će zje - bać bu - dże - ja.

24 Text w Smol. I. str. 70.

Musical notation for song 24. The melody consists of quarter notes and eighth notes on a treble clef staff. The lyrics are: We na - šej na - nowej za - hro - dże ste - ji - taj što -
maj dwaj, ste - ji - taj što - maj dwaj.

25 Smol. I. p. 222.

Musical notation for song 25. The melody consists of quarter notes and eighth notes on a treble clef staff. The lyrics are: Hdyž pak tón hól - čík k holič - ey dže. Hdyž pak tón
hól - čík k ho - lič - ey dže.

26 K Smol. I. str. 258.

Musical notation for song 26. The melody consists of eighth notes on a treble clef staff. The lyrics are: Jěz - dží - li su hól - cy, hanje - li, na ze - le - nej hórcy su za - sta - li.

27

Jěl je Bóh wjer-šen do més - stač - ka, na swojim ze -
le - nym wo - zyč - kú.

28 Smol. I. str. 49.

Ha šla je holč - ka traw - ku žnjeć na luč - ku ze - le - nu.
Fa - la - tri tom tra - la - la, na luč - ku ze - le - nu.

29

Šla je holč - ka traw - ku žnjeć na luč - ku ze - le - nu.
Šla je holč - ka traw - ku žnjeć, šla je holč - ka traw - ku žnjeć na
luč - ku ze - le - nu, na luč - ku ze - le - nu.

30 Smol. I. str. 133.

Tu - jaw - ka, kiž bjez stracha na halžkach so ko - le - baše, zjenej

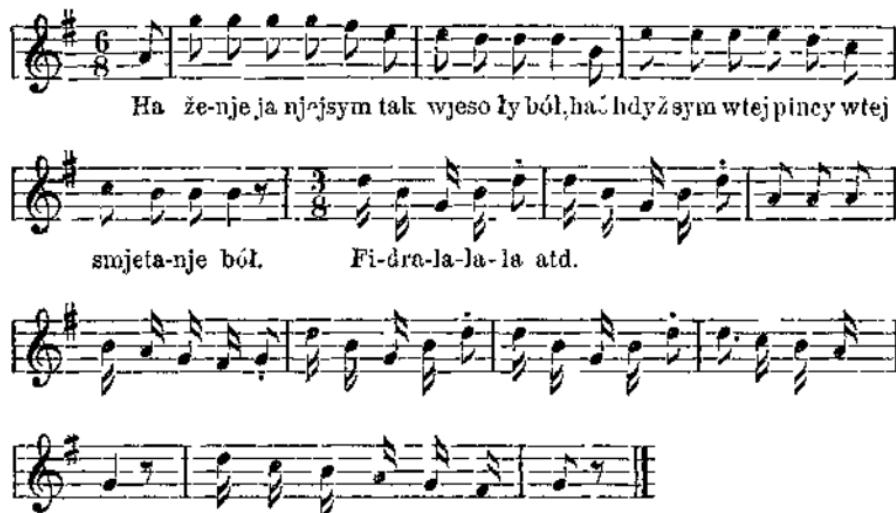
31 Smol. I. str. 273.

32 Text w Łužicach 1869 str. 6.

33

34 Čas. M. S. 1883. I. str. 28.

Ja sym tón muž, ja sym tón knojez, ja sym sej nje-wje-dro
na so zwjezl, zo ra-džíe nje-wěm sej, zo ra-džíe nje-wěm sej.

35 Čas. M. S. 1883.

Pie - čo mój lu - by tak sa - ro - wje hla - daš,
zo so či te wló - ski tak zma-hu - je - ja.

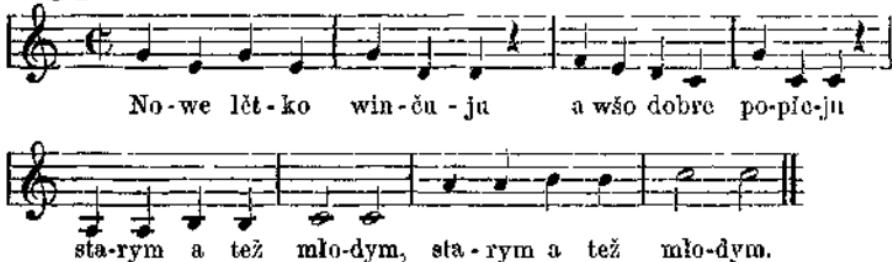
36

Ha za na-si - mi hu-na-mi tam rjana pšeń - ca jo, ha
štó - ba ju tam při-žny-wa? te rja - ne ho - li - čo.

37 Text Smol. I. str. 184.

Z tam-ne-ho bo-ka jě - zo - ra sto - ji je-dyn mur'wany hród,
we tom mí stej hro - dže hol-ey dwé woběj dwěstěj je-naj - kęj.

38 Text Smol. I. str. 307.

Musical notation for song 38, featuring two staves of G clef music. The lyrics are:

No-we lět-ko win-ču - ju a wšo dobre po-pie-ju
sta-rym a tež mło-dym, sta-rym a tež mło-dym.

39 Text w Łužicānu 1862 čo. 2.

Musical notation for song 39, featuring three staves of G clef music. The lyrics are:

Ja pře-nje lě-to slu-žach, a zaslužich sej kokošku: a
ko-koš džé - še kra kra kra! Ja holč-ka pře - cy wje - so - lu.

40 Smol. I. čo. 235.

Musical notation for song 40, featuring three staves of G clef music. The lyrics are:

Sko - či - ia holč - ka do za - hro - dy, do
za-hro - dy rn - ēa - nej.

41 Reja.

Musical notation for song 41, featuring three staves of G clef music. The notation consists primarily of eighth-note patterns.

42 Přir. Smol. str. 55.

Mi jo so džens w nocy ze-dža - īo, zo jemi lub-čiě - ka

wumrē - īa ho-de - ho, zo jemi lub-čiě - ka wumrē - īa.

43 Smol. str. 321.

Nowe lē - to win-ču - ju a wšo do - bre popře - ju starym a tež

mlo - dum, sta - ry mlo - dum.

44

Na ran - je swi - ta - nje džeň by - wa, hdyž

mo - je cě - īo, du - ša ze spa - nja dže a

wje - le Bo - žich jan - dže - low pó - dla nje - je je.

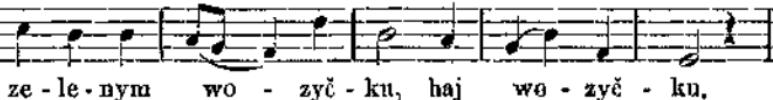
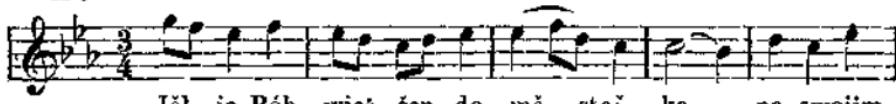
45

Měl je tón hól - čik wje - le zho - ža, ho - hej, haj

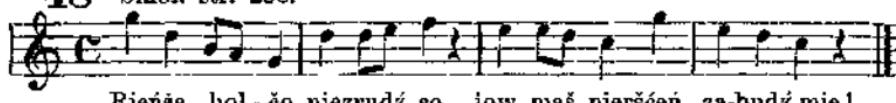
46

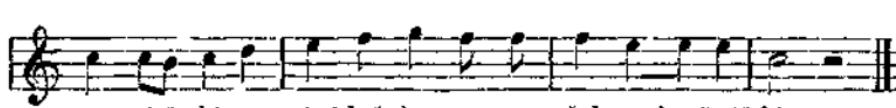
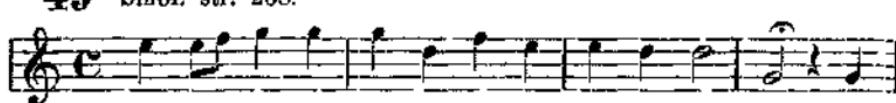
47 Smol. str. 217.

48 Smol. str. 238.

49 Smol. str. 208.

50 Smol. str. 274.

man - džel - two? Ja ēi pra - jié cheu: Ža - dyn čloj'k je
njej' wu - sta - jił, Bóh tón Knjez je sam wu - sta - jił w pa -
di - zu, w para - di - - zu.

51 Smol. str. 175.

To je. mo - ja lub - ka, tón posle - ni raz atd.

52 Smol. 223 (Holbijetska.)

53 Smol. 208.

Jěz - dži - li su atd.

54

Syl je tón khu - dy mu - žík, swój ječmjenek při
pu - éu. ni - mo nje - ho je šla žón-čié-
ka ze swo-jim mó-lié-kim džěcat - kom.

55

Hdže ty to - la jě - džěš, ty rja - ny luby mój?
Nje - po - wěm, nje - po - wěm,

56 Wowčet'ska péseň.

57 Smol. str. 50.

Ha ja sym atd.

58

Znje-sla je kač-ka dźe-wjeć jej-kow atd.

59

Čestna rejka atd.

60 Serbska reja.

Fine.

D. C. al Fine.

Cisieł B. Ginzel we Wjazonicę.

W o b s a h.

Namjezne ludowe pěsne. Druha zběrka wot dr. E. Muko	str. 3
Hornjoserbske ludowe pěsne. Štvorta zběrka dr. E. Muko	" 20
Dwě pěsničey. Z kritiskim přidawkom předložil dr. Pfül	" 59
Přinošk k serbskemu knihopisej. Podař J. Pjech . . .	" 62
Dodawk k zapisej sobustawow M. S. w Časopisu 1882, str. 65 sl.	" 64
Hudźbna příloha: Hłosy serbskich ludowych pěsni.	

N.B. Prěnja příloha wopřímuje hłosy wot M. Hórnika (z rukopisa B. Markusa) a E. Muko, druhá wot E. Muko a M. Hórnika podate, wot kantora Kocora pak přehladane. Zarad, přispomjenja a register k woběmaj zběrkomaj přida so k drahemu zešiwkej tuteho lětnika, kaž tež mózne dodawki a porjedzenki, wo kotrež znowa prosymy. Z wozjewjenjom hłosow samych njesmiedzachimy so z wsteje přičiny dlěje komdžić.

Redaktor.

Wo zaplaćenje přinoškow naležnje prosymy.

M. Mjetwa (Mörbe), pokladnik.

ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE

1883.

Redaktor:

M i c h a l H o r n i k.

Létnik XXXVI.

Zešiwk II.

(Cyleho rjada číslo 68.)

Budyšin.

Z nakladom Maćicy Serbskeje.

Štyri rostlinske pomjenowanja.

Wujasnič dr. *Pful.*

W mačičnym Časopisu 1882, str. 81—82 su štyri rostlinske mjena zapisane, wo kotrechž so tam praji, zo hišće etymologiskeho wułożenja potrjebaju. To mje wabi, so na rozebranje samsnych podać.

1a. Boža ryč *), Thalictrum flavum, wiesenraute, němscy tež froschmaul rěkana, ma posledniše němske a swoje serbske mjeno wot teje wobstejnoscē, zo ta rostlina ze svojimi zadžeržowacymi łopješkami žabam, kiž so rade wokoło njeje waleju, móhl-rjec muchi lóji a zo je potajkim móhl-rjec žabam huba abo žabjaca huba (froschmaul). Žaba (frosch) rěka pola někotrych Słowjanow poga abo puga (a nětčiši Meklenburgiscy Němcy nałożuјa hišće wuraz 'de pogge' [mjeno Poggendorf = froschdorf], nic pak frosch); huba (mund, maul) mjenuje so w někotrych narěčach tež rót abo ret, a pôdlanska twórba — z wěstym přeměnjenjom słowoweje mocy (přir. hród *m.* vermachung: schluss, burg — hródz *fem.* vermachung: hürde, stall) — běše femininaliske ret-i — reči — reć, róć. Wot substantiva poga wudžela so adjektiv poži (přir. holca — holči). Tak wutwori so nam tónle wuraz: poža reči (froschmaul). Samsny poča ludžom po času njezrozymliwy być, a tehodla přetwori so na Boža ryč.

b. Podótknjene adjektivo slova 'poga' je tele překhody přeběžalo: Pog-ji — podji — podži — poži. Hdyž tole twerdze džeržimy, póznawamy, kajka je něhdy prěnja połojca mjena teje městnoty była, kiž nětko Boža Mysl rěka, něm. Bademeisel. Posledni džel pomjenowanja pak wujasnja so nam přez pôlski wuraz miejsce (= měst-o) a přez wjesne mjeno Mois (pola

^{*)} Ryč = snadž město: rué, rata? Red.

Zhorjelca). Cyje pomjenovauje poznamjenja potajkim žabjacu měst-li', t. j. žabjace městnišće ('Poggendorf, Froschweiler').

2. Tryčk, Ononis spinosa, hanhechel, weiberkrieg, rěkaše něhdy strećik (t. j. wada, wadzawc zelo, streitkraut); pomjenowanje wujasnja so přez české slovo střet (zetkanje, zetkowanje), kiž so tudy we mysli wadženja trjeba: połny wuraz běše, směm-li po němskim sudžić, něhdy 'žonjacy strećik'. Započatne 's' je so zhubiło, kaž n. př. při slowje struna — truna.

3. Pólšica, Chenopodium album, weisser gänsefuss, pokazuje na swojim stołpiku horjeka łopješko, kotrež je podobne na husacu packu, kiž je znajomo z třomi palcami (porsćikami) wuhotowana. Wot tychle třoch palcov ma rostlina swoje mjeno; wona rěkaše něhdy palčica, połnje husaca palčica (gänse-zehenkraut).

4. Łażawa abo łažaja, Glyceria aquatica. süssgras, ma swoje mjeno wot słód-kosće. t. j. wot adjektiviskeho korjenja sład- (sład-ki, słodki) jendž. sweet, łać. suavis (t. j. suad-vis), gr. ἀδύτης, ἄδυτης (něhdy suadvys); wona rěkaše z woprědka sładzawa abo sładžaja (trawa). Počatne 's' je so njeporjadnje wuwostajilo.

Připis. Zwukładowane pomjenovanja pokhadžeju z tameje předhistoriskeje slowjanščiny, na kotruž sym w Časopisu hižo wjacy króć pokazał. Wone su jako přijate (móhł-rjec cuze) slowa do našeje historiskeje serbščiny přejške; tehođla su w běhu časow na swojej přenjotnej twórbi tak wjele škodowale. Poslednja (4.) rostlina by, bdy by jeje mjeno domjace bylo, z wěstotu słodzawa abo słodna (trała) rěkała; tama zastarska slowjanščina pak je — kaž sym na wselakich příkladach wobkedažbował — počatne 's' wotmjetowała, kaž tež počatne 'w' a 'j', a je so w tymle nastupanju grichiskej rěci runala. Pólšiey so z nětčišim serbskim pomjenovanjom husaca nôžka praji. Slowo 'poga' je hižo zastarsku našemu rodej njeznajome bylo: hewak naši wócojo njebudžechu 'poži' na 'boži' přetworili: přetož Lužiski Serb zýnkaj 'b' a 'p' stajnję swěru rozdžela.

Hišće někotre rostlinske mjená.

Wułožil *M. Rostok.*

Syrotki (*Viola tricolor*, *Stiefmütterchen*), tež macoški a srćina stopa mjenowane. Kwětka ma pjeć płatkow abo kwětnych łopješkow a jene z nich je najwjetše a najpyšniše, a tež pjeć podstawkowych łopješkow. Lud mjenuje posledniše "stólčki" a wukladuje kwětku a mjeno tak: Macocha (die *Stiefmutter*, najwjetše kwětné łopješko) sedži na dwěmaj stólčkomaj; jeje prawe džeci (pobočnej kwětné łopješcy) sedžitej kóžde na jenym stólčku a „syrotcy“ (die *Waisenfänger*) sedžitej wobě na jenym stólčku. Stóž je kwětcy mjeno dać, je sebi ju jara derje wobhladał a tež hewak mudry być dyrbjał! Srćina stopa je drje tež poetiske mjeno, tola tudy nie tak kaž „syrotki“. Hewak ma tuta kwětka scěhowace mjená: Matuška, syrotka DŁ., Macoška Č., Sirotica, mačeška, mačešica JS., Macoszka, bratr z siostrą, bratki, wdówki P.. Iwan da Marja, bratki, motylki, trojicyny cwěty R.

Kačawka, kačidło, kačica (*Entengries*, *Teichlinse*), dokelž kački we njej rady sweju cyrobu pytaju. Ma tež mjeno: Křek.

Gingawa (*Nuphar luteum*, *gelbe Nigroſe oder gelbe Wasserlilie*). Lud wupraja „gengawy“. Podobne mjeno za tutu rostlinu we druhich słowjanskich ryčach njenadeńdžemy. Tola je we pôlskej ryči podobnje klinčace mjeno: Gęgawa a woznamjenja džiwju husycu. (Red. gęgać, gągać — schnottern.) Podoba „gengawow“ z gegawami by potom jich žołta barba była, hdyž młode husy we wodze pływaja. Gęgawa je pak najskerje naše gigawa, němske Gießgäck. „Es flog eine Gans über den Rhein und kam als „Gießgäck“ wieder heim.“ Hewak móže so tutej rostlinje mjeno „husycy“ dać, dokelž jako we wodze roscaca so tam a sem khila, jako pływace huso.

Žida (*Cuscuta*, *Flachsfeide*) z němskeho słowa „Seide“. Hedwab' polny P. rěka serbski „pólna žida“. Druhe słowjanske pomjenovanja tuteje rostliny mają korjeń we słowie „přasť“: přezenco DŁ.; predenica JS.; soročja prjaža R.

Konopjej je so wutworilo z lačanskeho mjena tuteje rostliny „*Cannabis*“. Konop, konopje DŁ. Konopě Č. Konopie, konopia P. Konoplja, konopel R. Konopla, konopljica JS.

Khmjel je najskerje tež nastal ze slova „Humulus“; humjel, chumjel, chmjel, khmjel. Chmel DŁ. Chmel Č. Chmiel P. Chměl R. Hmelj JS.

Kwětna, kwětla, kutna (Cydonia, Quitte). Prěnzej mjenje stej so wutworilej z němskeho „Quitte“. třeče je česke. Druhe mjena su: kwjada DŁ., kwič Muž., kwit R., duaja JS. (z ťačanského „Cydonia“ z wuwostajenjom přenjeje sylby „Cy“).

Brěška, brjoskej, brjóška (Persica, Pfirsich), najprjódey „brěška“ z přetvorjeneho „Persica“ (bresyka, brěška, brěška, brjóška). Ma we wšeh slovjanskich ryčach podobne mjena: brěskva, breskev JS.; rjasken DŁ., město „brjasken“; břeskev, brosvoň, broskvový strom Č.: brzoskwinia P.; bruskwina, hroskwina, braswyna, persik R.

Brěčina, brěkiny, mučina (Sorbus Aria, Mehlbeere) je družina wjerjebinow, kotrychž płody „brěkiny“ S., brekulje JS. so n. př. w Rumburku k jědži na torhošení předawaju. Brěk Č. Brek JS. Brzokinia, hrzék, bereka, berestka, berek P.

Len S. Č. P. R. a lan DŁ. JS. (Linum, Lein) je so wutworiło z ťačanského „Linum“ a tež němske „Lein“. Tak tež němske slovo: „Linnen“ = Leinwand. Runje tak tež „lenčk“, lenk, mały len = lank DŁ. (Linaria, Frauenfisch). Lnica, lnianka, leniec, len Matki Božej P. Lenok, len dikij R. Len Matky Boží Č. Bogorodičin lan JS. Ma lenej podobne lopješka, nima pak hewak žanu podobu z lenom. Tež lenowka (Thesium, Leinblatt), ma podobne lopješka. Lnénka Č. Leniec P.

Tu poskićuje so nam prašenje: Kotre pomjenowanja z rostlinow a zwěrjatow drje su starše a kotre nowiše? Najstarše su te, kiž su we wšikich slovjanskich ryčach jenake abo podobne. Serbja plahuja wot zastarska wosebje žito (rožku, rož), pšeńcu, ječmjeń, wows, len, džeél. Domjace zwěrjata su: Kruwa, koza, wowca, husyca, kačka, hołb, kokoš, pos a kóčka. Z lěsowych štomow mjenujemy: lipu, dub, brězu, wólšu, topoł, eis. Z džiwich zwěrjatow su znate wosebje: jeleń, sorna, zajac, liska, wjelk, miedzwiedź. Tute pomjenowanja su potajkim najstarše. Z nich spóznawamy tež, zo su naši wótey polo dželali, skót plahowali, lěs hajili a džiwini třelali.

Přispomjenje. Ćis S. (Taxus, Eibenbaum). Tuto Šerban skoro wotezutaty štom je něhdy wjele bóle rozšěreny byé dyrbjał, dokelž mjeno pola wšich słowjanskich ludow naděndzemy. Ćis, čisowe drjewo S. Tis Č. Cis P. Tis R. Tisa JS. Pola Dubow (Dauhan) rěka hišee džensniši džen jena hórka „čisowa hórka“; čisy pak tam žane wjacy njerostu. Wjes „Čisowa“ (Zeisholz) a „Čisk“ (Zeifig) ma tež swoje mjeno wot čisa, runje tak, kaž Bukecy wot mjena buk, Brézow wot bréza, Hrabow (Großgrabe) wot hrab, Wjazonea wot wjaz (die Ulme) a t. d., njech su tam tute štomy rostle, abo njech je přeni twarjet tak rěkal. Powostanki tuteho štoma mamy pola nas hišee w parku w Husey. Štyri rjane štomy steja w dworje ruiburkskeho kléstra.

Basnje.

Wot *M. Kósyka*.

1. Spominanje.

Běch hyšci mały pachoł,
Ak' přuske wójnafstwo
Na Awstriju do wójny
Přez kraj naš šegnušo.

Pón zěchmy napřešiwo
My góley wójakam,
Smy broń a rancel njasli
Tym sławnym wójnarjam.

Tež ja, ja njasech bušku
Na swójom ramjenju
A stupach z wójakami,
O, z kakej gjardoséu!

Ja žaržach se za muža,
Za mōcneg' ryšarja,
O, tencas běšo zgrěta
Jan' k statkam hutroba!

To młode ramje božko
Se skóro zmucyšo,
A ja běch zwjaselony,
Ak' wšykno hustašo.

Wót ramjenja mě bušku
Zas wójak wezešo
A pótom hajckajacy
Mě z tajkim chwalašo:

„Měj zěk za twójou dobroš,
Ty pachoł serbojski,
Snaž hyšci broń raz nosyš
Ak' ryšar̄ lužyski.“ —

Ja njejsom broní nosyš
Za sławnu Łužycu,
A weto stawnje z pjerom
Jan' za nju wójuju.

2. Môdlitwa Serbow před bitwy z Gerom.

(Za nimskeju chroniku města Chóšebuza.)

Daj nam hyš Swjatowit
Winika wence zbit,
Daj k tomu šót nam a mócy,

Wjež nas sam we bitwje,
Aby tež dobyše
Dostali we dajo a nocę.

Daši přez górcycki
 Njetřeje winiki,
 Žož w swětem popjele spiju
 Wóſce te zamrěte;
 Daš naše domacne
 W třachu se njerozdrosčiju.

Tudy před twójimi
 Swětymi wrotami
 Chylaš dej křica se wěscé!
 Kněžař ty Serbojstwa,
 Dawaj nam znamjenja
 Gluki na chwalobnem měscé.

Daj až se pomscimy,
 Gero buž zaklěty!
 Wón je nam ryšarje zabił,
 Sromošil gospodur,
 Hugbał jan' přeradu,
 Złosnje nas k skazenju wabił!

Daj nam hyś Swjatowit
 Winika wence zbit,
 Mocuj nas we prawem casu,
 Kósci pón winikow
 Na hoftař do lěsow
 K hoproju tebje se njasu!

3. Na lože do smjerši.

„Seń twarze, seń twarze, o zlubjona,
 Nět lešim z tebu do daloka.
 Ca? njewižiš, kak wóni hužeraju,
 Až z njewěstu tak se do reje daju
 Na swěszej droze na glažanej,
 Žož noze se póstarcys nam'žotej?

Ja lešim kaž jastřeb' bžez zmucenja,
 Kenž z křidłom zeleznym zašwiga,
 Nic Kóscej nic Smjerš mě njedogónijo,
 Lej, kak se wšo minjo a kak se wšo wijo!
 Huj! wětř mě bincy do hušowu,
 Znoj bywa k zmarsku na hoblicu.“

„Mě bywa při tebje třachota,
 Wšak lešiš přelasnje, nawoženja!
 O hobroš te saňki zas domoj jano,
 Lej, slyňaško swěsiš juž hoprestanjo,
 A w wjacornej šamnej gózinje
 Jan' připada njegluka na lože.““

„Seń twarze, seń twarze, nutk do Blota
 Nět k hołtarjoju zo njewěsta.
 Ca? njesłyšyš lodowe zagrimanje?
 Aj, swažbarje leše tež na wěrowanje
 A praskaju z buškami njemôžnje*),
 Až rozlèga w Bloše to rjaganje.

*) W Bloše střelaju swažbarje na droze k wěrowanju.

Lej, prjezy se šćani Nyksowy puś,
 Smej w Błoše wót duchow witanej juž.
 Seń twarze, seń twarze, až njehuryju
 Ši Nyksy, a k smjerši mě njehobtužju;
 Wšak dyba mě pód kóžu hutkoba,
 Kak bužo, gaž z tebu b'zo zwěrowana?!"

„„Kak powjedaš hopaki, nawoženja?
 O wroś se, o wroś mě wót skazenga!
 Lej rěcka prjezy njej' zamarznjona;
 Snaz lešimej hoboj nutř do wokonja.
 O stajaj jan' saňki — Bog pomôžo —
 O wroś mě, o wroś se — wšo pódermo!““ —

A lej, slěd žeden wěc njewósta
 Za wbogima do smjerši lešecyma.
 Wšak Kóscej se zjawi młožeńcu w nocý
 A pošknu jog' z dychom! Škódneje mócy,
 Až smysli jom' šamne bywachu,
 Až k skazenu třerjašo z njewěstu.

4. Młody se wózy.*)

Z młodym na droze
 Stoeje swaźbarje,
 Hupace se zabłyščiju,
 Líbotki je hupyšniju,
 Šantki žyzane
 Chwčju se.

Pobratř přikiwnjo,
 Šeg se za njom zgnjo,
 Gerce nowe štucki graju,
 Towariše zajuskaju,
 Swaški ſepocu
 Z njewěstu.

Pjerwej wšak přez wjas
 Šeg se přejzo raz,
 Pón se do wšych dwórów wijo,
 K nowem' lětu pódario
 Strowje, gluken wšu
 Kuždemu.

*) Niži před 30 lětami wózchu hyšće ku kóncu starego lěta „starego“
 a w zachopjenju nowego lěta „młodego“ hokoło,

Mimo jo nět cas,
 Ak' był nałog raz,
 Žož se „stary“ pokazujo,
 A zas „młody“ přewózujo,
 Nět se lěbda wšo
 Dopomnjo.

5. Zymje w Błoše.*)

Škóra lodowa
 Bloto pokrywa,
 Rěčki wše su hobmóscone,
 Póla, luki přeměnjone,
 Pastwy zelene
 Wěc se njekřasne.

Weto wjasele
 Bydli we Błoše,
 Lej, kak bomy zakwituju
 W Šerizni se zabłyšćuju,
 Šerizní slobrijana
 Z bomow hubija.

Droga głażana
 Žo do daloka,
 Žož jan' woko poglědujo,
 Młozina se huběgujo
 Spěšnje lešeca
 Dalej do Blota.

Gaž se rozpuka
 Škóra lodowa,
 Sluchaj, kak to žiwno znějo,
 Cuze hucho hurozmějo
 Ako grimanje,
 Wójnske rjaganje.

Zymska nagota
 Tak tež křasu ma,
 Wšo se ščani, wšo se błyšći
 Lěpjey ak' krystale hyšći.
 W zymje we Błoše
 Jo tež wjasele!

*) Bloto = Blota, Spreewald.

6. Tři přělnice.

Tři přělnice gromaze přězachu
A swójo přězeno chwalachu.
„Ja předu“, tak předna se wjelicašo,
„Kaž žyžo, což nikul se njezryjo,
A k cwjernu jan’ deje bys nitki wše,
Kenž z wjelikej procu su huwite,
To přězeno pokažu lubemu,
Až huchwalijo mě njewěstu.“

„A ja“, nět druga se bachtašo,
„Ja předu Šaňše ak pawcyna jo,
Wšak by se gózilo k mychańcu;
Což z rychlymi palcamí hupředu,
To budu nejkřasnejše rubjaže,
Gaž ſer z nich hujžo přez macanje!
Mój nawożenja b'zo wjasoły,
Gaž taki pódomk b'zo rozwity.“

A třeša přělnica rjaknušo:
„Ja njepředu twardego, Šaňkego,
Kaž wej, ja předu jan’ zélowe
A debu chndobnej maſefce
Tak žurnje zapřeſć wšu carobu,
Ab’ hoboj njepřiſlej k třadanju;
A weto tkalc chwali to přězeno,
Kenž wot mnjo nejlubjej jo kupujo.“ —

A lědym tři raz se zaswita,
Bu předna přělnica spuščona,
Wšak pónza zlubjony njewěstu
Za bejnu, gjardu a njespěšnu,
A druga jo njezjabki wumrjela.
Jo smjertnicu sebje tak zapřela.
A třeša chwalobna přělnica bu
Nět z fryjom nužona wot dweju.

7. Sroka.

Sroka tři raz zarjaga,
Maruška se hulěka,
Trudlajdi, tralala
Kaka to b'zo nowinka?!

Babka małeg’ blabaka
Jo žins nocys hulojla,
Trudlajdi, tralala,
Susedu jog’ donjasla.

Ku kmótſtwu sy maruška
Z jadnym kněžkom prosona,
Trudlajdi, tralala,
Njezlökaj se togodla.

Dokudž sy nejrědnjejša,
Dejš byš kněžka žeńscycka,
Trudlajdi, tralala,
Tak ten pan sam póžeda. —

Skóro zgóni maruška,
Což jo sroka gjagała,
Trudlajdi, tralala,
Sroka, ta profejtowka.

8. Rampu do kótla! *)

Rampu do kótla
Góni młožina,
Wóni mudrje příkulaju,
Šybałe zas hoboraju
Skalku spěšnje lešecu
Z mónej' hodejku.

Rampa do kótla
Juž jo zagnana,
Ruš nět znějo, zogolenje,
Chwalba how, tam sromošenje,
Až jo z nowa z kótlika
Skalka hubita.

9. Spód młyńskim topołom. **)

Gaž pólne hoblico mjaseca
Nutři poglědno do kužola,
Pón Nyksy z dlymi wen hukukuju
A na brjog pomałem hustupuju.

Spód młyńskimi topołom gigantskim
Se z gromaze woni pón z juskanim
A holiajdu***) a łapanku graju
A zasej do rěsazy-wiša se daju.

A připódla znějo jich muzika,
Lej kólaso plantřa se bžez kónica,
A šumjece wódy jim zaspiwaju,
Až w reji Nyksy se hobrašaju.

A młyński topoł ten gigantski
Kenž wšake při rěce juž nazgóni,
Wón jano głownu tu šeru wijo,
Wot rozgrona Nyksow nie njepřeražijo.

*) Graše młožiny.

**) Jo topoł pla Bórkojskego młyна.

***) Holiajda, łapanka, rěsazy-wiše su žísece graša.

10. Bludny rejtař.

Žo jano tak lasnje rejtujoš ty?
 Kuť leši za tebu kaž mrokawy.
 O wóstań, o wóstań, źeń zachada,
 A dogóniš móglę si njegluka.

„Co hyšći tak dlujko mě přašašo,
 O, njehusłyšyšo to njewjedro?
 Kak praska a rjaga a grima se,
 Až spód kóžu zaščarce kórabje?

Do wójny, do bitwy se hudaju,
 Žož hognjece husta smjerš kuparskaju.
 Bóžemje, bóžemje ty njewěsta,
 Snaž njaso mój kónik mě do rowa.“

Žo třéri tam rejtař bžez hustaša,
 Až włosy wěř ſwiga jom' do hoblica,
 Až rozpněta drastwa jog' pödlětujo,
 Ab' wot slědka něco jog' klapalo?

„Co ščabocošo wy z nazdala tam?
 O groňšo mě lubjej, zo namakam
 Jan' jagarje nocne, kenž rowno su se
 How derili mimo kaž wicharje?

Zas slyšym jich drše a praskanje,
 Jich lajkotanje a rigotanje,
 Kcu z nimi se sobu nět huideriš ja,
 Lěc njaso mój kónik mě do rowa.“

Šhto skoka přez zagóny hobsete
 Přez křicki a ťuki a přez groble?
 Žo nochta tam kónik ten jachlecy
 A cej' jo ten rejtař, ten njemudry?

„O njepřašajšo a pomózčo,
 Lej Kósćej za mnú se hudajo,
 Ten třach swóje zubiska wóšcera
 A z pazorami mě dosega.

Hu! kak joko kósći zaklapocu,
 Až wšykne člonki mě sčerpuju,
 O wón mě juž popada, wón mě juž ma,
 Mój kónik nět njasoš mě do rowa.“

Ak' druge zajtřa se switašo,
 Ga rejtaſ tam njabogi lažašo,
 Wót swójogo kónika zagrjebaný,
 Wót wětříka do rowa hobspiwany.

11. Zwěscowanje.

Swóju blízku smjerš juž cijuecy
 Tam ten stary lumpak dołoj lažy,
 A wón křuta ruka tlocecy
 Młożeńca we swójej zymnej wažy,
 W joko wócyma se ščanjachu
 Łdzy, ak' joko husta zjawjachu:

„Nic, mój syn, ak' how tu wjažcyku,
 Nic wěc njam'gu zawóstawiš tēbje,
 Tu běch přez wšu casnu kibliju
 Žurnje zwarbował ja jano sebje;
 Wěš že, až se w lumpach nikula
 Žyzo daniž purpur njepyta.“

A ten młożeńc k hoknu přistupi,
 Ab' jom' krajžu łdzy se huronili,
 A wón poglédnu do šamnosći,
 Mrokawy su njebjo zapokřyli,
 Žedna złotna gwězda nažeje
 Z husoka jom' njezabłyšći se.

Swójog' syna zasej wóläjcy
 Stary nan se z lažka hurownašo,
 A wón ruce k njebju zwigajey
 Kaž do daloka se zaglědašo,
 Z joko wócowu se błyskašo,
 Ab' duch drugi zlał se do njogo.

Wón tež šeru głowu wijaso
 Kaž wót bludnosći był hobsejžony,
 A pón zasej dalej gronjašo:
 „Ně, mój syn, ty njeb'žoš zachyšony,
 Ja na ziwnem tronje wižim si
 Hobsetem wót parlow křasnosći.

Krona kuždeg' krala dostojna,
 Głowu, lej, si z ceséu hupyšnijo,
 Sceptaſ žarzy twója prawica,
 Twója nadobnosć móć hobznamijo,

Celj mani ga maš přikazaš,
Kenž juž na twój dych dej pósłuchaš.

K nogoma si laže młożeńce
Lasne, pilnje słuchajuce tebje
Na kazni a mudre hukaze;
Duchy šepocu nad tebu selje,
Wóni Iopjeńska si rozseju
Złotne, lorberowe na głowu.“

Tak ten stary a wón do spanja
Padnu do slědnego nimjernosći.
Syn se na jog' husta zaglēda,
Kenž su zjawili te pótajmności,
Wón by rad z nich wěcej huslyšał,
Lěc jo juž wšu gluku hugódał.

Bytřa gwězda do špy zaswěsi,
Mrokawy juž běchu zrozduowane,
Lej, a wjasele jog' napolni,
To bu wjetše ak' to žałowanje,
Wón te zymne husta poškašo,
Z kótrychž zwěścowanie hujčešo.

Zwěścowanie! zo ga zeldžyjo
Slědne słowo mrějucego nana?
Jomu złotna gwězda górej zo,
Ak' njej' žednje była zasvitana.
Tak jog' nažeja se wótnowi
Kužde rano, gaž se zaswěsi. —

Z młożeńca bu z casom křutý muž,
Kenž' jan žurnje dejašo se žywíš,
W znoju zelaš, drugim službny byš
A spód wšakim brěmjenjom se křiwiš.
Wšak jo młoga gwězda swěšila,
Jogo złotna pak njej' switala. —

Z muža z casom južor starki bu,
A zo wósta nět jog' sceptač, krona?
Žo wón hukaz dawa z jasnosću?
Žo jo cela křasnośc jogo trona?
Wšak jo młoga gwězda swěšila,
Jogo złotna pak njej' switala.

O to běšo lutne bħluženje!
Zamrěl jo nan stary we bludności,

Wón we nažeji sam blužil se,
W nažeji, tej slèej njemôžnosći,
Takego swět njepórožuo,
Kenž ak' pŕosař na tron stupijo.

Ab' wón nět swój wšedny klébašk měl.
Ruka jog' ze hěšo hobslabjona
K želu, jo wón službu na se wzeł
Pastyísku, a jom' bu dowěrjona
Rogatego zbóža rědownja
Ze wsy wen na pastwu hugnana.

How na górcie wón se mlogi raz
Na tu staru wjeſbu pódprějašo,
How ga jomu cesto mlody cas
Z joho nažeju se hucowašo,
How jog' pótajmnosć tež tužyšo,
Dokulž hurozměš ju njam'žašo. —

Raz ak' pastyí teke sežešo
How na swojej górcie zamyslony,
A kaž tužny byś se zezdašo,
Lej, ga bu wón zrazom hubužony,
Cuzy muž pla njogo stojasjo,
Kenž za joho nazu přašašo.

Stary pastyí se na cuznika
Ako we cowanju zaglëdašo,
Jogo nadobnosć že přemala
Ludku wšak se derje přiownašo
W dlujkej brože w plašci ropatej,
Kakegož wón hyšći wižeł njej'.

Wón zas głowu pódprě na wjeſbu,
Kaž we hutrobje był hobšéžkany
A pón z krotkim jano pózdychnu:
„Pastyí som a tron mam zwěščowaný“.
Cuznik na to z głowu wijašo
A za zwěščowanim přašašo.

To tež pastyí skóro zjawjašo,
Cuznik jom' na słowko pósłuchašo
A tu dlujku brodu głažašo,
Kenž při wětriku se rozchwějašo.
Lej a husta hoboj mužowu
Honiměchun dlujko naslēdku.

Cuznik pón tak myśli wótwóri:
 „Dopóknioło jo se zwěscowanje,
 Wóseń gluki tebje załapi,
 Njelugódaš jeje naměranje?“
 „Ga som kral, kral weto naślędku?“
 Pastyř žortujacy připadnu.

A wón pórđniki zařubi:
 „How spód góru wšykne zestupajšo
 A na Ludka ziwne basnicki
 Kaž na sešenici pôsluchajšo,
 Kral som, kral, to něto zgónijšo!“
 Cuznik jom' dla žorta grozašo.

A wón dalej potom zjawišo:
 „Dopóknioło jo se zwěscowanje,
 Kaž to slědne słowo zaznějo
 Nana, swěte jo a žedno Idganje,
 Lej, ta kupa pastwy zelena
 Twójom' tronu wšak se přirowna.

Rosy parlíki su znizane
 Na spłach kupy a ju rozkřasniju,
 Towzynt slyſcow ze we chrapkach se
 Ako diamanty zabłyſciu,
 Žo se přirowna tron kralojski
 Twójomu we takiej klasnosći?

Twója krona jo ta šerizna,
 Twóje w cesći hubělone włosy,
 Krona, kuždeg' krała dostoyna,
 A ten sceptar, ak' nět ruka nosy?
 Twój kij dlužki pastyřski wón jo,
 Ako njasć a wjasć si pomóżo.

A ta mań jo zboža rědownja,
 Ak' how chójzi spód twójeju mōcni,
 A źož zwada, škoda nastawa,
 Tam pón marskaš, wrośiš z ceļej procu,
 Zbóžo na twój dych juž pôslucha,
 Ako přez rog zni do daloka.

K nogoma si laže młożeńce
 Lasne pilnje tebje słuchajuce,
 To su pórđniki měnjone
 Wót škody to zbožo wrošejuce,

Ty jan' kažoš, wóni hugbaju,
Ty jan' kiwnjoš, wóni rozměju.

Njeslyš nět teke nad tebu
Wjerby šumjenje a šwarkotanje?
Njeslyš, kak duchy šepocu?
Wjerby kopejka su hobžoltane,
Wóni lorberam se rownaju
Złotnym, ak' na tebje padaju."

A wón zjawnjej zasej wólašo:
„Dopóniło jo se zwěšowanje,
Kaž že slědne słowo zaznějo
Nana, swěte jo a žedno lđganje,
Kral sy weto, lej, kral pastyřski.
Kral na pastwje, sława, sława sī!"

Tak ten cuznik — a kral pastyřski? —
Stanu bluženja dla abo gluki?
Wón jo hublědnul, lej, njejabki
Septař padnu jomu dołoj z rukí,
A na swójom tronje křasnosći
Běšo humarły kral pastyřski.

12. Gusor před gódami.*)

Wejsna přěza žowčowa
Zagna do špy gusora,
Aby wěsće zgónila,
Chto b'zo z nowa njecesna.

Lej a kužda maruša
Žešo mimo gusora,
To pak njekšé jom' se zdaš
A wón chopi gjagotaš.

A kněz gusor pótergnu
K slědku chudu syrotu.
O ty wboga syrota,
Kak sy něto směšona!

Wóni złosnje žortuju,
Fryjarja juž gódaju.
Njeplac, njeplac syrota,
Snaž sy hyšci pomsćona.

Ak' se lěto minušo,
Žowčo cesne wóstašo;
Kenž pak su ju směšili,
Sami směch su zažněli.

*) T. j. přiwěra młožiny.

13. Na třoch kralach.*)

Na swětych třoch kralach se zjawichu
Třo krale we běluškem hoblaku,
Te spiwachu lubosne kjarliže
A dawachu radu we njegluce.

Na swětych třoch kralach, gaž přijzechu
Třo krale, ga dary tež dostachu;
Chto njeslucha rad na jich powěsci,
Ak' něga su k strowju se stanuli?

Na swětych třoch kralach wěc njepřijdu
Třo krale, te dawno juž w rowje su,
Nicht njenahuknu jich kjarliže,
A swěte třo krale su zabyte.

14. Campór.

Campóparje smy,
Přez wjas juskamy,
Žednog' dwóra njepřejzomy,
Do wšych žuri zaklapjomy
We dar bžez třacha.
Campór! halohe!

Stare babisko
Rad nic njedajo,
Žož pak něco derje wónja,
Bjerjomys bžez wóli plona,
Lěo wón šéaknjo se.
Campór! halohe!

Młoga gospoza
Njej' tež zmilnejša,
Wěmy pak, zo kurka daka,
Tam se skóro přinamaka
Gnězdo z jajkami.
Campór! halohe!

Daš jo wót placá,
Twarožk, jětřnica,
Daš jo dar we zloše, slobrje,
Trk ab' skiba, wšo jo dobre,
Dybzik bjerjo wšo.
Campór! halohe!

*) Na třech kralach su pjerwej třo muže ako krale přehoblacone do kuždlego domu šli a te třojenja tých třoch mudrych z jutněje zemje hobsipiwači.

Žywjenje kaž w žnjach
 Mamy w myslenjach,
 Což že zinsa zgromażimy,
 Na zapusće spakosćimy.
 Campór! Juch chu chu
 Campór! halohu!

15. K u k a w a.

Kukuk, kukuk, prjedny raz
 Znějo z błoła, lěsa zas.
 Kukuk, kukuk, wjasele
 Z nowotki jo zbużone.

Kukuk, kukuk, młožina
 Licy lěta žywjenja,
 Kukuk, kukuk, předlnjko
 Cas se z lěsa zwěsieujo.

Kukuk, kukuk — wołanie
 Zbuži skóro ptaški wše.
 Kukuk, kukuk, witana
 Sto raz buž profejtowka!

16. Njezwérna přelnica.

Přelnica přesc' chopjašo,
 Z kólaskom se wažašo,
 To jej njekšě spěchowaš,
 Žowčo chopi šrubowaš.

Jej se zwingli kužela
 Do lutnego kótusa,
 Kupka zas se hobsypnu,
 Nic jej njejže za głowu.

Bóžko, južor po chylce
 Gólcysko jej wótry se,
 Cypałka se stergašo,
 Chto jej take cynjašo?

Šnora zry se naslědku
 Pódermo tak z přezu bu,
 Žowčo z górom hujzešo,
 Swóju winu huznašo.

Góley že su pobylí
 Na přezy a hugbalí
 Přelnicam wšu zadoru,
 Ak' najs k rušu ganjachu. —

Žowčo, kcoš byś togodla
 Cesna, pilna přelnica,
 Njespuše twójo kólasko,
 Njeżeń, zož se rušuo!

17. Před Bubakom.

Přece grozy mameycka:
 Njejži gólc do nugłyška,
 Tam jo Bubak schowany,
 Kenž wše małe přetřašy!

Žins do nugłyška pokukam,
 Bubaka snaž huglědam,
 Wzeju kijašk nanowy,
 B'zoli Bubak njeplěchny.

Hyšci křoceń přistupim,
 Bubaka pak njewižim,
 Šmojo ga we rogach jo,
 Snaž ten třach tam drěmoco.

Hyšci křoceń! co ga jo,
 Což se w bližy škraboco?
 Lej, kij žaržym jědernje,
 Stojm kaž rýsať we wějnje.

Hyšći kroceń? Ně, ně, ně,
Zas tam něco šumi se,
Bubak bój se na předk hyś
A mě z nugla hutřasyš.

Tak du trošnje wót něta
Z kijaškom do nuglyška,
A gaž zecyk dostanu,
Bžez kija do nugla du.

18. Stucki pastyrja.

„Třub mě stucku, pastyrſ,
Stucku pastyrſku,
Třub, wšak ja nejlěpjej
Pón se zwjaselu.

A což wót wutřoby
Rog njej' powjedał,
To jo stary pastyrſ
Hyšći huspiwał.

Rada wót daloka
Slucham na tebje,
Gaž přez pastwu znějo
Roga skjarženje.“

Jomu pôsluchašo
Zbóža rědownja,
W Blotach rozlěgacim
Stucki spiwarja.

Lej a stary pastyrſ
Za rog přimješo,
Jogo lušt a skjaržba
Přez njen znějašo.

Maruša bu gnuta,
Łdzy jej kapachu,
O, jej do wutřoby
Zuki rězachu.

Wóna hupóškašo
Ruku pastyrja,
Pón se běšo jěsno
W Bloše minuła.

Wo někotrych słowach a twórbach.

Podal dr. *Pfälz.*

W najnowišim času so někotre słowa a twórby serbskeje rěče hinak hač dotal pisaju. To je mie nuzowało, z tutym nastawkom někotre wujasnié.

§ 1. Słowo duž.

1. a) Naše adverbio dotal (bis jetzt) rěkaše něhdy do tale, t. j. do tehole (scil. časa abo wrjemjenja), auf diese zeit herab, bis in diese zeit. Słowo čas abo wrjemjo je so wuwostajiło, cyle kaž tempus pola łaćanskeho wuraza adhuc, kotrehož połna tworba je něhdy ‘ad hoc tempus’ była; gr. μέχρι τούτου.

b) Stare pronominio tū-le, tale, tole wotpowjeda do społnje našemu nětčíšemu tónle, tale, tole, skłonjowanje

samsneho pak je substantiviske: Gen. t-a (cyle kaž 'blót-o — bléta') atd.

2. a) Ľačanske qui, quae, quod rěkaše někdy slowjansey kū, ka, ko, a kū-le, kale, kole bě tak wjele kaž qui-cumque, quaecumque, quodcumque; genitiv rěkaše po substantiviskej deklinaciji ka-le a d. t. Hdyž tak slovo do-kale-že sebi wobhladam a jo lóhko zrozymimy, je jenož hišće přispomnić, zo je sylba že to samsne, štož naša nětčiša wjazawa 'zo'. Dokaleže — po našim wurjekowanje dokalž, a z wjetša dokelž — wotpowjeta potajkim našemu '(hač) do kotrehožkuli časa zo . . ., (bis) in welche zeit immer hinein dass . . .', t. j. hač zo (bis dass), hač (bis), dójž (bis), doniž (bis). W tajkej relativisko-konjunkcionalnej mocy ('so lange als', a 'so lange als nicht — so lange bis') so dokalž ('dokaž') jenož wokoło Lubija nałożuje (w Budyskim kraju dójž, w Delanach doniž): n. př. powiedaj, dokalž (dójž, doniž) ja sedžu, erzähle, so lange ich sitze; powiedaj, dokalž (dójž, doniž) ja njestanu, so lange ich nicht aufstehe — bis ich aufstehe.

b) Relativiske pronomina Ľačanskeje a grichiskeje rěče so njeporědko móhl-rjec jako demonstrativa trjebaju (n. př. quod ubi audivit). Podobnje je relativisko-konjunkcionalne dokelž swoju relativisku moc w běhu časow wotpožožilo a je do demonstrativiskeje wjazawy přejšlo, kotaž je swoju temporalnu moc do kausalneje přewobročila, cyle kaž němske weil abo dieweil (t. j. weile, die weile): n. př. ja móžu wjesely byé, dokelž (weil) sym strowy.

c) Ni-ko-li a dł. ni-ku-la (*nimmer*), kaž dł. do-ku-laž (weil) wotpočuja na prjedy spomnjenym relativu 'ko — ku', při čimž ma so 'wrjemjo' abo 'čas' přimyslawać: njeje wrjemjo ko-li (es ist nicht zeit welche immer, nicht irgend welche zeit), njeje čas ku-la (es ist nicht ein zeitabschnitt, welcher immer es sei), do časa ku-la t. j. (bis zur zeit, welche immer es ist).

3. Relativiska konjunkcija přetož (w bibliji tež přeto zo), něm. darum dass, je dospołnje demonstrativisku přirodu přijala (propterea quod — nam; přir. Ľač. quare — franc. car), tak zo němskemu denn wotpowjeta: n. př. ja sym bohaty; přetož to, štož trjebam, tež mam.

4. a) Dójž rěkaše něhdy do je že, t. j. do teho časa zo, do tych časow zo.

b) Twórba je móže pak singulariski abo pak pluraliski akkusativ byé, při kotrymž ma so ‘wrjemjo’ abo časy dopołnjeć.

c) Znajome je, zo je předložka do zastarsku akkusativ prawała (regowada), so z akkusativom towarzila.

d) Zastarske pronomino **u** (ji), **u** (ja), **ie** (je) pozamjenja tak wjele kaž ‘wón (tón), tamón’. My Serbjo trjebamy wot samsneho hišče genitiv **je-ho** (njeho), dativ **je-mu** (njemu), akk. **jón**, je abo jo (njón, nje, njo), a d. t.

5. a) Doniž wučišćeje tak wjele kaž do nich že (časow), t. j. do tych (do tamykh) časow zo, bis in die zeiten dass . . ., t. r. tak dołho hač, so lange als, so lange bis.

b) Relativiska přiroda teho wuraza běše so w hornym kraju pomału zhubiła, a doniž poča z demonstrativiskej mocu něhdze tak wjele rěkać, kaž ‘do tych časow nutř’, in diese zeiten hinein, nato, tehdy, darauf, sodann, da. Tak bu doniž w hornym kraju temporalno-modalne adverbio, podobnje kaž **tote**, **ενταῦθα**.

c) W hornym kraju (nic w delanskim) so zynk i poslednjeje sylby před syčawku při wurjekowanju z wjetša wusterci (n. p. činé, khodźe — činié, khodžié). Po tymle nałożenju skróťci so twórba ‘doniž’ pomału na donž abo dónž. Ale sylba **on** — kotrůž rěč Starobołharjow, Polakow a Limborskich Serbow jara husto poskiéa — so za našu serbštinu wjacy njehodži; tajke ‘on’ je so pola nas na **u** přeměnilo: n. p. mongž abo monž (p. mąż), dongb abo domb (p. dąb), — pola nas Serbow muž, dub. Cyle po tym samsnym prawidle je twórba ‘donž — dónž’ so na duž (dann, da) zeszabiła. Tak dha su naši wótecojo słowo duž sebi porjadne wutworili: a ja žaneje přičiny njewidžu, čehodla dyrbjeli my wot samsneho pušcisé.

§ 2. Dyžli — nježli.

Pohladajmy na twórbe dyžli — nježli. Tajke a podobne přetvorjenja wotpočuja husto na tym zakonju, zo přirodne (přiwuzne) zynki so husto z naprećenje zastupuju: n. p. lacri-ma **đakov-or**, abo n. p. studnyé — (delancy) sturnyé, a dale tež n. p. glumboki (głęboki) abo głuboki a hľuboki — po delansku

dłumoki (dumoki), dł. dlymoki. Žana tajka a podobna twórba njoje jejničcy a wuzankujicy prawa, a žana wot nich tež na sebi samej wopačna njeje, tak zo so žaneje, hdyž ju wuhladamy abo zasłyšimy, nastročeć njetrjebamy. Tola dokelž Łužica, runje kaž naš mačičny Časopis (a kaž naposledku tež kózdy jenotliwy wot nas sam) na zbliżowanje horno- a delnołužiskeje serbšciny myсли a na to dźela, njemóžu ja hinak, hač zo před twórbomaj ‘nježli dyžli’ za to hłosuju, zo bychmy my hornołužisci Serbjo, kiž wo-boje znajemy, z dźiwanja na našich delnołužiskich krajanow, kiž maju jeno ‘nježli’, přichodnje stajnje nježli pisali. Na druhej stronje pak so tež wě, zo dyrbja delnołužisci Serbjo — kaž so tež ližo čini — ze swojich rozdžělnych twórbow při pisanju te wubjerać, kotrež su nam po našej narěci najbóle přistupne.

2. a) Tak sym tu zasadu wuprajił, zo so — na čož chęcyh kedžbliwych scinić — přesunjenja zynkow nabojeć njetrjebamy, jclizo samsne hdze nadědzemy. W našim padze pak tajke ani njeje a dyžli a nježli stej jenak přenjotnej, kaž so hnydom přeswěđčimy, hdyž čitař so dopomni, zo so starobožatske ‘ui’ pola nas najbóle přez y zastupuje, budže jemu scěhowace wujasnenje słowa ‘dyžli’ lóhko zrozymliwe. ‘Dyžli’ wobjima předłóżku do (přir. § 1) z akkusativom, pronominalny akkusativ je, wjazawu že (zo) a adverbio li (snadž, etwa); ‘do je že li’ rěka tak wjiele kaž ‘z počahowanjom (z dźiwanjom) na to zo snadž, mit bezug (mit rücksicht) darauf, dass etwa’, a tón wuraz je so w běhu časow takle zpřeměňať: Doježli — dojžli — dójžli — dujžli — dyžli. W 1. knihach Mójzesowych 3, 1 so čita: ‘Had běše mudriši dyžli (dł. nježli) wšitke zwěrjata’; tele słowa su po zastarskim zapřjeću wuraza takle zrozymjeć: ‘Had běše mudriši w nastupanju teho, zo (běchu) snadž wšitke zwěrjata (mudre), die schlange war listiger in betreff dessen, dass (rück-sichtlich dessen, dass) alle thiere vielleicht (listig, klug waren).’

b) Za ‘do’ móžeše po zastarskej rěci so tež předłóżka ‘we’ z akkusativom trjebać, po kotrejž móžeše pronominalna twórba ‘je’ so do enowanego nje přewobroćić: We nje že li — w nježie li — w nježli — nježli. Štož chce, móže tón wuraz tež za jednory akkusativ počahowanja (bjez předłóżki ‘we’) dzeržeć, kaj-kiž je n. př. we ťačanskim ‘domum ire, Romam proficisci’.

3. Wujasnjenje pokazuje, zo stej dyžli a nježli jenak přenjotnej, runjež ma so prajić, zo dyrbi nježli wo wjele młodše byé, dokelž při nastácu samsneho předložka hižo enowane ‘nje’ žadaše, štož při prjedyšim nałożowanjom słowa ‘do’ hišće trjeba njebě.

4. Čitarí tež widzi, zo a čehodla njesměmy nyžli pisać, a zo je w našim słowniku prawje nježli podate. (Přir. § 4, 6a.)

§ 3. Buch — bych.

1. W mačičnym Časopisu str. 99—101 sym ja pokazał, zo a kak stej wobej twórbe historiscy pódla sebje wobstało. Za wobkručenje mojego rozestajenia chcu hišće to naspomnić, a) zo polska twórba będąc njeje futuriskeje, ale praesentiskeje moccy, a b) zo Schleicher na twórbe by ani wo najmjeńše njedweliue.

2. Buch potajkim ničo młodše njeje hač poručane ‘bych’. Buch njeje z twórby ‘būich — bych’ zeslabjene, ale z nosowanego ‘buch’, kotrež posledniše je runje tak přenjotne kaž ‘būich’.

3. Jeno delanski subjunktiv buch (= būich) je swoje ‘i’ zhubił, cyle kaž delanski infinitiv buć (= būi-ti).

Připis. Hdyž je naša serbščina porno starobožarščinje nam móžnotu dała, indikativ buch a subjunktiv bych rozdželować, bychmy my njeprawje činili, hdy bychmy teju twórbow tak nje-nałożowali, kaž rěč sama nam to pokazuje a přikazuje. Člowska rěč je sebi z dobrych přičinow indikativ, konjunktiv a t. d. wudželała: a tajke logiske přičiny, kiž hišće džensa runje tak derje piaća kaž zastarsku, maju so tež hišće džensniši džeň česćić.

§ 4. Wědža, rěč a přederěč, so nadžeć, dlějši.

Łužica praji, zo 3. pluraliska wosoba praesenta ‘wěm’ so wokoła Wojerec wědža wurjekuje. Zo móhli to rozsudžić, dyrbimy sebi naše e kus bliže wobbladać.

1. Hornołužiska serbščina ma troje a) nizke a jednore, b) powyśene abo wosrjedźne, c) wysoke a dołhe; n. př. a) te stare deski, b) sedžu, ležu, c) zemja, selic.

2. Kóždy tychle e-skich zynkow móže tež jótowany abo zmjehčeny byé: n. př. a) mje bjeru, b) wječor, c) knjeni.

3. a) Pódla tychle zynkow mamy hišće 'ě' (ět), kiž nimale kaž 'i' klinči: n. př. wěra.

b) Nimale kóžde 'ě' pokhadža ze zastarskeho diphongiskeho -jai (-ai).

c) Druhdy so vokal 'je' w zanknjenej sylbje do 'ě' přetwori: n. př. mned-owy — měd.

d) Delnołužiske 'ě' našeho klinka wotpočuje na sylbje en n. př. knjenz (t. j. knjez) — kněz; mjeno — mě; čežki (pól. ciežki) — šežki. Naše hornolužiske 'ě' pak so w Delnych Łužicach kaž 'je' wurjekuje, n. př. wéra.

e) Tajke 'ě = en' słysi so pola nas w hornym kraju wo-koło Hodžija a Boršcow w genitivje substantivow na -osc: n. př. lubosé — gen., lubosćě. We zbytnych stronach kraja praji so 'lubosćě'.

f) Słowo 'mat-i — mać' ma vokativ na 'i', abo na 'e', abo na 'i-e', kiž do 'ě' spławnje: maći abo maće abo maćě.

g) Tak ruče hač 'ě' prěnju (po tajkim akcentowanu) sylbu wopušći, spadnje na 'je', khiba hdzež prěnjočna móc słowa so tež we kompositu najjasnišo pokazuje: n. př. džech — příndžech; brać, zběrać — přibjerać, wotbjerać (nichtó njepraji 'při- běrać, wotběrać'); stbłh. naděja — nadžeja; dželać — dodžě- lać; spěw — přispěw.

h) Po negaciji nje so 'ě' džerži: n. př. wěra, běch — nje- wěra, njeběch.

i) Infinitiv słowjesow třećeje rjadowej na -eć ma pola nas -eć (t. j. '-jeć', po Budysku 'eć' z dołbim 'e'): n. př. widzieć, klinčeć. Akcent leži na prěnjej sylbje. Wokoło Lubija a Budyšina so we wěstych padach z na i powyši: n. př. widzić (zo čož pak 'widzeć' pisamy).

k) Słowjesa prěnjeje rjadowej na -eć swoje 'ě' tež we zestajeńkach najbóle zakhowaju: n. př. drěć — rózdrěć, wobodrěć, rózdrěł, wobodrěty. Wuwzate je słowjeso wu-mrjeć (kotrež so lědoma wjacy jako komposito začuje), kaž tež druhe soni słušace zestajeńki: n. př. wumrjeł (hižo stbłhscy oymrjať), zemrjeł, zamrjeł, wotemrjety kluč (ein herrenlos gewordener schlüssel). W namjeznej rěči tajke zestajeńki z wjetša na -eć wukhadžeja: n. př. rózdrjeć, zawrjeć.

4. a) Powyśene abo wosrjedźne e a wysoke abo dołhe e budu ja w tymle § přez e a η poznamjenjeć.

b) Wysoke vokale horołužiskeje serbšciny — wot deleka na horje wobhladane — bychu potajkim tele byłe: Jednore e, powyśene ε, serbske y (kiž němskemu hłubokemu 'i' we słowie 'stimme' wotpowjeta), wysoke η (něm. 'ee'), naše horołužiske ě (kiž jara na 'i' pokazuje), jasne i (kiž je najwyšši vokal, kaž bě prjedy 'e' bjez wysokimi najnižši); z jótowanjom je, je, . . . , jη, jě, ji.

c) Za tym hač so wosrjedźne ε z mjehkim přidychom (z jótom) abo bjez samsnego wurjeknje, připaduje jeho zynk pak bliże na 'ě' abo na 'y', tak zo so či nimale zda, kaž by ě abo y slyšał.

5. Nizke abo jednore e so pola nas jara husto trjeba.

6. a) Powyśene abo wosrjedźne ε ma hornokrajna serbšcina we sčěhowacych słowach: cedžić, ležu, sedžu, nežli, srędza, węcor, węčýř (we wšědnym prawopisu 'cedžić', 'ležu', 'sedžu', 'nežli', 'srędza', 'węcor', 'węčýř').

b) Delanske wurjekowanje je tehorunja 'wječor', ale węčef. Słowo nježli, w ranišim dželu horneho kraja slyšane, so w Delanach njetrjeba, ale hakle zaso w Delnych Łužicach. Słowjesa 'cedžić, ležeć, sedžeć' su to j, kiž něhdy kóncowku započinaše, móhł-rjec na dwě połojcy rozdželili, tak zo so cejdžić, lejžeć (też 'lajžeć'), sejdžeć wurjekuje (přir. dł. chojziš — khodžić).

7. Hornokrajna serbšcina ma wysoke η a) we wukónčenju -el (wokoło Mužakowa hišće '-elj'), -eń, -ef, potajkim před sčěhowacym jótom: n. př. dčećyl, kamjný, wowčýř (we wšědnym prawopisu 'dčećel', 'kamjeń', 'wowčeř'), po delansku 'dčećelj — dčećel, kamjenj, wowčeř';

b) před wysokim i ha j we wukónčenjach: n. př. z mróčylňmi, znymnjo (pisane 'z mróčleimi, zemjenjo'), delanscy 'z mróčelami, zemjany';

c) w genitivach a dativach na -eje (-jeje), -ej (-jej): n. př. dobrŋje, dobrŋj, božŋje, božŋj (pis. 'dobrěje, dobrěj, božěje, božěj'), delanscy 'dobrěje, dobrěj, božěje, božěj';

d) w 3. wosobje nŋje (pis. 'njeje'), delanscy 'nejø, nej';

e) w negacji 'nje' před wysokimi vokalam a před jótom: n. př. nŋběch (pis. 'njeběch'), delanscy 'něběch'; nŋpij (pis.

‘njepij’), delanscy ‘nepij’; *n̄jjsym* (pis. ‘njejsym’), delanscy ‘nejsom’;

f) we słowiesnych substantivach na -enje: n. př. *njesyńje*, *zamožyńje*, *klinčyńje*, *palenyńje*, *měšyńje* (pis. ‘njesenje’, ‘zamoženje’, ‘klinčenje’, ‘palenje’, ‘měšenje’), delanscy ‘njesenje’, ‘zamoženje’, ‘klinčenje’, ‘palenje’, ‘měšenje’;

g) w 2. wosobje jenoty na -eš: n. př. *njesyńš*, *měšyńš*, *wuknynš*, *kupujyńš*, *měšyńš* (pis. ‘njeses’, ‘móžeš’, ‘wuknješ’, ‘ku-puješ’, ‘měses’), delanscy ‘njesoš’, ‘mózoš’, ‘wuknjoš’, ‘kupuoš’, ‘měšeš’;

h) we wšelakich jenotliwych słowach: n. př. *dźyńń*, *třmyń* (steigbügel), *hyla*, *jyllyń*, *knyni*, *knýže*, *krýj*, *khmył*, *rýnje* (pulchre), *sýbje*, *týbje*, *smýju so*, *týlko* (so viel), *wisýlny* (zäbe, n. př. drjewo), *wýle*, *wýlk*, *wýfba*, *wýfch*, *zýmja*, *zýmýnjo*, *zýle* (kraut), *ćýrpju*, *sylić*, *wosýlić*, *wjesýlić* (pis. ‘džeńń’, ‘třmeń’, ‘hela’, ‘jeleń’, ‘knjeni’, ‘knýže’, ‘krej’, ‘khmel’, ‘rjenje’, ‘sebje’, ‘smjeju so’, ‘telko’, ‘wiselny’, ‘wjele’, ‘wjelk’, ‘wjeŕba’, ‘wjeŕch’, ‘zemja’, ‘zemjenjo’, ‘zele’, ‘ćeŕpju’, ‘selić’, ‘woselić’, ‘wje-selić’), delanscy ‘džeńń’, ‘třmeń’, ‘hela’, ‘jelęń’, ‘knjeni’, ‘knýže’, ‘krej’, ‘khmel’, ‘rjenje’, ‘sebje’, ‘týbje’, ‘smeju se’, ‘telko’, ‘wisalny’, ‘wale’, ‘wälk’, ‘wéfba’, ‘wéfch’, ‘zamja’, ‘zelo’, ‘ćeŕpju’, ‘selić’, ‘woselić’, ‘wjeselić’. — Syl rěka w hornym kraju sól, gen. sele (čit. syłje); w Delanach praji so ‘säl’, g. salje’.

i) Wokoło Njeswačidla so wysoke *η* hišće husto dosé z mjehkim přidychom słysi wosebje po zynku n: n. př. *njyje*, *njyjsym*, *njyběch*, *njypij*, *knyni*, *knýže*, w tej stronje wurjekuje so tež *wječor*, *wječyń*.

8. *a)* Starobołhafskie słowieso wěděti klinči pola nas w hornym kraju *wýdžić* (= *wýdžyńć*), w Delanach wědzeć; třeća pluraliska wosoba wurjekuje so *wýdža*, resp. *wadža*; ja tele twórby z połnej wěstotu znaju, dokelž sym za młode husto delansku rěč słysał. Wědža nihdze nichtó njepraji. Ale kak tež to, zo je klink ‘ě’ so tudy zhubił? Poznamjenjena 3. wosoba rěkaše něhdy wěd-janti (gr. *wíd-javti* — *ἴσασι*). W tejle twórbię, a hdzež hewak j na d scěhowaše, je wysoke ‘j’ lózšeho wurjeknjenja dla wysoke ‘ě’ na *η* dele stlöčilo a w Delanach je po zwučenym wašnju ε za *η* zastupiło. Nětko je ‘j’ na dž pře-

tworjene: a tak je ta přičina wotstronjena, zo zynk ē so dele tlóčeše; čehoždla by jemu móžno bylo so zaso wróćić.

b) Ja sym namakał, zo burski člowjek słowo wěda zrozumi, wuraz *wyjdźeństwo* abo *wyjdźenje* (wjedźeństwo, wjedźenje) pak nic. Korjeń ‘wěd-’ je jemu přistupny a jasny, twórba ‘wjed- (*wyjd-*)’ pak honi jeho na rozpuć abo też na wotpuc. Tole zhonjenje je mje hižo předy na tu mysl dowjedło, zo by wužitne bylo, hdy bychmy korjenej ‘wěd-’ za słowjeso samo a za wšitke wotwodzowanki wobstajne ‘ē’ přinuzowali (runjež też móhle twórby ‘pójdać, pojdać, particip. pojęta = powiedła’ a podobne so temu přeciwić): n. pr. *wědza, wědzeć, wědzał, imperat. wěz, powěz, nawědzeć, nawědzach* (na-wědza) a *nawěch* (nawě), *nawědzał, nawědzany, powědzeć* (zu wissen thun: sagen), *powěch* (powě), *powědzeł* (żona je jemu to powiedła), *powědzony, powěscé* (infinitiv a substantivo), a t. d. Ja potajkim nětko z druhimi sobu hłosuju, zo bychmy vokal ‘ē’ tudy twerdże dzerżeli.

9. a) ‘Ryč’ rěkaše něhdy rěč (dł. rěc), a w Delanach so ‘ryčnik’ (rechtsanwalt) hišće džens rěčnik mjenuje. Na zbliżenie dialektow je Smoleń 1879 započał rěč pisać a druzy też tak činja. Z poznamjenjeneje přičiny so ja tym přidawam, kiž su to přijeli. Při tym móhlo nas mylić, zo bychmy tak dwoje adjektivo rěčny měli — 1. ‘rěki’ nastupacy, a 2. — ‘rěče’ nastupacy. Tehodla ja namjetuju, zo bychmy rěkowy (rěkowny) a rěčny rozdželeli. (Na ‘Wothłosu pěsni ruskich’ staj Smoleń a Wałko twórba reč trjebało.)

b) Namjetowana twórba předrěč (vorrede) so mi prawje njespodoba, dokelž by, kaž mi też burski člowjek sam wot so praješe, to substantivo so lóhko z infinitivom ‘předrěč’ přeměnilo. Też bych ja temu wurazej rad wjaczy substancy dał. Tehodla sym hač dotal přederěč pisał (štož móža ludžo za prěnje počatki też kaž ‘prjedyreč’ wuprajeć). Prawo na tajke pohibliwe e dawa mi słowjesna twórba ‘wotebjerać’.

Připis. Twórba nawěšt’ abo nawěšk’ (něhdy ‘nawěšt-jik’) je runje tak wopačna a runje tak prawa kaž twórba měško (t. j. měštko): přir. po-wěscé — wěšié (profezien), błysk — błyścić, a p. miejsce — mieszkac. — ‘Kosa ryči do brusa’ ma so tak

zrozymjeć kaž 'klinča', mjenujey takle: die sense redet in den (sie beim wetzen umspielenden) wetzstein hinein, kosa wotmolwja brusej (kiž so wokoło njeje suwa). Delnołužiske 'rycaš' njerěka pola nas 'ryčeć', ale — kaž daloko je do cyła trjebane — ručeć. Ja znaju tu twórba, kiž dospołnje īaćanskemu rug-ire wotpowěda, z Wysokeje pola Wosleńka, kotraž nam ze swojej narěču za to rukuje, zo nastupace słowo ručeć rěka (a nic ryčeć): přetož we Wysokoj so kóžde 'y' jako nawoprawske y wurjeknje (żane kaž 'n' abo 'š'). Burski muž wo tamej sadže raz ke mni praješe: Kosa njeryći přeco, kosa zas do brusa rěci, je tak wjele kaž 'Naléče zaso je'.

10. Namjetuje so, zo bychmy so nadžéé, so předžéé a t. d. pisali. Temu ja připadnyć njemóžu, dokelž wona infinitivow **дѣти** (ponere) a **дѣлти** (facere) njerozdžěla, kotrajž staj so, runjež na zhromadnym korjenju **дѣ-** (*dha-*, *θε-*) wotpočujetaj, do samostatneju hałozow rozrostloj.

a) Staroboħański infinitiv **дѣ-ти** (ponere) by w našej serbščinje džéé rěkał.

b) Staroboħarske **дѣ** (kaž grichiske *θε-*) wutwori sebi swoje praesento přez reduplikaciju a přez zwučene wukónčenje -*j-ę* (gr. *μι*): **De-dě-ję** (*τι-θη-μι*) — (w běhu časow **de-dě-ję** — **de-d-jię** — **de-d-żę** — (z přesunjenjom **deždę**). Připódla trjebaše so nowše praesento **dě-ju**. W našej rěci by to dedžu (resp. džnu) a džēju rěkało.

c) Tola dokelž my Serbjo teho jednoreho slowjesa nimamy, je nuzne, zo sebi na nastupacu zestajehku pohladamy. Stbħlsko **o-dě-ti** (um-legen, bedecken) klinči pola nas wodžéć: 1. wosoba rěka (wo-dedžu) wodžu, resp. wodžeu.

d) 'Wodžéć' pak (cyle kaž 'přikryć') njeplaći rěčnemu čuču za komposito, a tak spadnje 'ě' na je (e): Wodžeć (podobnje kaž smy horjeka 'wumrjeć' póznali), a 1. wosoba je wodžeu, nochcemy-li staršeje twórby wodžu nałožić.

e) Wokoło Lubija so 'je' dys a dys na i powyši: n. př. člowjek — člowik. Tak praji so w tej stronje tež wodžiē (= wodžeć), wodžiju pódla 'wodžu', wodžiē.

11. a) Stbħlski infinitiv **dě-јá-ti** je so pola nas takle spřeměňaļ: Dijati — djati — džati (dł. žas) — džeći — džeć

(machen). Tole słowjese pokazuje so pola nas w Hornej Łužicy jenož w reflexivnej twórbje so džeć (sich machen, sich bilden, sich gestalten, als traumgebilde erscheinen, träumen).

b) Stbłhske praesento 'dě-ję' by nam twórbu džéju poskičało. Naša serbščina pak je sebi džeju (dł. žeju) a džiju wutworiła: prěniše wot druhotnego (infinitivowego) kmjena dže- (dže-ć), posledniše wot powyśeneho kmjena dži- (di-ja-ti). Přir. tež 'li- (giess-en)': praes. li-j-u, infin. li-já-ti — ljati — ljaći — ljać — leć; delansey infinitiy 'le-ć': praes. le-j-u.

c) Dokelž so słowjese so džeć (träumen) jenož w hornym kraju trjeba, njemóžemy hinak, hač zo praesento mi so džije pisamy.

d) Zestajeńka so pře-džeć (sich durcharbeiten = aufgehen [von geschwüren]) ma tehorunja vokal i, runjež by tež e zrozumliwe było (předzíje so, předčeje so), porst so předža, je so předžał.

e) Stbłhrske na-dějati się (sich hinaufarbeiten, sich emporheben — sich durch hoffnung erheben, hoffen) móže w 1. wosobje nadžaju so a tež nadžiju so klinčeć. Na zbliżowanje dialektow bjeśmy při pisanju nadžaju so.

f) Stbłhrska naděja (hoffnung) dyrbi po prjedy podatym prawidle pola nas nadžaja (nic 'nadžaja') rěkać, a to słwo dyrbi so tež tak pisać, dokelž je naše hornokrajne 'nadžija' jenož po wopacnej analogiji (z twórby 'nadžiju so') wudžěłane.

g) We wurazu džě-ło je 'ě' so přez to zdžeržało, zo je doňho w zanknjenej sylbje stało: Dě-tro (štož kaž 'dět-ro' klinčeše) — dědro — dědło — dělo — džěło. Přir. πέτ-ομαι, pt-ak — pjet-tro — pjetro — pjer. Sylba -tro je tosamotna z lačanskim a grichiskim '-trum, -τρον', a zynkaj 'r — ī' sebi znapřečnje wotpowjedataj.

h) Naše starše pismowstwo podawa nam (2. Mojz. 35, 35) čtowanu twórbu džéće (das weben, tkanje). By-li so tudy wo korjeń džěć = 'džeć' jednało, by tajke 'ě' wurjadne było, nje-móhlo pak nam při pisanju druhich twórbow słowjesa 'dě-ja-ti' za prawidło služić. Najskerje pak słuša wuraz džéće k słowjesu 'dě-ti' a běše něhdy komposito wdžěće, das einlegen, das einfügen, das einschiessen (des webers). Runje tajke w je při po-

čatku wolpadło we wurazomaj wjazanje (das eingebinde) a so něhdée daé, resp. dawaé (sich hineingeben, hineinheirathen: holca je so tam a tam dała).

12. Dale pisa so dlějši, nic 'dlěši'.

a) Zastarske wukónčenje komparativa bě -jai-ji-ši (přir. stbłhrske dlúž-a).

b) Dołhi, dł. dļujki (t. j. dļu-iki) měješe něhdý staršn twórba dļ-u abo dļ-y (přir. dļ-ié), kotrejž so přiweška 'hi' abo 'iki' přida. Komparativ teho 'dļ-u' rěkaše něhdý dl-jai-ji-ši — (pozdžišo) dlaijši. Zynk j za difthongiskim 'ai' dyrbješe z nuznotu woněmić a so zhubić; tak nasta twórba dlaiši. Difthongiske 'ai' pak dyrbješe so po horječnym prawidle na ē přeměnić: tak zeńdže komparativowa twórba dlěši. Z tehole postupowanja čitář widži, zo naše we słowniku zapisane hornokrajne 'dlěši' ničo wopačne njeje, ale něšto cyle porjadne wutworjene.

c) Neutriske adverbio dljai-je abo dlai-je přiha po horječnym zakonju tež młodši vokal 'ě': Dljě-je — dleje, vulgo 'dlŋje, resp. dlaje — dlŋj'. Zynk 'ě' so mjenujcy před jótom na *η* (resp. *ɛ*) poniži, n. př. hrě-é — hrě-j-u, vulgo 'hrŋ-ju (hręju)'. W někotrych stronach je říč komparativje zynk 'ě' so džeržał, za to pak 'j' so na **h** přesunylo: dlěhe (ze zmjehčenym 'e').

d) Dokelž pak tehdy, hdyz poznamjenjeny komparativ nastawaše, wašnje njebě, zo by so wšitko po jenej šablonje džělało, běše wutworjenju tež hinašeho komparativa móžnota data: Dljai-ji-ši — dlaijiši — dlějiši — dlějši, delanscy 'dlěši', dł. 'dlašy.'

e) Zbliżowanja dla sym ja za to, zo by posledniša (delanska) twórba dlějši (dlěje), kotař je tež ližo w protokollach rěče-spytnego wotrjada zaměscena, so do pisanja přiha.

§ 5. Rationalia na -ojo.

1. Před 40 lětami je naš krajan Jan Pětr Jordan za rationalia (za pomjenowanja rozomitych mužskich) pluraliski nominativ na -owje namjetował, kiž wosebje katholscy Serbja dotal pisaja: n. př. panowje; přir. p. panowie (čit. panowje), č. pánowé, stbłh. panowe.

2. Łužica chce owjo pisać, přijmajo, zo je 'ojo' z twórby 'owjo' zeslabjene: n. př. synowje — synowjo — synojo.

3. Što tamo starobóharske -owe po prawom je, wo tym su wučeni wjeli myslili. W časopisu ‘Beiträge zur vergleichen- den Sprachforschung . . . von Kuhn und Schleicher’ 1858 str. 121 st. je Schleicher tole napisał: Pag. 23 § 17 handelt der verfasser über das zwischen stamm und casusendung auftretende w, ow, worauf sich besonders seine und Bopps ansicht von der gleichstellung der stämme nom. -ū mit den u-stämmen gründet. Indem ich auf das bezug nehme, was saither über einschiebungen vor den casusendungen in der zeitschrift für vergl. sprachforschung (III, 76 f. N, 54 ff. N, 211 ff.) von Curtius und mir beigebracht ward, glaube ich nunmehr eine ansicht über die vielbesprochene sache aufstellen zu können, die vielleicht geeignet ist, die meinungsverschiedenheit zwischen Mikl. und mir zu beheben. Da sich nämlich solche einschiebungen zunächst an stammbildungen anschliessen, theilweise aber selbstständig geworden sind, als eigene elemente auftreten, ja determinative beziehung geben, so gebe ich nunmehr zu, dass formen, wie wlüko-w-i dat. singul., wlüko-w-e nom. plur., durch anlehnung an die formen ursprünglicher u-stämme entstanden sind; das element w, ow, ward aber mit der zeit immer selbstständiger (etwa wie das deutsche -er aus -as*), bis endlich formen entstehen konnten, wie poln. grōw, sorb. rybow (gen. plur. von weibl. a-stämmen). Nicht wortbildungssuffix oder zusammensetzung ist also dieses ow, sondern eine in keine dieser kategorien gehörige neubildung, die dem slawischen eigenthümlich ist, aber viele analogien in andern sprachen hat. Der Slawe behandelt das ow ähnlich wie das -in, -es, -er, das er ebenfalls bald setzt, bald weglässt.

4. Z teho citata je čitať, jelizo so hewak z tym předmjetom zabjerať*) njeje, tak wjeli nawěďať, zo rěčna wěda kmjeny na -ū a kmjeny na -u rozdžela, runjež so w běhu časow woboje hromadu padnylo (do -ū): n. př. pan-ū (pan, knjez) — sūin-u

*) In wörter, männer neben worte, mannen haben wir ganz dieselbe individualisirende beziehung des determinativs -er (-as) wie in böhm. mužowé neben muži.

**) Někoho zabjerać (zabrać), jemand annehmen, behandeln; so zabjerać, so wobjerać, sich benehmen; so z něčim, z. w., sich mit etwas befassen, beschäftigen, sich in etwas einlassen.

(syn), abo (z nominativiskim wukónčenjom) pan-ū-s — sāinu-s. Posledniše ‘u’ (tak mjenowanych u-skich kmjenow) je zastarske, ze starych časow dzeržane; prěniše ‘u’ je w předawšich časach kaž krótke ‘ō’ klinčalo; a stbhlske ū (jer), kiž běše w dobo na ‘ō’ ha ‘ū’ podobne, móže so kaž ‘ō’ ha kaž ‘ū’ wurjekować: n. př. bog-ū nan-ū — bog-ō bog-ū, nan-ō nan-ū (přir. īáé. rowne napismo ‘Scipio filios Barbatī’ — Scipio filius Barbatī).

5. Tole póznaće čini nas zamožnych rozsudžić, što mamy w prěnjej połojcy kóneowki -ojo pytać. Tale sylba je prjedy póznate, kmjen wobzankowace ū (ō, ū), kotremuž je so wukónčenje -jē přidało, kiž je po mojich wobkedažbowanjach identiske z īáéanskim -ēs (n. př. pater-ēs) a z grichiskim přikrótčenym -ēs (*πατέρ-ες*).

6. a) Tak widźimy nastawać wukónčenje (-ūjē) -ōjē, kotrehož poslednja sylba je tehdy, hdźy swoju dołhotu wotbywać započinaše, so ze sylnišim vokalismom na -jo přewobroći: n. př. pan — pan-ū-jo = panojo; nan — nan-ū-jo = nanojo. (Přir. znam-ję — znam-jo.)

b) W Delanach a w Delnych īužicach takle tworjachu: n. př. nan — nan-ū-je = nanūje — nanūj — nanūi — nany. Tudy dha je ‘ūje — ūj’ so přez wosrijedźny skhodźeńk staro-boħarskeho -ūi na y přetworiło. (Tu twórba, kaž n. př. tež fr. ‘les femmes’ a hisp. ‘los amigos’ chcedža někotři za akkusativ pro nominativo dzeržec. To wšitko pak su nawoprawske nominatyvy, jenož nie po tej šablonje tworjene, na kotruž wučeni runje mysla.)

7. a) Mjehkokónčne pomjenowanja — kotrež jako tajke něhdy na ‘i’ wukhadźachu — maju wězo pluraliski nominativ na -ijē — -jo abo -je: n. př. přečel (dł. přijaśel), nawożeń, pastyr — přečel-ijē (přijaśel-ī-jē), nawożeníjē, pastyrijē — přečeljo, nawożenjo, pastyryjo, delanscy a dł. přečełe, přijaśele, nawożenie, pasterje, pastyrje.

b) Słowo (knjez-ī) knjez plural takle twori: Knjez-ī-je — knjezijō — knjezjo — knježo a (z hinašim přiwejkem) knjezī-ija — knjezija — knjezja — knježa; delancy a dł. (knjezīje, knjezīija) knjeze, knježa. Adjektiviska twórba ‘naši knježi (g. našich knježich)’ wotpowěda němskemu ‘unsere gutsherrschaft’.

e) Krawe (schneider) čini plural z vokalom **i**, kotrež so potom do y přewobročí: Krawci-i — krawcy; delansey krawcije — krawce, a w dobo tež krawcija — krawča, runje tak šewe. Němc ma Němey, del. Němce. Hólc ma jenož hóley.

8. a) Přiwešk -jan a někotre jenotliwe pomjenowanja přijimaju kóncowku **i** a **je**: n. př. (del-jan) delan, holan, polan, horjan*), křesćian — delan-i-je — delanijo — delanjo — delenjo; bur, Serb, pop — bur-i-jo — burjo; Serbjo, popjo. Wopokazmo za naše prawidło je słowo 'japoštoł', kiž ma we pluralu tak derje japoštoli kaž (japoštoli) japoštoljo.

b) W Delnach a w Delnych Łužicach so plural po zwučenym wašnju twori: n. př. zemjan — zemjan-ű-je — zemjanůj — zemjany; křesćian-y. Hewak praji so Serbja, burja, popo (t. j. popy). Serby je serbski kraj: n. př. w Serbach bydlie (přir. ťać. in Persis esse, in Persas ire).

9. a) Někotre mjehkokónčne pomjenowanja — kaž muž (t. j. muž-ř) a kral (t. j. kral-ř) — stlöča kóncowku '(-i-je) -ř-jo' dele na -ůjo: n. př. mužojo, kralojo. W polu a w holi nałożuje so přenjotniše '(muž-řje, kral-řje) muže, krale'.

b) Wšitke mužske mjena na zmjehčene a maju po tamej analogiji tež -ojo: n. př. Kudzela, Čibanja — Kudželojo, Čibankojo.

Připis. Tajkile přehlad wukónčenja -ojo zestajeć je filologiskemu Serbej móhl-rjec džécaca hra; a naš Handrij Zejler je tón předmjet hižo před pol sta lětami we swojej grammaticy (1830) z dospołnej jasnosću wobdzělał.

Nětko pohladajmy sebi hišće na u-ske kmjeny (u-stämme).

10. a) Plural słowa sūinu abo (kaž cheu ja tudy pisaé) synu klinči najprjedy synu-jē — synujo. Za historisku słowjanščinu pak je 'synu' jeno tak wjele kaž syn ū; a tehodla ničo wopačne njeje, hdyž je naša serbščina sebi plural (synū-je) synojo wutworiła. Tola wróemy so zaso na prjedyše 'synu-je'.

* Horjan je wobydlef horneho (Budyskeho) kraja (wyše 'pola'); horak je wobydlef (němskich) horow wyše Budyšina, ein 'oberländer'.

b) Štóż na twórba synu-je pokedžbuje, so lóhcy dohlada, zo je wot hlubokeho 'u' hač do wysokeho 'j' khětro daloki a to nahły puć. Tule bjez u-om a jótom ležacu hlubinu sebi dych přez to móhł-rjec přemosći, zo wón pódla sebje přiwuzne wobšerne w zasunje a z teho pomocu lóžo hač na 'j' horje docpije (kaž so we wšednym žiwjenju druhdy n. př. kupu-w-je — kupwje za 'kupuje — kupje' zasłyši): synu-w-je. Tak dha je to w lóž-šeho wurjeknjenja dla zastajene. Pozdžišo pak sebi rěč tu twórbu hišće skladnišu scini, hdýž tamo pódla 'w' stejace 'u' dissimilacije dla na o pozběže a sebi z tym synowje wudoby.

c) Nětko wěmy, kak je kóncowka '(-u-w-je) -owje (-owjo)' so z u-skich kmjenow wuwiła. W běhu časow je samsna so tež na słowa z wukóncom -ů rozpřestrěla.

d) Pola nas Serbow so twórba -owje jenož we wječornej stronje slyši. Napřečiwo temu je horjanske -ojo daloko rozšérjene, a tež połnóenym Serbam, kiž jeho we wšednym žiwjenju nimaju, je wono zrozymliwe a derje přistupne, dokelž je, kaž prjedy pó-znachmy, twórba '-ojo' w hlownej wěcy identiska z twórbu -je (-í-je) a -y (— -ů-je). Tehodla so ja njemóžu za '-owje' wuprajić, ale zawostawam při dotalnym -ojo. Hdy by pak tež hinak bylo, njemóhl ja z najmjeňša pluraliskeje twórby přeče-lo wjo (Łuž. 1882 str. 104) přijeć: přetož nichtó njepraji 'přečełojo', ale '(přečełi-je) přečełe (t. j. přečełje) přečełjo'.

e) Twórba '-wjo' pak so tež tehodla njemóhla zakorjenić, dokelž je '-owjo' wobšerniše hač '-ojo', a dokelž je přirodne rozwianje člowskeje rěče tajke, zo wobšerniše twórby słowow so zjednorjeja a zeslabjeja, ženje pak nawopak.

§ 6. Genitiv na -eho.

Łužica dawa adjektivam genitiv na -eho, wěstym pronomina-
nam pak wukónčenje -oho. Posledniše su tam tele: Tón (tu-
tón), sam, jedyn, žadyn, štó (stbłh. kū-to, gen. kogo, koho),
něchtó, ni-chtó; gen. toho, samoho a t. d.

1. Hdyž so tudy, kaž widžu, wo twerdokóněne pronomina jedna, dowolam sebi, pódla samozryzmliwego 'tohole' hišće 'tam-on — tamoho' z namjezneje rěče přistajić. W dobo so praša, hač naše zastarjene, z pismowstwa znajome sweho

(nomin. 'swū') so njedyrbaļo konsejentnje do 'swoho' přewobročie.

2. a) Femininalny genitiv wukhadža pola nas na -eje: n. př. dobra — dobreje. Wokoło Wojerec pak, a tež we polu, wšitke na 'b, p, m, w, f' kónčace adjektiva a pronomina genitiv na -oje pokazuja. Příklady njech su tele: Lub-u (t. j. lub-y), a, o, tupo-u, a, o, now-u, a, o, zł-u, a, o, sam (samon), a, o, tamon, a, o; gen. lubo (t. j. luboh = luboho), luboje, tupo, tupoje, nowo, nowoje, złoho, złoje, samo, samoje, tamo, tamoje. A dativ ma w tych stronach -oj: n. př. luboj . . . złoj, samoj.

b) We słowjanskich narěčach je twórba '-oje, -oj' derje znamjoma; a wosebje chcu wuzběhnyć, zo naše 'teje, tej' po staro-bohařsku tojē, toj klinčeše.

c) Kak dha by bylo, hdy bychmy my Serbjo pódla maskuliniskeho '-oho' tež femininiske -oje w pronominač za pisnu rěč přijeli? N. př. tamoje, tamoj, samoje, samoj, žanoje, žanoj, a přede wšitkim toje, toj!

3. Łužica podawa, zo je 'kóncowka '-eho' z wěsteje kontrakeje pojšla, a zo je kajkosć teje kontrakeje přičina za nałozowany vokal e; Łužica pak njeje přidała, kak je wukónčenje -oho so wutworiło, a we čim přičina zynka o leži. My dyrbimy tehodla sami za přirodu teje rozdžělnosće pytać, jeli wšak samsna woprawdže wobsteji. A při tym dyrbimy kus hľubje wuzběhnyć.

4. a) Deklinacija słowjanskich adjektivov je dwojaka: 1. substantiviska a 2. pronominalna. Po teje rozdžělnosci sklonowanja móža adjektiva so substantivojte a pronominojte mjenować.

b) Nominativ substantivojtych adjektivov wukhadža na -ū, -a, -o (lač. -us, -a, -um): n. př. nowū, nowa, nowo, novus, a, um, νέος — νέωσ, α, ον. Tele adjektiviske twórby sklonuju so substantiviscy, cyle kaž 'kryw, trawa, prawo': n. př. nowa, nowy, nowa, kaž 'krywa, trawy, prawa' a t. d. Pola nas Serbow su wot substantivojtych adjektivov so jenož někotre jenotliwe neutriske twórby zakhowałe: n. př. nowo — z nowa (von neuem); z blizka, z daloka, z dala, nazdala, wot na-

zdala, z najmjeňša (wenigstens), z prěnja (erstens, prěnje), z druba a t. d.

c) Za pronominajte adjektiva trjebamy pronominio **i**, i-a, i-e (i-s, ea, id) abo ji, ja, je, kotrehož genitiv bě ego (ejus) abo jego, jeho. Tele tři nominativiske twórby so nominativej 'staršeho' adjektiva přidadža, a pronominajte abo 'nowše' adjektivo je hotowe: n. př. now-ū, now-a, now-o — now-ū-i (nowuj), now-a-a (nowaja), now-o-e (nowoje), č. nowý (z difthongiskim zynkom na kóncu), nowá, nowé, pola nas nowy, nowa, nowe; r. nowy-j, nowa-ja, nowo-je.

Připis. Adjektiva naspomnjeneju rodow chcedža někotři jako 'praedikativne' a 'attributivne' poznamjenjeć. To je mylne počinjanje. W 1. knihach Mójzasowych 1, 16 so čita: 'Bóh stwori dwě wulcy (t. j. wulcě!) swěcy'; a štóż je na naše dialekty kedžbował, tón wě, zo móža so w Lubiskskej stronje kóždy dzeń wurazy slyšeć, kajkež tele su: 'Dwě stari žoni (starě žoně!) Dwě młodži holcy, dwě wysocy hródzi.'

5. a) Hdyž substantiviski genitiv 'now-a' a pronominalny genitiv 'ego (ejus)' hromadu stajimy, poskići so nam twórba 'nowa-ego', katraž so pak do nowāgo abo pak do nowēgo hromadu sčehnje. Posledniše widźimy we wječorno-słowjanskich narěčach: p. a dł. nowego, č. nowého (ze znamjenjom dołheho vokala), pola nas noweho.

b) 'Tón, ta, to' rěka stbhscy tū, ta, to (gr. τό, τοῦ, τόν a t. d.); stbhski genitiv je t-a (pola nas 'teho'). Zestajeńka 'ta-ego' skontrahuje so pak do tāgo abo pak do tēgo.

c) Tak widźimy, zo 'tēgo' cyle z tych samych žiwjołów wobsteji, z kotrychž 'nowēho', a zo žana přičina njeje, katraž by nas při tamym na '-oho' nuzowała, runjež so tajke w druhich narěčach pokazuje. Ja potajkim praju, zo regularna kontrakecija nam tēgo — teho podawa, a zo so 'togo' na wurjadnym puću docpěje. (Zynk 'j' při tejle kontrakeciji žaneho městna a potajkim tež žaneje zamóžnosće mět njeje.)

6. Ale 'koho, koho'? Ta twórba chce wosebliwję a kruče zwobhladowana być.

a) Mjena našich konsonantow so z wjetša ze zynkom e (ej) vokalisuju: n. př. b-ej, c-ej, d-ej. Ale krknaj konsonantaj

'b, k' bjerjetaj hlósnič a tak, zo so jimaj ha, ka rěka. A wonaj sebi vokal a tehodla žadataj, dokelž je jimaj jako krknikomaj krkne a bôle přirodne a lubše hač džasnowske 'e'. Duž nam džiwno njebudže, jelizo hdže wohladamy, zo je krkne 'k' džasnowske 'e' dele sčahnylo na krkne a.

b) 'Qu-i-s, qu-i-d (*τίς, τι* = kis, ki)' rěkaše na słowjanskim polu něhdy kū, ki, a pozdžišo kū, či; we starobołharšinje trjebaše so zestajeńka kū-to (quisnam, wer denn?), či-to.

c) Zastarske 'či' je so pola nas zakhowało we akkusativje (čo) čo: n. př. za čo, pře čo (warum).

d) Wot stbłhskeho či-to (z akcentom na poslednej) nastá pola nas neutro (čto) što (was?), a na wurjadne wašnje tež maskulino štō (gen. koho).

e) Wot stbłhskeho kū-to wuńdże naš delanski*) nominativ hdo (wer?), kaž tež horjanske ni-chtō (niemand; del. nichten a nihdo, dl. nichten, nicht), ničo (nichts), a ně-chtō (jemand), ně-što (etwas).

f) Genitiv stareho 'kū (kū-to)' rěkaše něhdy k-a. Hdyž tónle substantiviski genitiv 'ka' a pronominalny genitiv 'ego' zjednoćimy, pokazuje so nam twórba ka-ego (cujus). Dokelž pak je po horječnym spomnjenju 'k' sebi vokal 'a' wuzwoliło, přetwori so 'ka-ego' do ka-ago.**) 'Ka-ago' spłuwny po zwučenym zakonju do kāgo, a tole 'kāgo' zeslabi so w běhu časow na kōgo, kiž nětko pola nas koho rěka. Tajki na kontrakciji wotpočowacy dołhi vokal pak je so pola nas we twórbomaj koho — komu hač na džensniši džen zakhował, hdyž my horjanscy 'kōho — kōmu' wurjekujemy, a delanscy 'kóho — kóm'.

g) Tak sym rozestajał, na kajke wašnje je po mojich wobkedžbowanjach wukónčenje -o ho so wuwiło: t. r. pod zamóžnoséu (einfluss) krkneho 'k', kotrež sebi twórba 'a-a' wuskutkowa, kiž so najprjedy do 'á' a potom do 'ó' přewobročí. Tehodla ja, so přirodží wěcy přidawajo, z nuznotu twórba koho, komu přijimam, twórba 'toho, tomu' pak jako njeorganisku wotpakazuju.

*) Z Čisoweje znaju singulariski nominativ 'da', we wurazu 'Da wě (wer weiss)?' Twórba na '-a' pokazuje na pluraliske neutro.

**) Přeskōčenje sčehowaceho vokala na předyši mjenuje Schleicher na wopačnu assimilaciju (umgekehrte assimilation).

A posledniše činié ničo wopačne njeje: přetož wěrno drje, zo słowjanske pronomina analogiju wjele trjebaneho interrogativa 'koho' lubuja a scéhuja; wěrno pak tež je, zo ani staroboharščina tak daloko šla njeje, zo by wšitke twerdokóněne pronomina pod tamu analogiju stajiła.

h) Ale mam dha ja žane wopokazma za wukónčenje a-ago (= 'a-ego')? Haj, tajkich je we stbhščinje dosć. A čitať nětko lóhko sam zhóda, zo je tajke wukónčenje so najprjedy pola adjektivow na -k-ū pokazować počalo (p. př. welik-a-ego — welik-a-ago), a zo je so potom přez znajomu mów analogije dale rozšeriło (n. př. dobr-a-ego — dobr-a-ago). Na tejle analogiji wotpočuje naš adjektivowski genitiv na -ogo — -oho (n. př. wulkogo, nowogo — wulkoho, nowoho), kotryž w našim pismowstwie ženje žaneho wobstajneho města namakał njeje, dokelž wobstejaca prawiša twórba na -eho tež w předadších časach hižo za prawišu póznawana a připóznawana bywaše. Přidać mam tole. Hdy bychu adjektiva na -k-ū z genitivom na 'a-ago' (= a-ego), swój akcent na vokalu za konsonantom 'k' měle, kaž 'kogo — koho' jón tam ma, njemóhli my so za tónle pad wukónčenja '-oho' zminyć, dokelž budžeše akcentowana sylba -ká scéhowace 'ego' sebi runorodne scinić pytała a z tym do 'ago' přewobročala. Hdžež pak genitiviske -ka akcentowane njeje, tam 'k' tak sylnje na vokal 'a' honić njemóže, a tam dha je 'a-ego' po zakonjach wječorno-słowjanskeho vokalisma do 'égo — -ého' (č. welik-ého) — -eho (wulkeho, dř. wjelikego) spluwnyło.

i) Tak smy so přeswědčili, zo hornolužiska serbščina nihdže žaneho '-oho (-omu)' měć njemóže, khiba we prašacym nařeštniku koho (komu), kaž wězo tež we zestajeńkach ně-koho (někomu), ni-koho (nikomu).

§ 7. Podobny, słužobny, wučobny.

1. Łužica chce, zo bychmy podobny, słužobny, wučobny pisali. To žadanje mi zrozumliwe njeje, dokelž su te twórby (kaž tež słownik pokazuje) so hižo nařočowałe.

2. W Zejlerowych pěsnjach so čita: 'Hana, hórke Hanisko, wjerjebinow podomstwo.' Ja sebi myslu, zo, runjež tudy podomstwo abo podomnstwo za 'podobnistwo' steji, před taj

rynčkaj so obolus połožić njetrjeba, dokelž burski čłowjek wujeknjenje słowa 'podobny' sebi přez to polóži, zo twórba '-obny' na -omny přesunje, a dokelž jeho rěčnemu čuću 'podomstwo (podomnство)' za wobstejacy a potajkim lóhko zrozyniliwy wuraz płaci, kaž n. př. tež zawk (kissen), na kotrehož etymologiju (= zahłowk abo zawłok) we wšednym ziwenju nichtó wjacý njepomysli.

§ 8. Wukónčenje -ski.

Łužica chce Budyšski pisać. Snadž tež '(brandenburgski) bramborž-ski'? abo tola 'prus-ski'? Hdy by Łužicyne prawidło 'muž — mužski' dosahało, by nam lóhko spomhane było; ale wotmłowa na zbudzene prašenje njeje, kaž hnydom wohladamy, tak jednora.

1. Wukónčenje '-ski', tosámotne z němskim -isch, rěkaše něhdys -iski, īski.

2. Krknik a syčawka so před přiweškom 'iski, ski' po zwučenym wašnju přeměna a so při tym tež wjac abo mjenje zhubi: n. př. Prah-a — Prah-iski — Pražiski — Pražski (*vulgo* 'Pra-ski'); Čech — Čech-iski — Češiski — Češski — čěski; Poršic-y — Poršic-iski — Poršičiski — Poršičski — Poršiski; Biskopicy — Biskopski, krawc — krawčiski — krawěski — krawski.

3. Husto so adjektivo na '-ski' hakle wot substantiva na -jan wudžela: n. př. Ralbic-y — (Ralbic-jan) Ralbičan — Ralbičanski.

4. Najjednorišo tworja mjená na -w: n. př. Kulow — Kulowski — Kulowski. Ale pomjenowanja na -wa njesu hižo wotbywk*) wukónčneho 'a': n. př. Žitaw-a — Žitawski.

5. Mjená na -j dadža temule zynkej při wšednym wujekowanju woněmjeć: n. př. Hodžij — Hodžijski (*vulgo* 'Hodžiski').

6. a) Pomjenowanja na -in móža -inski měć, wuzwoleju sebi pak rozšérjene -janski: n. př. Trupin — Trupinski, najbóle Trupinjanski. Feminina maju jenož -janski: n. př. Koćina — Koćinjanski.

*) 'Wotbywk njesé (*verlust erleiden*)', kaž so praji 'škodu njesé (*damnum ferre*)',

b) 'Budyšin' ma w polu adjektivo Budyšinski, kotrež so w drugich stronach na (Budyšiski) Budyšski abo Budyski příkrótčuje, — runjež je wěrno, zo po cyłej Hornej Łužicy so najbóle 'město' a 'měšćanski' praji (kaž w Delnych Łužicach so Khoćeboz 'město' mjenuje). 'Budyšink' abo 'Mały Budyšink' ma adjektivo Budyšinski, Małobudyšinski.

7. Někotre mjena na -ecy, -icy. Rakeč-y maju Rakečan — Rakečanski; Přišecy — (Přišečan) Přiščan — Přiščanski; Bukecy — Bukečan — Bukečanski; Džěžnikcocy — (Džěžnikečan, Džěžnikičan, Džěžnikčan) Džěžničan — Džěžničanski (vulgo 'Džěžnčanski'); Khwaćicy — (Khwaćičanski, Khwaćčanski) Khwačanski. — Kotecy (něhdy Kotowicy) maju Kotowski.

8. a) Njeswačidlo ma we wučenej rěči adjektivo (Njeswačidliski, Njeswačidlski) Njeswačilski. Wobydler Njeswačidla mjenuje so Njeswačan (t. j. Njeswačičan), kaž by ta wjes Njeswačicy rěkała. Wot poslednišeje twórby wudžela so adjektivo Njeswačičiski — Njeswačičski — Njeswačiski — Njeswačski — Njeswaski.

b) Droha wot Njeswačidla do (horneho) Łomska mjenuje so Łomska droha (t. j. Łomsk-ska droha); hewak trjeba so adjektivo Łomsčanski. Wokoło Lipska je Lipska (t. j. Lipsk-ska abo Lipščanska runina.

c) Jaseńca abo Jasońca pola Njeswačidla je takle tworiła: (Jaseńčan, Jasečan) Jaščan — Jaščanski.

d) Wjes Hora wyše Njeswačidla ma adjektivo Horjanski.

e) Nowa Wjes pola Njeswačidla ma (Nowowješčan) Nowščan — Nowščanski.

f) Niža Wjes niže Njeswačidla je takle tworiła: Nižwješčan — Nižščan — Niščan — Niščanski (we Smolerjowych Pěsn. II, str. 290 Niwšanski). Tale cyła krajina je drje něhdy Nižany rěkała; ja to přijimam, dokelž Němcy tamu wjes Niesendorf mjenuja (nic Niedorf).

g) Dobrošicy pola Njeswačidla maju Dobrošan — Dobroščanski. Dobruša wyše Budyšina ma Dobruščan (nic 'Dobrušan') — Dobruščanski, wot zastarjeneje twórby Dobrušica = Dobruša.

9. a) Nowoslicy (t. j. nowe sedlicy, neue sitze) abo Noslicy pola Ralbic su takle tworile: Nosličan — Noslčan — Nosčan — Nosčanski.

b) Noslicy pola Hodžija — kiž su něhdy nowe sedlike a pozdišo Nowosedlijicy rěkaše — maju za adjektivo twórba Noslowski (něhdy ‘Nowosedlijewski’).

c) Wysoka pola Wosleńka — wot swojich wobydlerjow z čistym serbskim ‘y’ wurjekowana — ma za substantivo a za adjektivo Husčan (kaž stajam: Husčan, nic pak ‘Wysočan’ abo ‘Wysčan’), Husčanski. Blizcy Wojerowscy Serbjo trjebaru twórbe Husoka a Husočany (t. j. Husočan-ny) — Husčanski. Wjes Huska (Gaussig) pola Budyšina ma adjektivo Huščanski.

10. Z tychle a wjele druhich příkladow dowidzimy, zo z adjektiva na ‘ski’ móžno njeje, mjenoweho nominativa pónznać abo zhodać (n. př. Sulšowski abo Šulšowski — Sulšecy), njech so jedyn korjeński zynk wjac abo mjenje zakhowa abo wotéisne (n. př. Budyšski abo Budyski — Budyšin; Njeswačilski, Njeswačelski, Njeswaski — Njeswačidło). Za tajke pady móžneho khabłanja dyrbi so kóždemu jenotliwemu swoboda dać, hač chce wón po swojim grammatiskim přeswědčenju jedyn pismik wjac abo mjenje stajic (n. př. Budyšski — Budyski). Ja sam sym za 16žše twórby (n. př. Budyski), dokelž so přez čežše abo wobšěrniše (n. př. Budyšski) do čista ničo njedobudźe.

11. a) Tež w cuzych słowach, kotrež su kaž naše do serbšiny přijate, je kóncowka ‘-ski’ tajke wutupjenja nabotowała: n. př. Brandenburg, Brandenburgski (Brandenburgski, Brandburgski, Branburgski) bramborski; Lüneburg — limborski. Tudy je so krknik do syčawki přewobrocił (limborž-ski), a syčawka je potom wupadła (limborski). Zasopostajenje nominativowego krknika by njemóžne było, a pisanje syčawki (‘ž’) nam za pónznaće nominativa ničo pomhało njeby. Tehodla so tudy před kóncowku ‘-ski’ ani krknik ani syčawka njestaja. (Přir. horjeka ‘Čech — češki’.)

b) Tehorunja so syčawka tež zhubi, hdyž je so před zastarskim ‘-iski’ najprjedy do zhusceneje syčawki přewobrociła: n. př. Prus — Prušiski — Prušski — pruski; Sas — saski. Hdy bychmy zhuscenu syčawku do pisma přijimali, by nam to za

póznaće mjenoweho nominativa (Prus, Sas) ničo njepomhało; tehodla nałożujemy jednoru twórba pruski, saski.

c) Dale wutlōditaj so hišće tež zubnikaj 'd, t': n. př. Ortrand, Frankfurt — Ortranski, Frankfurtski. Tudy móže so z pomocu jeničkeho pismika nominativowa twórba wobdzeržeć; tehodla je najlepje, hdyž so nominativowy zubnik před wukónčenjom '-ski' zakhowa: n. př. Ortrandski, Frankfurtski. A prawo na tajke počinanje dawa nam naše wjesne mjeno 'Bart' ze swojim adjektivon Bartski (čit. Barcki), kiž ženje 'Barski' njerěka.

d) Tak wjele wo přeserbščenych słowach. Nětko pohladajmy na někotre tajke, kotrež při serbskim wukónčenju '-ski' tola nje-serbske wostanu.

12. a) Dokelž je kóncowka '-iski' pola nas na -ski zeslabyena, chcedža někotři n. př. takle pisać: Ethski, moralski, sympathski, aesthetski, belgski, norwegski.

b) To je zmylena wěc. Tudy njejedna so wo naše '-ski', ale wo łáčanske -icus (-is) abo wo němske -isch a potajkim wo wěstu sekundarnu twórba -i-ski, kotrejež prěnje 'i' słowjanske njeje a tehodla tež žanych překhodow njetwori: n. př. mathematicus, mathematisch — mathemat-i-ski; moral-is — moraliski.

c) Žadyn Němc njeby prajił: Die formen 'ethsch und moralsch' sind aesthetisch und mir sympathisch. Tak widźimy, zo je to 'i', wo kotrymž ja rěču, bytny wobstawk wuraza, a zo my Serbjo našemu publikej tež tajkich skepsanych twórbow poskičeć njesměmy. Duž dha dyrbimy ethiski a t. d. pisać.

d) Twórba belgski pak je nimo teho tež fonetiscy njemóžna. Wona dyrbjała, hdy bychmy '-ski' (a nic '-iski') při-wjesyli, swój krknik zhubić a 'belski' rěkać, kaž nam prjedyše 'bramborskí' pokazuje.

e) Hdyž na horječnej příklad 'Čech — čěski' pohladamy, bórzy pótknjemy, zo twórba norwegski so džeržeć njehodži a zo dyrbjała, hdy bychmy tudy jednore '-ski' před sobu měli, nam bjez krknika napřečiwo stupać. We Łužicy 1882 č. 9 str. 77 čišćane steji: 'Ze šwedsko-normanskich wójnow.' Ja běch 36. pisał: 'Ze šwedisko-normaniskich wójnow.'

f) Tak daloko dosaha zamóžnosć wukónčenja ‘-icus’. Při pomjenowanjach městow, hdzež tajke ťačanske ‘icus’ so lóhko trjebało njeje, nałożuje naša serbščina kóncowku -ski, němčina skrótcene -sch: n. př. Apolda — Apoldaski, Apoldasch; Hannover — Hannoverski, Hannöversch. Při městach na -burg abo hewak na krknik pak na wobendženje fonetiskich kollisijow derje činimy, hdž zastarske połne -iski stajamy, kaž Němey tudy tež radži połnu twórbi nałożuja: n. př. Augsburg — Augsburgisch, Augsburgiski (Augsburgsch, Augsburg-ski). ‘Rumbórk (Rumburg)’ ma Rumborski.

Připis. Naš J. E. Smoleř je w swojim času z wulkej prôcu a pilnosću mjena serbskich wsow a t. d. zhromadził a samsne sobu w ‘Pěsničkach lužiskich Serbow’ sobu wotéišćeć dał. Nětka by wulcy ważne a wužitne dželo było, hdž by so tajki zapis zhotowały, w kotrymž bychu pódla wjesnego a t. d. pomjenowanja tež substantiva na -jan, kaž adjektiva na -ski (-janski), resp. na -jany*) přidate byle. Jedyn tajkeho wobšérneho džela přewjesć njemože.

§ 9. Mjehki.

Adjektivo mjehki (ze slyšomym ‘h’), dl. měki, rěkaše staroboňhařscy měk-ůk-ů. Hdž bě wosrjedźne ‘ů’ so zhubiło, přesuže so přenje ‘k’ do ‘h’: přir. lak-ůti — lóhč (ze slyšomym ‘h’), nohůti, — nóhč. Komparativ mjehši a delanska twórba mjehčejši wujasnja so přez stblikske měkůčajšij (měk-kůčij). Wot stareho korjenja ‘mjank-’ je so pola nas słowjeso mjakanýć zdžeržało. Wurjadnje slyši so komparativ mjekši. Słowjeso zmjekčić, kotrež Lužica na runje podatej stronje trjeba, mje ženje dójšlo njeje: a ja zwučenej twórbi z mjeħčié prjetou dawam.

§ 10. Zbožo.

Zo so nima ‘zbožo, lěčo, pićo’ a t. d. za zboże a t. d. pisać, wo tym su in thesi drje wšitcy přez jene. Hinak so ta wěcka stwori, hdž sebi zestajeńku zbožo přeće wutworimy; potom

*) W Delanach praji so n. př. Nydžany (t. j. Nydžan-ny) za ‘Nydžan-ski’. Wjesne mjeno same je ‘Nydej’ abo ‘Nydeja’.

drje směmy to njeporjadne 'o' z tym potajnistwojtym o hromadu džeržeć, kotrež n. př. we słowje hłodoměrski (hungerleiderisch) z wjetša 'wjazacy vokal' mjenuja.

§ 11. Čahnyć, steju.

1. Někotři pisaju, kaž by imperfekto 'čahnych' rěkało. Jelizo so woprawdze něhdže tak praji, je to wopaki tworjene, kaž nanu starobolharščina swěđci, a tež naš Handrij Zelef, kiž we swojej grammaticy (1830) po Budyskej narěci cyle prawje wuknich a nawuknich rozdžela. Imperfekto tameho słowjesa je po nětčišej pisnej rěci čehnjech; a 'čahnych' je praeteritalny aorist, runjež jeno we zestajeńkach trjebany, kaž n. př. s-čahnych (2. sčahny). Pódlia teho pak mamy tež twórbu s-čeže (2. sčeže). Jedyn teju praeteritalneju aoristow je tak dobry kaž druhí (přir. kłoch — kałnych); kóždy wot njeju pak ma (cyle kaž kłoc a kałnyć) swoju samsnu logisku móc: n. př. holca rub z blida sčeže (nahm hastig hinweg), z blida sčahny (nahm hinweg); muž sebi klobuk sčahny (nahm ab), sčeže (lüftete); wón časník načahny (zog die uhr auf), so rozčahny (streckte sich).

2. Łužica pokazuje příklada dla na słowjeso hnuć. To so njehodži, dokelž je hnuć cyle hinak tworjene, kaž z pólskeho infinitiva gięć widźimy (přir. tež stbłh. gnuti pódla 'gunuti').*) Tehodla dyrbimy sebi druhe słowjesa na -nyć (resp. -nuć) wobhladać, a tajkeho wotmyslenja dla je trjeba kus hłubje wuzběhnyć.

3. a) Wysokej zynkaj 'i, j' mataj po swojej wysokiej přirodze tu samownosć, zo předyšu sylbu vokaliscey pozběhujetaj: n. př. kijami — kijemi; skoro — skerje; dobry — (debrje) derje; čahnu — čehnješ; z-jaw-ny — z-jewiē; pola limbor-skich Serbow n. př. dobrū-i abo dubrū-i — dubrūj — dūbrūj — dübri — dibri.

b) Tak su w našíj horjanskej rěci infinitivy na -nući z druheje konjugacije so přez přitomne 'i' na '-nūći' pozběhnyłe, kotrež je so po našim serbskim wašnju na -nyći přetworilo a na posledku swoje 'i' zhubilo: n. př. wuknući — wuknūći — wuk-

*) Tudy njejedna so wo naše derje znajome słowjeso hib-nyć (so hibnyć), ale wo něšto na xiv-św podobne.

nyći abo (najbóle) wuknyć. Sem słuša tež słowjeso rozumjeći — rozumjeći — rozymjeć (z analogije potom tež rozym).

c) W Delanach a w Delnych Łužicach vokale tak powšit-komnje horje njeńdu: n. př. z kijami, z přečelami, a wosbję je infinitivowe 'u' so zakhowało: n. př. stanuć, dł. stannuś.

4. Z teje samsneje přičiny, t. r. scéhowaceho wysokiego jota dla — stej słowesy 'stoju' a 'doju' so w hornym kraju na steju a deju powyšiło.

§ 12. Równy.

1. Łužica pisa równy = runy. Korjeń adjektiva je słowjesny kmjen rūw- (infinitiv rūw-á-ti — rwati, něm. rauf-en); ruw-ný wotpowěda potajkim němskemu 'zugreifend, packend, eifernd, wett-eifernd, es gleich zu thun suchend, gleich kommand, gleich'. Dissimilacije dla přesuny so 'u' na o, tak zo daloko rozšérjena twórba równyasta, kotaž so pola nas na runy hromadu sčahny, njeje-li prjedy spojnjené zastarske 'ruwny' pola nas jednorje swoje 'w' zhibile. Ale 'równy' pisać je njemóžne, dokelž hubnik 'w' po naší foneticy čiste o žada.

2. a) Wěrno je, zo móhli my Serbjo wšitcy jene pismowstwo měć, hdź bě so wot spočatka w namjeznej rěci pisało; ale wěste tež je, zo je so naša pismowska kultura z Budyskich stron dele přez Hornu Łužicu rozpřěsčerała, a zo je w Delnej Łužicy samostatne pismowstwo wukęđo.

b) Při założenju Maćicy Serbskeje (1847) dyrbjachmy — runjež bě mój z J. P. Jordanom rozpomnjeny a z J. E. Smolerjom wujednany z hromadny serbski prawopis hnydom sobu na wotmyslowane zjednočenje našich rozdželných dialektow wobličeny — so na Hornu Łužicu wobeju džélbow wobmjezować, zo bychmy jeno najprjedy krute stejiščo dobyli. W běhu časa pak su někotři nahladni Serbjo sebi tu zaslužbu zaslužili, zo je so delnołužiski wotrjad Maćicy Serbskeje założił (1880), a zo su započeli čím kručišo na zjednočenje abo tola zbliżowanje našej wobostronskeju literaturow myslić. Nadrobne zasadys za tajke skutkowanje so njehodža postajić, a nahlady wo móžnosći zbliżowanja při wustupowacych jenotliwych prašenjach budža drje lóhko husto dosé rozdželne. Mi za moju wosobu ches so zdać, zo mó-

žemy spodobne a dušne słowa bjez dołheho rozmyslowanja z je-neje literatury do druheje přenošować, jeno zo su we zwisowanju rěče dosahajey zrozymliwe (kaž je n. př. Łužica 1882 raz adjektivo lichi [ledig, los] jara přihodnje nałożiła), zo pak dyrbimy so swěru wšitkich tajkich wurazow znapřeénje wostajeć, kotrež so wot rěčnego začuwanju našeho luda sameho z literatury wupokazuja (kaž n. př. jeničcy delanske a horjanam njeznate to ē, pórać, a wšelake deklinaciske a konjugaciske twórby a t. d.). Wobstejnosće so njedadža na hłownu stajeć; při dalšim rozwiwanju wěcy pak budže hišće jene abo druhe so dorunać hodžeć, štož by sa wokomiknjenje hišće njemóžne bylo.

c) Jenotliwie pak dyrbju wuzběhnyć, zo móža te wurazy, kiž tak-rjec hišće žaneje pismowskeje twórby přiwzałe njejsu, so z namjezneje abo delnołužiskeje rěče zbliżowanja dla pola nas přijimać (kaž n. př. etymologicy lěpša twórba krowa = kruwa), bjez-tym-zo na druhej stronje njesměmy teje wobstejnosće zanje-kedžbować, zo naša horjanska rěč na předy pokazane powyśowa-nje vokalow čeri a zo bychmy my přeciwo duchu samsneje činili, hdy bychmy n. př. steju do 'stoju' přetworili, runje kaž by n. př. mało spodobne było, hdy bychmy, kaž dołho sebi wobstej-nosće specifisku hornolužisku rěč žadaju, přečelami w město připóznateje twórby 'přečelemi' pisali.

§ 13. Sobudžělaćeri.

Łužica 1882 č. 12. str. 103 piše 'wjele pilnych sobudžělaćeri'. Na předloženym wukónčenju 'i' budža so zwonkowni dži-wać. Tole wukónčenje trjeba so jenož pola nawoprawskich kol-lektivow (bjez-tym-zo sobudžělaćerjo a byrnje jich wjacy było, žaneho kollektiviskeho wobpríjeća njetworja): n. př. hromada koni, džesatk basni, črjóda husy (khiba štož chce 'črjóda hus' prajić). Hdżež so adjektivo přida, njetrjeba so kollektiviska kóncowka 'i': n. př. płaćizna dobrych konjow, črjóda tučnych hus.

§ 14. Něsto wo słowjesu.

Hdyž něchtó n. př. rjeknje: 'Příńdu je futurum', ma z tym jenož poł prawje; wón dyrbjał prajić: 'Twórba příńdu móže

futuro być: přetož ‘příhdu’ na sebi samym je aorist,*) a tón něhdže tymle němškim wurazam wotpowěda: Ich gebe irgend wann (einmál, eímal, manchmal, nicht aber in einer bestimmten, nicht in der gegenwärtigen zeit) herzu, ich komme eímal, folglich auch ich komme künftig oder ich werde eímal kommen. Po tymle njech so ta sada wozmje: ‘Ja so zwjeselu, hdyž ty ke mni příndzéš; ta sada móže němcy takle rěkaé: ‘Ich gerathe allemal in freude, wenn (so oft) du zu mir kommst (bei mir erscheinst)’, abo pak takle: ‘Ich gerathe eímal (künftig eímal) in freudige stimmung, wenn du eímal (künftig eímal) zu mir kommst’, t. j. ich werde mich (dann) freuen, wenn du zu mir kommst’; w posledním padže mámy aoristowe futuro abo futuriski aorist, a w prěnijim widžimy tak-rjec aoristowe praesento abo praesentiski aorist, — kotrajž wobaj aoristaj dyribitaj so po swojej přirodze bjez časneho rozwiwanja myslíć. Rozwiwanje we času podawa so přez praesento, njech je wobpřijeće sady faktiske (wěcne, nawoprawske) abo jenož ideellne (myslene, přijimane): n. př. ja so wjeselu, zo ke mni džeš (přikhadzéš, zu kommen pflegst), ja so wjeselu, hdyž ke mni džeš (přikhadzéš). Za příklad wzmimy tež hišće te słowa: ‘Džeńs listař (briefbote) zahe dže’ . . . abo, kaž Serb radši rjeknje: ‘Djeńs je listař zahe;

*) Aoristus poznamjenja činjenje (pobyće, zbyće), praesens poznamjenja činjenje (byće, so-činjenje); praesento podawa (abgeben) słowesowe činjenje jako časowe, jako relativne trajace, jako so rozwiwace: aorist podawa słowesowe činjenje jako bjezčasne (zeitlos), t. r. jako tajke, kiž žaneho rěehódneho traća nima, abo kotrehož časne rozwiwanje so wot myslow jako dokonjane a potajkim jako wjacy njetrajace zapřimuje. N. př. *λυθεῖν* wzać eímal nehmep, *δοῦναι* dać eímal geben, *βαλεῖν* čisnyć einen wurf thun (einmal werfen), činić *ποιῆσαι* eímal das thun vollenden, eímal thun; praes. *λαμβάρειν* brać wiederholt oder dauernd nehmep, *διδόρωται* dawać wiederholt oder dauernd geben, *βάλλειν* mjetać wiederholt oder dauernd werfen, činić *ποιεῖν* im thun begriffen sein oder in dauernder weise thun, zmjetać das werfen in der weise vollenden, dass es von der vorstellung als abgeschlossen aufgefasst wird. Z praesenta po-khadža imperfekto: n. př. *ποιῶ ποιῶ* — *ἐποίειν ἐποίειν*, čini-a-ch, činjach; z aorista jako tajkeho pokhadža praeteritalny aorist, aoristowe praeterito (kotremuž dys a dys wopačnje jenož ‘aorist’ rěkaju): n. př. *λυθεῖν*, *βαλεῖν*, *δοῦναι*, *γράψαι*, wzać, čisnyć, dać, spisać — *ξ-λυθ-ον*, *ξβαλον*, *ξδωνα*, *ξγραψα*, wza-ch, čisny-ch, da-ch, spisa-ch, čini-ch.

hewak hodžinu pozdžišo přińdže'. Štóż takle praji, temu je džensniše listarjowe činjenje faktiske, je jemu praesens, praesentiska wěc; hewaše listarjowe činjenje je jemu jenož ideellne, něsto myslowske, jenož aorist, něsto na žanu dobu (čas) njewobmjezwane. 'Ja so wjeselu, hdyž džeš', rěka němcsey 'Ich freue mich, wann du thatsächlich kommst'; ale 'Ja so wjeselu, hdyž přińdžeš', wućišeuje němske 'Ich freue mich, wann du einmal kommst (etwa kommst), resp. wann du einmal (etwa) kommen wirst'. Tamón wuraz poznamjenja nawoprawski čin (thatsache) we wěstym času; posledniši hiba so we idéji móznoty bjez wěsteho wobmjezowanego časa. — Tole njech su moje tudyše přinoški za čejužkuli přichodnu dospołnu wučbu jednoreho serbskeho futura.

Někotre našich z aorista pokhadzacych futurow — kotrež je hižo Handrij Zejlef zapisał — su w běhu časow z přirody nje-wobmjezowanego aorista wustupile a so do nawoprawskich futurow jenokróćneho činjenja (actionis simplicis) přewobročíte: n. př. póndu (ich werde ein einzelnes mal gehen, einen gang ausführen), powjedu (ich werde ein einzelnes mal führen, eine führung besorgen), a t. d.; futuro wospjetowanego činjenja je 'budu khodžić, budu wodžić' a t. d. 'Mě-ć' poskića futuro změju (ich werde haben, habebo); iterativna twórba trjeba so jeno w delanskéj stronje: n. př. štomy budža derje měwać, budžeš-li jim přiliwać. — Hdžež pak so jednore činjenje poznamjenjenych słowjesow njemóže na relativne krótki čas wobmjezować, abo hdžež jenotliwe momenty samsnego z wěstej nuznotu wustupuja, tam dyrbi zo zestajene futuro nałożować, tak zo so 'počerju, powjedu' a t. d. do budu wjesć, budu hnać a t. d. přewobročí: n. př. tón člowjek budže njekazanstwa hnać (wird unfug treiben), doniž změje strove stawy (so lange er gesunde glieder haben wird); kral budže wójnu wjesć, doniž to póndže (so lange dies gehen, angehen wird). [Při wopřijeću 'to dže' so žane jenotliwe momenty njerozdželeja.]

Připis. Wo serbskim słowjesu hodži so hišće wšelake přepytować a pisać. Na příklad: Čehodla je 'nadžeu (nadžiju) so' praesentiske, 'wodžeu' pak aoristiske (futuriske)? 'popřeć' a 'zawidžeć' praesentiske — z imperfektom 'popřejach abo popräch, zawidżach'? 'zastać — zasteju' praesentiske, 'zastać — zastanu'

pak aoristiske z imperfektom 'zastejach' a z aor. praeteritom 'zastach'? 'wobstać — wobsteju' a 'wobsedźeć — wobsedźu' z džela praesentiske (z imperf. wobstejach, wobsedżach), z džela aoristiske (hólc na konju wobsedźa, wojak wojowanje wobsta)? 'zniesć abo přenjesć' (ertragen), wunjesć (ertragen, ergeben), wučinić (ausmachen, ergeben), zaslužić (verdienen) takrjec praesentiske (tón wšitko znjese, to wjele wunjese, to dwanaće wučini, tón to zasluži) — z aoristowym praeteritom 'znjesech, přenjesech, wunjesech, wučinich, zaslužich', kaž ze zastarskim praeteritom 'znjeseše, přenjeseše, wunjeseše' (stbh. nesach) a z iterativnym 'wučinjach, zaslužach'? Čehodla so praji: Ja sebi dam włosy třihać, imperfekt: wón sebi daše włosy třihać, aor. praet. wón sebi da włosy wottřihać? Čehodla je cyrkwinske 'spowědać (beichten), připowědać (aufbieten), wotpripowědać (abkündigen)' praesentiske (imperf. -dach, 2. 3. daše), runjež je n. př. napowědać, popowědać (-dach, 2. 3. -da) aoristiske? a t. d., a t. d.

Šyldowska rada.

Po ludowych bajkach wupěsníl dr. *Pfal*.

Štó wěříł by, kak nahladna
Je něhdy wyšnosć była
A kak je rada Šyldowska
Wšo čežke přewinyła?

Ta wěcka pak so wujasni,
Hdyž předy hišće praju,
Zo rozom bě tam wysoki
Kaž dub a jědla w haju;

A za wšem wšudze hladachu
Či starscy*) samowóčnje,
A we wšem wšudze pomhachu
Či skawni samoručnje.

Tak daję sebi powjedać,
Štož lědy žadyn znale:
A nichtó nochcę k dwělować,
Hdyž sprawna bajka baje.

1.

Raz radžičeljo nadobni
So khodžo dohladachu,
Zo smuhi trawy na khěži
So jenej zelenjachu.

Tu nastá wažne prašenje,
Kak dele šla by trawa,
Kiž ptačkam horkach njetyje
A na zemi je prawa.

Tak woła z čežkej kročalu
Tam dowjesć njezabychu,
A dołku tołstu wotežku
Mu na kyrk zadžernychu.

Duž přez třechu bu waleny
Kónc wotežyny druhi,
A woł bu horje čehnjeny,
Tam wotjescь młodne smuhi.

*) 'Starsey mužojo' su sobustawy 'rady'.

Wón jazyk pak jím wasunje,
Hdyž wotežka ho ščipa;
A jedyn zwoła wjesele:
Hyhý, wón hižno lipa!

2.

Raz rada sławnia Šyldowska
Wśo wobhladować dżęše,
A banju^{*)} žoltu wuhlada,
Kiž wotrézana běše.

Što to? so hłowa lamaše,
Hač jedyn rjekny smjejo:
To w slepej čmě tež widziče,
To konjace je jejo.

Što z jejom pak je započeć,
Kiž konjace bě jejo,
Zas njemózachu zapřijeć,
Hač tamón rjekny smjejo:

Wy wěscé, sławni radžerjo,
Štó by ta pata była,
Kiž nasadžena na jejo.
Nam by jo wulahnyła.

Tak wzachu kobłu njekomdžo,
Jej wotrubachu nohi,
A nasadženy na jejo
Bě bórzy dunder wbohi.

Tam rokot patu kryješe,
Hač buchu kraje čmowe:
Tam kobla sedžo lehnješe,
Hač nabu swětlo nowe.

Z tym rada bě so zebrała,
Zo by so pohladalo,
Hač njenadeńdu žrěbjatka,
Kaž bě so wšitkim džało.

Hdyž takle radu składajo
So keřkej přibližachu
A do prédka so wjeselo
To žrěbjo předawachu:

Jich słowa zajac přetorže,
Kiž w keřku drěmał běše
A nětko wot nich snowaše,
Zo smuha za nim džęše.

Tu nastróženi měnjachu,
Zo žrěbjo wot nich khwata,
Kiž wulahnyła při keřku
Je nocý kobla-pata.

Duž wołachru tam: Hič hač,
hač!**) Što takle wot nas čeriš?
Što wopušeć twu staru mać
A do lěsa so měriš?

3.

Tež wowcy rada měješe,
Kiž překročachu luku,
Hdzež při jězoru wodžeše
Je pastyř z milej ruku.

Raz woni won tam dóndžechu,
Zo bychu pohladali,
Hač za kermušu tučne su,
Kiž bychu zwubjerali.

Tam stejo dohladachu so
A bliže k brjohej džechu,
Zo spody wody hluboko
Tež běle wowcy běchu.

Tu jedyn wot nich praješe:
Tych mjaska mi so chcylo;
Te suche njejsu zawěsće,
A wšo by k rězu bylo.

*) 'Banja' je delanske słowo za 'kürbiss'.

**) Tudy steji nominativ za vokativ, dokelž delanska narěč vokativiskeje kóncowki nima, khiba we słowach na 'k': n. př. Jank — Janko. Wuraz hač abo hič hač pak je přemjeno konja; samsny wotpočuje na zynkach rjehotanja ('hi — ha').

Duž druh tole přistaji:
Dži, šolta, ty tam přeni;
A kiwnješ-li ty pod nami,
My njebudžemy lěni.

Zo šolče prěnje přiskuša,
Bě šolče derje znate:
A slovo napominanja
Bě njetrjebawši date.

Hdyž skoči pak tam do wody,
Zo dzěše žohma živa,
Wón z prawej nohu zalumpny,
Kiž běše khětro křiwa.

To tamón lědy wuhlada,
Dha zleća na kónc brjohu
A zahorjeny zawała:
Nam šolta kiwa z nohu.

Duž wodžicelej poslušni
Nutř wšitcy zeskakachu:
A wšitcy tam su wostali,
Hdžež wowey wuhladachu.

Tak zańdze slawa slawjena,
Kiž kraj a morja jima:
Tak zańdze rada Šyldowska,
Kiž runja nihdze nima!

Připis. Šyldowska rada wotpowjeda němskim 'schildbürger'. Předložene tři basnički we njewjazenej rěči sym ja před wjacy hač 40 lětami wot čistoserbskich ludži Wojerowskeje strony slyšał; a mi chea so zdać, zo su te tři basnički po twórbje a wobpríjeěu wjele skerje serbskeho nježli němskeho pokhoda: kaž dyrbju tež wurazne wuzběhnyé, zo stej naša tudyša 2. a 3. bajka po mojim wědženju Němcam hač do teho časa njeznamojemej wostałoř.

Katechismus Jakuba Ticina z l. 1685.

Podař M. Hórník.

Hdyž w lětniku 1878 tuteho Časopisa nastawk „Jakub Tincus a jeho ryčnica z l. 1679“ podach, dyrbjach hišće prajie, zo jeho „Catechismus Serbicus“ we wjacorych knihach a zapisach spominany so nihdze wukhował abo z nowa namačkał njeje.

Lětsa dostach exemplar z přečelskeho domu z wonka serbskeje krajiny a móžu nětko dospołne wopisanje knižki podać. Wona je in 12° čiščana a wopřimuje dwě listnje (48 stron).

Napismo je takje: Deß Chrürürđigen Patris Petri Canisii S. J. Theologi Christlicher Catholischer Catechismus, Teutsch und Wendisch. Toho čestce Dostojnoho Patera Petra Canisia Z Zezupovoho Towarstwa Theologa Křesťiansky Katholický Catechismus Němsh ha Seršh. Mit Erlaubnus der Obern. Prag in der Academ. Druckerej, 1685.

Na druhej stronje stoji: NB. Wer diß Büchlein recht leſen wil, der muß diejenige Regeln beobachten, die in den, Anno 1679 in Druck aufgegangenen Principiis Linguæ Wendicæ, ſeynd beſchrieben worden.

Dedikacija (na 3. stronje) rěka: Reverendissimo, Perillustri ac Amplissimo Domino D. Martino Ferdinando Brikner, à Brucken-stein, Episcopatus Misnensis per superiorem & inferiorem Lusatiam Administratori in Spiritualibus, Loci Ordinario, Protonotario Apostolico, Laubnæ Præposito, & ibedem Cœnobij Sacrarum Virginum Visitatori perpetuo, Ingenuæ ac Exemptæ Ecclesiae Budissinensis ad S. Petrum Decano & Praelato meritissimo, Domino Patrono ac Meccenati gratiosissimo, D. D. D. — Servus in Christo — J. X. T. S. J. (Tutón Brickner bě z Noweje Wsy pola Kulowa a tachant w l. 1676. Wón drje je eisć knižki poručił a zaplaćil.)

Na 4. stronje slěduje „Kurze Frag und Antwort dieses kleinen Catholischen Katechismi. Was Glaubens bist du? a t. d. Na 5. a všech druhich stronach njeruneje ličby (ličby same pak tam njestoja) je serbski text tajkile: Krofe Woprassena, ha Wotmowna Mamoho Katholoskoho Katechismusa. Kajše je té Wéré? Ja som Katholoský Řeřestian. Do (= hdó, štó) jo Katholoský Řeřestian? Ton jo, kotrž řeňe ſitko wéri, ha wuznawa ſtož wéri, ha wuznawa ta stara Katholoska Rémiska Čerkvę; něch to tomu (= tom) sviatom Písmě jo pišano, habé nic a t. d., a t. d. Po pjećich hlownych džélach (štúckach) znateho katechisma je khěrluš přidaty „Ave Maris Stella“, kotryž jako pokazku rěče (Kulowskeje podrěče) a prawopisa sem přistajić sebi dowolam.

Ave Maris Stella.

1.

Wstoj zmora Wézda,
Wilska Vlácer Boža;
Té ſe ſcece Kněžna,
Zbožna zněbēs porta.

2.

Poselstwo či zjewi
Sand'zel Gabrieli:*)
Daj nam méré bodlíc,
Měno Žefé měnić.

*) Dyrbi byé: Gabrielo; ale runozynk žadaše i!

3.

Winkam banté wotwež,
Slepém swětvoři pfifiněš,
Tej Zwostiči knam nedaj,
Dobrotu nam žadaj.

4.

Wopokass̄ jo nam mač,
Mass̄ paer cewo wozač,¹⁾
Kij wot tébē pfissou,
Mas̄ ztobu jo wumou.

5.

Knězna wuzvolena,
Bewissim²⁾ sej jac krasna;
Čzin nas na tom swěce³⁾
Čistech, formnych pfisse.⁴⁾

6.

Čiste živeně nam daj,
Na zicher pucž pomhaj,
Bo bě wid'žeć moli
ZEBSEA Bečnostei.

7.

Đjak boć Bohu Wocej,
Krawawa joho Senej,
Ha tej Duchej swiatom
Runna čestě boć ſsim čjom.

A M E R.

Dokelž sym wo rěčnicy a prawopisu Ticina hižo w spomnjenym nastawku porěčał, přidawam jenož slědowace wosebitosće a přispomnjenki, z kotrychž znajeť póznaje, čehodla sym je tudy stajił.

Rěmſki, romski. Čerkwē, cyrkwej, cyrkzej. Pišano; žo, zo; hučjene lud'ze; začíſkoju ha zatamaju; fuždě, kóždy; pěć, pjeć; wěſti; zbožné wordutwač; artiful; narod'žené wot Marie Knežné (w pozdžišich knihach po němsku: teje knježny); čerpěw martru

¹⁾ wozač = wzač!

²⁾ Dyrbi być: bevíſſimi, bjez wšemi, mjeze wšemi.

³⁾ wjacý.

⁴⁾ fromnych, pobožnych.

pot Pontiom Pilatom; zaſo wot mordwéch; ſpěv kněběſham; trojí (w) těch perſonach, Boh Woc, ſtvořežel ſſitkých wěcou; Duch ſviaté . . . ſſitkých . . . ſweči (hiſče nic: ſwatoséi!) widowné mocné cějch; mé na něwidowne waffnó ſwéčenó na Duffi doſtawané; ſwečina těch Měſníkou, křízmo; žobé; pod tém wobličwom toho kléba; ketro hak, ſobald als, alsbald; khoré (prawje pisane); žo běſtej . . . džeti hore čanowej. Té nědérbiſſ měna Božoho darmo (= podarmo) měnuwač; nana ha mai čeſtěuwač; nědérbiſſ ſal'ſchne ſvědomě dawač; zceweje twoje (twojeje) meſlē (pozdzišo „Moſé“); najwětſſa kažna; cewé Zafon; ſviatu Mſu ſwufſec; knaiměnſſom ſonu ſwojom poſtawenom Měſníkej ſo wuſpovedač, ha Witrounom čaſu ton Salrament toho woutařa doſtač; žanéch kvaſou ned'žerječ; cérkwine Raziče (nic: cyrkwinske); dobre wuſtawenia ha zankněna (gute Ordnung und Sazung), poſtajenja a wobzamknjenja; ztém poſtiſtaueném Žand'želſkím Powitanom (w rěčnicy: powitanim); poſwěćeno (w rěčnicy: —ne) boč twoje měno; naſſim winikam (pozdzišo w Kulowje: ſwojim, druhdže — tež w Čechach — po ſtačansku: našim); Štrowa boč Maria; nět a tu ſſtundu naſſeje (w rěčnicy: naſſhe) ſměrce; že bě naš Boh . . . pſſedewſſim zwom toho ha poſſiſhodnoho živena cew wumoc (hiſče dospołnje, kaž w druhich ſlowjanskich rěčach: zo by chcył wumoc); ton wo- troč, kiz ſwojoho ſkněza wolu wě ha jeje nečzini, bud'žo zjvele prutami bité; dwě ſſtuce; te zjve wostaji; hižna (bižno, hižo); kiz Bozej Luboſtěi ſu poſſecíwne; poſſnostc habé hordostě; na Bozej nad'že ha miwoſtěi (němcsey jenož: Gnad, kotrež wšak ſo najlepje „miłosć“ přełožuje) začwiſluwač; tej poznatej praud'že ſo napſſečo ſtajič (nic: wěrnoſci); zvolu ha přetřzačim; rěchi wobeffli (germanism město: činili abo zkrótka: zhrěſili); rěchou ſo waruwač; trozbé, strózwy; bud'ža (!) nuč hic do wečnoho živena . . . do wečene (wěčneje) ſměrce; jatěch wumozec; bud'žo nam zaſ nuč měrěno; zbožne ſu te, kiz pwačju; zbožne ſu te wěrne; wolna ſu- doba, ſtajna Čeſtota, Dolonana poſuſſnoſć ſo duchoumě ſuſſim; ton poſleně Boži Sud, Tón Boži Raj (das Himmelreich). Toho- dla wopomni, čjwoječe (nic: člowjeko), ſſitkých twojich ſtukach twoje poſſene wěce; ha do wečnoſtěi rěſſic něbuďzess. Kone toho Katechijmuſa.

Njech so pilnje dale za starymi knihami slědži. Snadž so wot někotrych hišće starše wudawki nadeňdu. Tak je w Jordanowej Jutničey (1842) spomnjene, zo je Warichiowy přeni lutherski katechismus hižo w lěće 1567 wudaty, mjez tym zo je dotal jenož druhí wočišć znaty, mijenujey z lěta 1594. Tež za serbskimi rukopisami dyrbi so dale pytać!

Zacharias Bierling a jeho knižka z l. 1689.

Podał *M. Hórník*.

Najstarši serbscy spisowarjo su w Časopisu hižo wobšernje wopominani: Jakubica, Moller, Warichius, Tharaeus, Martini Frenzel a Ticin. Po tutyh dyrbi so hišće spominać na Zach. Bierlinga a jeho knižku.

Bierling (serbscy snadž Běrník?) narodži so 1619 we Wojerécach, běše farař w Kózlač (wot 1645), w Malešecach a Poršicach (1653—97). Jako duehowni njedostatk serbskich knihow spóznachu a na wudawanje tajkých so hotowachu, bě wón jara pilny we přełožowanju knihow za lutherskich Serbow (hl. niže). Tehodla je wón, kaž so zda, nahladnosé wužíval mjez swojimi kollegami; přetož wosebje drje jemu k woli je samo Michał Frenzel swój najprjedy lěpší prawopis pušćiř a pozdžišo po wašnju Bierlinga pisać počal. Wězo je so na njeho tež džiwało, dokelž bě znajmjeňša džewjeć lět starší dýzli Frenzel (rodž. 1628). Tež přełožerjo najnuznišich ev.-lutherskich knihow (Čuderly, Prætorius, Matthæi, Radca a Krügar) — mjez 1645 a 1662 rodženi — běchu wjele młodši. Zo Frenzel při swojim přením prawopisu, kotryž bě z Ticinowym nimale jenaki, njeje wobstajny wostał, bě za naše Serbowstwo wulka škoda!

Bierlingowa jenička čišćana knižka je nětko hižo žadnostka a tehodla ju tudy wopisujemy. Wona wopřimuje po titlu a předstowje jenož 39 stron w małym 8° a ma tuto napismo: Didascalia seu Orthographia Vandalica. Das iſt, Wendische Schreib- und Lesē-Lehr, Auf das Budissinische Idioma oder Dialectum mit Fleiß gerichtet, Rehmlich: Wie man die Buchstaben in Hoch-Wendischer Ober-Lausnitzer Sprache erkennen, schreiben und

aussprechen solle. Damit ein jeder durch solche Unterweisung gar leichtlich und fast von sich selbst, in kurzer Zeit richtig die Wendische Sprache begreissen, schreiben, aussprechen und reden lernen kan, Aufgezeigt Durch ZACHARIAM Bierling, Hojerswerdanum, Pastorem Allemanno-Vandalicum In Borschwiž. BUDJESSIN, In Verlegung Fr. Arnts, Drucks Andreas Richter, 1689.

Představu pokazuje náložk tehdyšeho časa a je také: Vžel günstiger, geliebter Leser, Gleich wie der hoch erleuchtete Apostel Paulus aus tiefer Demuth bekennet, daß er nicht mit klugen Reden Menschlicher Weisheit umgangen; Sondern sich beslussen, wie er durch GOTTES Geist, die Lehre von den Gereuzigten JESU, fortpflanzen möchte; Also bekenne ich auch öffentlich und ungeschueuet; Daß in diesem Informatorio Orthographico, keine kluge Menschliche Weisheit oder Kunst zu befinden, sondern die Ober-Laufnitzsche Wendische Art recht zu lesen, zu pronunciren und zu schreiben, und ist diese meine geringfügige Arbeit nicht aus Ehre gegeben, sondern einig und allein dahin angesehen, weil so wenig Wendische Bücher verhanden, und doch gleichwohl in vielen Volks-reichen grossen Gemeinen, das heiligmachende Wort Gottes, muss in dieser Sprache gepredigt werden:

Wie dieselbe in kurzer Zeit, mit geringer Mühe recht verständlich auszusprechen, zuschreiben und zulesen sey.

Wirft demnach solch mein Beginnen nicht übel aufnehmen, sondern vielmehr im besten vermerken, und fünftig, so dieses genehm gewesen, geliebts Gott, ein mehrers gewärtig seyn, das ich allbereits unter der Feder gehabt, und schon vor etlichen Jahren behgelegt: Welches vor diesem keiner gethan; Als 1. der Catechismus, besampt den Fragstücken D. M. Q. und etlichen sehr schönen tröstlichen und nützlichen Gebehnlein, vor die Jugend und bei den Kranken vorzusprechen, und zugebrauchen. 2. Der JESUS Sirach. 3. Die Proverbia Salomonis. 4. Der Hiob. 5. Das Psalterium. 6. Der Prophet Habacuc. 7. Der Prophet Malachias. 8. Evangelia Dominicalia cum Epistolis. 9. Eine Kirchen Agende. Unter desz, lebe gesund und gehab dich wohl im Herrn. Gegeben in Borschwiž den 12. Martii, im Jahr, nach Christi Geburt, 1689.

Rozwučenje samo spočina z napisom: Orthographia Venetica seu Vandalica. Powšitkowny džel (in genere) dowolamy

sebi tež wocišćeć, zo by čitaf nahlady Bierlinga spóznał. Tam rěka:

Die Buchstaben in Wendischer Sprache, kan man bis auf ein gnaues schreiben, theilen und unterscheiden, lesen, aussprechen und sonstien gebrauchen, gleich der Lateinischen und Teutschchen Sprache; Der beschwerlichen Enderungen und Neurungen der Buchstaben, sonderlich durch das vielfältige Punctiren, accentuiren, be- und durchstreichen, wie von den Böhmen, Bohlen und Slavonen in ihren Büchern geschicht;

(Vide illorum Biblia, und Agenda, der Wenden in Illyria, welche sie Anno 1594. zu Wittenberg drucken lassen. Item Roteri Lexicon Polonicum, Schwartzbachium, Johann Kachinowskego Sylvam vocabulorum Bohem. M. Danielis Adami Röschely Diction. Lat. Bohem. Joh. Waltheri Lexicon Polonic. Andr. Blatanskij Informator. it. M. Albini. Wendisch Gesangbuch.)

Doch der Slavonen am wenigsten könnte und sollte man sich so viel möglich enthalten; Denn man könnte durch fleißige Setzung der Buchstaben, das Wendische Idioma nach der Lateinischen und Teutschchen Sprache, guter massen noch wohl treffen, wie aus Tit. Herrn Wenceslai Warichii Pastoris Weyland in Göda unter Tit. Herrn Licent. Alberti Litichii, damahlichen Superintendenten zu Bischoffswerda, Vorred, ausgegangenem Wendischen Catechismo, deme man (ob er wohl in etwas zu augiren und zu verbessern wäre) billich sein Lob lassen müs, zuersehen ist.

Und wird man die Wörter nimmermehr in Wendischer Sprache also schreiben, daß jederman derselben Aussprache und accentuation, sonderlich beh dem auf einer, zwei und drey Meilen geenderten Dialecto, sine prævia crebra Exercitatione erlernen könnte, kans doch auch nicht im Teutschchen geschehen;

Usu enim magis, qvām præceptis, ex contextu magis, qvām Accentu. Non ergo Entia præter necessitatem multiplicanda. Und je näher man in Wendischer Schrift der Lateinischen oder Teutschchen, kommen könnte, je mehr man der Unkosten in Druckereyen könnte geübriget sehn, doch perspicuitatis, discriminis & pronunciationis gratiâ, könnte man etliche Buchstaben sehr bequem und nützlich bezeichnen, wie folgen wird,

Und sind in Genero, die Buchstaben in Wendischer Sprache, zubetrachten, nach der Zahl und Theilung.

An der Zahl, sind die Buchstaben in Wendischer Sprache, sechs und zwanzig.

Die Figur und Gestalt derselben ist, entweder groß, oder klein.

Grosse A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, W, X, Y, Z; (jod und vad.)

Also werden sie genennet mit den Ebreern, könnten auch wohl ja, und va, genennet werden, uti Gerhard. Joan. Vossius in Grammat. Lat.

(Quæ locum habent in inchoandâ Periodo novâ, item in Pronominibus Propriis, aut Propriorum vim habentibus.)

Klein, a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, w, x, y, z. jod & vad.

(Quæ locum habent in Principio, medio & in fine dictionum reliqvarum.)

Nach der Theilung, sind die Buchstaben, entweder Vocales oder Consonantes.

Vocales zu Deutsch: Selblautende, auf Wendisch Ssâmohlôsné, die sich selbst ernennen, oder aussprechen, ohne Vermischung und Zuthun, anderer Buchstaben, Wernerus nennt sie Stimmen, pag. 42.

Consonantes zu Deutsch: Mitslautende, auf Wendisch ssobuhlôsné, Wernerus nennt sie mitstimmer, pag. 40. Hasenbergius aber mitstellende, quæ tantum eum vocali possunt syllabam efficere.

Selblautende sind, entweder Schlechtlautende, oder Doppeltlautende.

Schlechtlautende sind unbezeichnet, als a. e. i. o. u.

Doppeltlautende sind entweder Eigentliche oder Uneigentliche,

Eigentliche sind, ai, au oder aw, ei, oi, ui.

Uneigentliche sind, á, â, ê, î, ô, ï, und werden bezeichnet.

Die mitslautende, sind entweder nichtlautende, oder halblautende.

Nichtlautende sind: b, c, d, g, h, k, p, q, t, w, so das e, meistens, wie bey den Ebreern das (:) scheva hinter sich haben, welches im Aussprechen gebrauchet wird, wenn sie alleine stehen, aber nicht im Schreiben; Das k, und h, hat das a, das q, hat das u.

Halsblautende sind entweder Gelinde, oder hauchende,
Gelinde, als: l, m, n, r.

Hauchende, als: f, s, die das e, wenn sie sollen ausgesprochen werden, vor sich haben,

Doppelmitlautende, sind g, z, und das jođ, in medio dictionis, ut Finkius in Gramm. Lat. pag. 13.

Ab initio autem dictionis est simplex consona.

Dieses und so jemand ein mehreres begehret, findet Er in den Grammaticen, Schmidii, Rhenii, Finkii, Vossii, und M. Fabian Francens ic.

Z wosebiteho džela (Bon den Buchstaben in Specie) wuzběhuju jenož slědowace.

à (z dypkom) wie ja, doch daß das i nur berühret und absorbiret werde etc.: hládacj pata, páta; lata, láta (gegossen); Rada, ráda; Lawa (Bank), láta (des Löwen).

á dołhe: Wáha, die Wage, Král, der König, májacj, schmieren. Dale ma: Ráda Rath (drje wopak?); Ráčj räuchere, Ráčj bereuen, quás Hochzeit, quás Sauerteig. Wězo wopak!

á (oder griech. ḛ) und.

é, etwas gelinder als ein z (cebula), welches aber doch ganz ungewöhnlich ist (za Němcia mjenujey!).

cj płaći jemu za č a é (tež cželo, cžicho)! Anstatt dessen (po prawym des einen cj!) wird das punctirte ē gebrauchet, welches sonst in keiner andern Sprache gefunden wird, als nur in der Polnischen und Böhmisichen S., und wird cum sibilo ausgesprochen, fünffster als tsch . . . dač, sač, hič . . . — Ungeachtet es Tit. Herr Wenceslaus Warichins also gesetzt: Es sey dann, daß man es abbreviationis causā wolte gebrauchen. —

ch auch in Wendischer, jedoch etwas stärker, e. g. člēb, čhudý, čhôry.

d' oder dz, welches gleich gilt als dz oder dšč, und fast zuträglicher ist als mit dem Häcklein, bedeutet soviel als dšč: D'ack oder dzak . . . wôda, wôdze.

é wird etwas langsamer ausgesprochen gleich als je Mér pro mier, svět, nebe (himmel), wera, med, žně.

ê als doppeltes ee, und man sprichts lang aus: Bon žkré, won žně, won žrě (er frisst) . . . czěsna (ehrlich).

h: Gnada, Gnade, hnadzia! hrow, hliud volč!!

i = ii: wíno, píwo, lína (měša akcent a dožhosé!); ijdnačjo, eilſſe, ijmacz, ijescz.

ɛ: zergwi, ɛ:brožni, ɛ:ſuſſodei, ɛ:domu, nach Hause. —

Wenn ein l vor einem Consonants stehet, wird es quasi aspirirt: Iža lhac̄! Obwohl die Bohlen, Böhmen und Sclavonen ein bezeichnet oder durchstrichen l haben, so ist es doch in unsrer Wendischen Sprache nicht nöthig, sondern statt dessen brauchen wir das doppelte ll: wollac̄, köllebač̄.

ii, ū: lam brich, korn fütttere, ſsydm sieben. Spomn, lohn, pžemén.

o, ö (= io), ő (= oa, ö): pokoi, dobry, koſcž (!); bród; koſa, roſa (hroza), rôla; wóhn, won; kož Kuß, kož Käſeforb (kóš). W příkladach je zaso měšenica.

Quas Hochzeit, quás, qvift Blume.

S, ſj, ſš: Koſa, ſallad Unterpfand; ſemá; ſuſſod. ſ: bedeutet cum: ſ:wožom, ſ:matežeru. ſsam, ſsenno ſeu.

W: Wowa, die Großmutter, prawic̄ sagen.

X; und könnte auch wohl also beh den Wenden verbleiben: xiná (křinja), xisch (křiž), xchit. Dale: xchivá, xchiz, doch nach eines jeden Belieben!

Y: Ryby, Ribi, ty, wý; bil, pluraliter mit ý.

Z, ž, č, š (rozpozazanje wo wuprajenju je wopačne): zebuša, zalta; žona; možny.

Potom slěduje schema pismikow a hrónčko: Hujus materiæ, qui non meliora dedisti, ne carpe hæc, alias Momus iniqvus eris.

Skónčenje stojí:

EΠΕΙΣΑΓΜΑ.

Dieses ist also, die eigentliche Beschreibung und Erklärung, der Wendischen Buchstaben, wer hierinnen fleißig sehn wird, und ihm die Buchstaben, nach vorgeschriebenen Formular wohl wird einbilden, eine von der andern wohl und recht unterscheiden, und aussprechen lernen, der wird leichtlich Wendisch schreiben, lesen und reden lernen, wie ein gebohrner Wende. So auch jemand aus obgesetzter Erlernung, alle Wendische Buchstaben, von sich selbst nicht wohl verstehen und pronunciren oder aussprechen könnte, oder in

etslichen Buchstaben zweiffelte, ob er sie recht ausspreche oder nicht, der lasse ihm solche Buchstaben oder vielmehr solche Worte, darinnen die schweresten begriffen sind, wie auch sonst allerley schöne nützliche und eigentliche Worte, darinnen viel Consonantes zusammen kommen, oder bey einander stehen, wie auch bey den Böhmen sehr gewöhnlich, E. g. in Srp, eine Sichel, pro Sserp, oder in qtk, Blume, pro qvetk, etwan jemandes, der wohl natürlich und gut Wendisch kan, und ein guter Wend gehohren, vorlesen, dadurch wird er sie am ehesten und besten verstehen und nachsprechen lernen, so er anders wohl aufmercken wird; Denn man ja allezeit eher, besser und gewisser, dasjenige fasset, was man höret, denn das man liest; Und die Übung ein guter Meister aller Künste, lehret es alles zu seiner Zeit, was die Kunst nicht ergründen mag: Sintemahl in der Welt wohl in die 72. Sprachen, wo nicht mehr zu befinden, die ein jeder Land anders und anders redet; Als Oesterreich, Schlesien, Bahern, Mähren, Sachsen, Wahlauen, Dänen, Nieder-Länder, Schweden, Pohlen, Böhmen, Thüringen, Voigtländer, Märker, Schwaben, &c. So meistens grob und hartklingend sind, welche, und noch mehr, die lieben Apostel und Sänger Christi, in einer Stunde gelernet, und mit allen Völkern, die unter dem Himmel sind, haben reden und Sprache halten können; Wir aber ex Präceptis und sonderlich ex usu lernet müssen; Da heist es, ubi DEUS magister est, citò discitur, quod docetur, i. e. Wo GÖDE selbst Lehrmeister ist, lernet man bald, was man höret und liest; Zumahl sich ein solch grosser Unterscheid findet, daß oftzmahls einiger Sprachen-Verwandte, ausgenommen diese Sechje: Nemlich die Hebreeische, Chaldeische, Syrische, Arabische, Griechische und Lateinische, welche ihre gewisse Fundamenta haben; Also auch in Wendischer Sprache variatur Dialectus fast auf 1. 2. oder 3. Meilen, dahoo dann wohl gemeinet (zur Nachfolge, Tit. Hr. Wenceslai Warichij, Weyland Pfarrers zu Göda, der hierinnen einen guten Anfang gemacht, zu dieser Sprache:) Ich allen denjenigen, die Gunst und Beliebung zu dieser Sprache tragen, mit diesem Satz und Orthographia ferner und anderweit dienen wollen, und zu öffentlichen Druck rauffer geben; Ungezwifelter Zubericht, man werde mehr ansehen, die Wohlmeinung zur Aufnehmung dieser Sprache, als auf einige Ehr oder Nutzen, so hierinnen keines wegnes

gesuchet wird, wiewohl mancher Flügeling meinen möchte, darwider ich auch solennissimè protestire, und dieses hier ansehe:

Ostende meliora, si potes, tunc carpe mea,
Tibiqve gratias habebo.

Ze wšeho je widzieć, zo Bierling serbsku rěč a jeje zynki njeje dosć wobkedźbował. Wón by to lěpje dokonjał, hdý by ze swojimi runikami při prěnich prawidłach Frencela a Ticina wostał a do tehdyšich českich abo pôlskich rěčnicow pohladał. Tola po wotdželenju Łužicy wot Čech (1635) bě serbskim spisowarjam tež česka rěč bôle zdalena; haj woni ani mjez sobu po prěnim dželenju pismowstwa po wěrywuznaću wjacy žaneho zbliżowanja njepytachu hač do nowišeho časa (wokoło 1840). K temu je Z. Bierling ze swojej Orthografiyu (nic rěčieu) nastork dał. Jeho džélo je potom Jurij Matej (Matthæi) w Kholmje dale wjedł ze swojej „Wendische Grammatica, Welche in deutscher Sprache abgefaßt, nach dem neu-inventirten Principio und leichtesten Wendischen Schreib-Art und Budžinischen Dialecto mit Fleiß eingerichtet“ (Budžin, Verlegts David Richter, 1721). W przedłowie powołuje so na Bierlinga, kotrehož jenož małko tu a tam porjedża. Wón piše n. př. f:chowacj; dž; cđ (czaſacj), ɻén; ie = ē; tem in sing. gen. Neutr., tym in plur. gen. Omn.; lineola Hyphen: na-bok, do-domu, we-Bohabojoſći, ȝyr̄wi pro we ȝyr̄wi; Dat., Soc. & Loc. oma; pl. mlocžkowi Drescher, piečkowi Gäßffer (nětko piěkowje); jandželo & jandžele; pjaczel; naneji & -ewi; genit. ſmierzj; ſiſc̄j = kiē; rož, rȝy; nožin̄; stanvani; čto? ſelfi, a, o; bieh & buh, ward (tuto po delansku z „u“, w džele Hornjeje Łužicy je „ó“); byl & bul; bydž = budž; rieczim, džieſkajuci; consummatum = futur. finit.; nieſli; jelijo; aby (wopak město: abo, pretož aby = zo by, ut); starši kozoł — twjerdši roh; starši a hļupiši; lěpši hračk a wjetši šibał (šelma); požč mi měcha; daj mi chlěba; ač runi; z wotkal; pan, ein großer Herr; won jaſ cjeſzion je ſo minul, a pjeſ-ſmierzj l-žiženiu winul a t. d., a t. d. Nima: duž.

Hdyž su Serbja dawno (wokoło l. 1840) spóznali, zo naše pismowstwa ze zjenočenymi mocami wšeh Serbow so lěpje roz-wija, su so w ťačanskoserbskim prawopisu hač na někotre wěcy jenočili. Ohcých hižo 1861 rad, zo bychu so Serbja tež w ſwa-

bachskim abo němskeserbskim jenak pisali (přirunaj mój nastawk w Łužičanu: Nowy prawopis we frakturje a pokazku tam přiłożeneju kruchow); ale to so na wěstej stronje njespěchuje. „Serbski Hospodař“ w tym wotpohladanju wukhadžeše w l. 1881 a 1882 za wobě stronje jenaki (gen. -ho, dat. -emu, verbalia na -če, nje). Tola z prěním číslom lětnika 1883 polékowaše nakhwilna redakeja Serbskich Nowin z nowa staremu rozdwojenju našeho małego luda*) z tym, zo S. Hospodař jako „příloha k Serbskim Nowinam“ zaso poněmske a hubješe woznamjenjenje syčawkow (ž, ſ, ſf město c, s, z) wužiwaše, mjez tym zo jako „příloha k Katholskemu Póslej“ słowjanske a jednoriše „c, ſ, ž“ trjeba. Dyrbi tuta njejednota wěčne trać? Namjet wo dojednanju někotrych formow podam w druhim nastawku. Štóż historiju přeměnjenjow n. př. w českim a serbsko-khrowatskím prawopisu znaje, je za spěšniše zjednočenje hornich Serbow samych a tež za wjetše přiblženje z delnimi! Fiat, fiat!

Serbske słowa w zapisach P. F. Kowarja (1721—1736).

Zdělil *H. Dućman.*

Pisma ze starších časow našeho pismowstwa maja swéjí wažnosť a zajimawosć nic jeno swojeje staroby dla, ale wosebje tež teho dla, zo nam tajke stare pisma džěla, prócowanja, žadanja a tež wopačnosće a zmylenja tamnych zdalených časow před woči stajeja. A tole swětlo do starych časow nam dosé placi, byrnje tajki spis poklady rěčespyta njewobohaćił.

Rukopisy pokazuja nam spisarja hišće lěpje, dyžli čišcane wěcy, do kotrychž so tak často cuze rucey sobu měšeja. Tajki,

*) Njewučeny lnd wězo rad při starym wostawa! Ale dyrbimy jón wučić! Hdyž je na jenej stronje — wothladujo wot nowych gramatiskich formow mózne bylo přewjesć, zo je dotalne é = ȳ, ſ = l, w (hdžež za ſ stoji) = ſ, c̄ = c, t̄ = c̄ (č), tam je na druhéj stronje mózne ž = c, ſ = ž, ſf druhdy ſ, ſ. Hdyž lnd S. Nowiny z porjedzenym prawopisom derje čita, móža so za njón tež wše nabožne knihy tak čišćeć!

byrnje snadny rukopisk wučahu we scěhowacym na swětlo a zakhowam jón před zahinjenjom a zabyćom.

Rukopis je bjez mjena. Po wobsahu sym jón pomjenował „Zapiski“. Poskięuje, po pismikach alfabetu rozdželena najwšelakoriše zapiski a naspomnjenja ze wšelakich wědomosćow, wosebje bohostowstwa, z hospodarstwa, domjaceho lěkafnistwa a swójbnych wobstejenstwow, a tam a sem naděńdžeš serbske słowo abo prajenie. Poslednje su za nas najzajimawiše a te sym ze wšitkeho druhého zwuběrał.

Spisowaſ so z wobsaha sameho hako Pětr Filip Kowaf (Schmidt), rodženy 1. meje 1688 w Čemjercach, wozjewja. Wón běše wot 1721 (abo hišće prjedy) hač 1737 we Budyšinje, w Šerachowje, Lubanje a zasy we Budyšinje (hako kanonik) we měšnickim zastojnstwje, hdźež 23. meje 1737 wumrje. Repertorium Cleri Lusatici khwali jeho: „vir laboriosus in promovendis libris Serbicis“.

Čas spisanja so ze zapiskow z časa wot 1721 hač 1737 wuslědži.

Format knibi je napoł złamane dołhe pořistno. Wšelake strony njejsu hišće popisane.

Rukopis je naspomnjeny we „Pismowstwo katholskich Serbow“, 2. zběrka, str. 21, čisl. 7.

Prawopis a wšitko sym wostajił, kaž sym w rukopisu nاماła a wšelake, štož so na přeni pohlad njetrěbne zda, přiwzał k rozswětlenju tamnych časow.

Tónle rukopis je prěnja kniha na katholskej stronje, hdźež so budyšska podrěč trjeba město dotalneje kulowskeje.

Amt žaſtacjo. D. Senior*) vertit: žaſtohnistwo.

astutus verſchlagen. vjeſtepané. zevſchitimi ꝑſami ſcžwané.

Abyssus. Abgrund. können auf wendisch gegeben werden Bezebednostcz, Bezednostc, quasi res aliqua bez dna, ohne Boden, ohne Grund, absque fundo, sed in abstracto quasi absquefunditas, uno vocabulo. D. Pa . . .**) Lexicon melius te Beždno vel Bezedno.

Adorare, si modo usu reciperetur, posset wendice efferri Bohožestcuju tež adoro te, bohožestcowac̄, quasi Dei honore honorare.

*) měnjeny je senior Swětlik (1717—1729).

**) mjeno njemóžu wučitač.

accidens pžibóčo. Substantia Sambóčo. vel samſtehnoſt. et accidens pžistehnoſt. vel potius Samſtehnoſt Substantia aut podſtacío Substantia et nastacío accidens. Kloubet auch etwas heraus. Wobſtacío Subſtientia; proprie wón ſewobſtehi ille non ſubſiſtit. pžiſtacío.

Attentio pecžwa. attendere ſibi na ſo pecžowac̄. ber̄ ſo na pecžwu attende ſibi. ſedžbn̄ na ſo. (Red. přir. pječal!)

Amazones Samežone. ſame žone id est merae foeminae vel ſolae foeminae. . . . ſame žone ſu was pobiwe ſolae foeminae noſtræ vos devicerunt.

Blasphemia zelené, zelenū (Red. zelić = zlejić.) blasphemare zelić. blasphemator zelaté cžwoňk.

billich zdobne, was recht und billich iſt. Schtož pravie ha zdobne ho.

Career Gefängniš qvóda. haftho.

Canda bovina, ein Ochsenwedel, Wolaczza Wopusch.

Kellereifelgen Stonoščky.

Cohortes Sěhwa, ta Sěhwa. Vandjelſka Sěhwa. i. e. syla.

Dividere dželic̄. kruchowac̄. divisio dželeňo. kruchotvaňo. a kruch. pars.

dispertire rozkruchowac̄, rozdželic̄.

Diligentia pělnoſt. diligens pělne. diligenter pělne.

Erbe Naměranc̄ vel haeres.

Echo Wotwowaňo. wotwowařka. quia Wendi in usu habent dicere: wóne ſo wótwwowa.

Educatio e. g. liberorum: Čzaińdwa.

exerceo me haſo žwucžutu, eſč, e.

exercitium tón žwucž, te žwucžneňo.

exercitatio žwucžowaňo. žwucž potius habitum denotat.

flo. verbum apud Wendos in conſtruendis conjugandisque verbis paſſiuis loco worduňu, valde bene poneretur bówam, ſimodo uſu recipereetur, nec cum verbo ſubſtantivo confunderetur, forma- tione ejus deſumpta ab ejus composito pžebówom, id est inquilinum ago. v: lubowani bówam, loco lubowani worduňu. amantur. alias autem potest dici ha ſo ſtawam. quia in uſu habent ejus praete- ritum. wóne ho ſo ſtawó. factum eſt.

fest kruté, hart twerdé. Brod, Nüsse seyn hart oder fest: Wendice roztoki kleb habe skóra. roztoka dicitur de mollibus induratis. ztverdnéné kleb hart gewordenes Brod.

Glogovia superior Großglogau heißt auf wendisch wulki Wohow. (Red. t. j. Hlohow.)

Haeres ein Erbe Namirewcz habé Namirenk, Namérancz. ultimum optime explicat. kótrehož yo něčto naměrivo. posset. fortasse bene dici: ha tu wécz naměram, ich erbe die Sache. loco me ho ta wécz naměriva. quod non potest germanice effiri. Namérancz könnte man grammaticaliter auf Deutsh geben: Ein Ansterbding; gleichsam welchen etwas angestorben, wenn es so zu sagen im Gebrauche wäre; sonstwelchem vermittelst eines andern Todes etwas zukommt und eigen wird. Naměrkí vulgo. Namieci adhuc melius. et Naměrkí plural. numeri haereditas, quasi partes haereditalis. item namieczo haereditas. Bottfazano. et inde alia.

Habitus bonus gute Angewöhmnungen v. g. zur übung des Glaubens, der Hoffnung und der Liebe, dobre Navožená k zivudneniu tet Wére.

Hora, was heißt denn wendisch?

Ingenium cípnoſtī.

Instrumentum Werkzeug. Nádōš. Připrava.

Impedimentum zadžewaño.

Infidelis, inbaptizatus. Nedupenc.

Das blinde Kuh-spiel Myia: a. j. řeštu babu hrac̄.

Leibgeding Wendice Sposehočonk.

Medium ta Srédz. tón Srédk.

Mediae, orum te Srédkli. te Srédzé.

Mediatio te Srédzeno. occurrentia Srédzowanjo.

Mediare Srédzic̄.

Mediator Srédzjer habé Srédnif. melius Srédzic̄jer. Srénk est usitatissimum vocabulum significans vulgo subservum. Mittelsnecht.

mortalis Smertné.

malefactor zwósnik. usitatum.

medium wendice melius effertur te sredžo. haec media te Sredžata.

Namérancz ein Erbe. vide haeres.

Nutritius Kubelník.

officium wendice zaſtačjo.

ornare wóđebicž.

ornare zdebičž. oppositum deformare hidžicž. woħidžicž. Verſtellung woħida.

Proprietas Eigenschaft Samotnosc. non Samatostc, hoc enim significat potius ita dicendo solitatem.

Pſänden cžazacž, wotčazacž.

Pſand cžaza, in hoc sensu, aber nicht zaſtaheño.

Feld Pole.

Wužiczare oder Lužiczare.

Wuze, Luže Pſüßen.

Rarus ſelſam zadné.

Redemtor Wómžnič. et zbožnič significat Salvatorem.

Superbus kowtné.

Superbia kowt habē kowtnoscž. (Red. přir. khutny.)

Simplex wupó.

Simplicitas. Wupoſcž.

Simulat se wón so tayi.

Salvator Zbožnič et Wumožnič significat Redemptorem.

Substantia podſtehnoſtē. podſtacžo. Woħstacžo.

Solatium. Spobobanjo vel potius Complacentia.

Transſubſtantatio. pjepodſtehnoſtčowanjo habē henehe podſtehnoſtē do druhéhe pjemobrocženo. pjepodſtacžowanjo. Pjetwéczowanjo.

Spoſchezonk ein Leibgeding.

Schaar Engelein Vandžeska Sehwa.

Traditio. Podatwizna à verbali podawano.

Es tanet, sagen die wendischen wone ho hu. Tauwetter hujne Wedro.

Tauwind hujné Wétečk. wone ho hu*) sagen die Wendischen, wenn es beginnt zu tauen oder wann der Frost nachlässt.

Schwartz Nieſtwurz bože zelo.

Vicarius sive vices gerens Wendice posset dici zaſtojníč.

Virtus juxta D. Seniorem Swotlik et D. Förster**) wendice Bótſinostē.

*) t. j. juh.

**) „Förster Joannes Martinus. Budissā sub arce. Coop. Wittigenau. Vicar. et concionator ad BMV. in foro Salis. † 2. april. 1733. Benefactor Bibliothecae.“ (Repertorium Cleri Lusatici.) Kowar je nam tudy přeradil, zo je tež Förster w serbáčinje pisał. Dotal jeho njeznajachmy a njewémy, što je z jeho pjera. Snadž so pozdžišo wjacý wukopal

von **Born** sij, dachinten niz. Prótku cjenki, zadé zrébné.
Werkeug. instrumentum. Nádov.

Wóhnowo Belo Johannešwedel. Materblüthe. Trozkrout.
zawadicz jeneho heiſt auch: mit Worten schützen und vertreten.
žito Getreid.

Vleſa Bréſow. (Red. Brězow.)

Kóncowki -eho, -emu, -oho, -omu.

Podał *M. Hórník*.

Z poſladom na moj nastawk w Časopisu 1880 str. 155—164 kedźbuju pilnuje na serbske knihi a časopisy pytajo, w čim so serbscy spisowarjo hiſće zjenočili njejsu a tola lohey so zjenoćié móhli.

W najnowšim času su so tež we laćansko-serbskim prawopisu rozeſli w genitivnym a dativnym wukónčenju, tak zo někotři druhdy -eho, -emu, druhdy -oho, -omu pisaju. Našej rěčespytnikaj k. J. E. Smolef a k. dr. Pful (přir. tudy str. 98 a t. d. zakitataj twórba -eho, -emu z jeničkim wuwzaćom „koho, komu“ (kaž je w Prawopisu 1848) a zestajenkow ze „štó (chtó)“. Časopis „Łužica“ piše: toho (a zestajenkow), samoho, jednoho, žanoho a chce rozdžèle w sklonjowanju adjektivow a pronominow; tola podawa jeničcy mjenowane štyri słowa z „-oho, -omu“. Tutón namjet su Serbske Nowiny a druzy wudawarjo knihow bórzy přiwzali. Tež dawa so rada, zo bychu spisowačerjo, kiž dotal „dobroho, dobromu“ pisachu, wot nětka prawišim twórbam k woli tež pola adjektivow -eho, -emu pisali. Naš znajeſ namjeſneje a mužakowskeje rěče (k. Wjelan) by za wužiwanje wobojeho był, kaž so mi z dopisa we Łužicy 1882 č. 10 wukhadźeć zda; přetož w tamnych stronach, jako skoro wšudże w serbskim kraju, móžeš mjez ludom woboje slyšeć: -ego, -emu, jego, jemu; -og', jog', jogo, jom', jomu. Přir. Časopis 1869 str. 74, 75. „Naša Wowka“ wot R. piše: w adjektivach -eho, -emu; ale joho, a tola zaso: žaneho, hdžež bychmy „žanoho“ wočakowali a t. d. (str. 185). Naši poeto-wje lubuja komodne skrótčenje, pola adjektivow a pronominow je-

najke: *dobroh'*, *wulkoh'*, *dobrom'*, *wulkom'*, *joh'*, *toh'*, *čoh'*, *čom'* a t. d. Tuto su skrótčenja połneju wukónčenjow na -oho, -omu, kajkež so hodži tež słowčku: *tola* (tež *čola?*) podpołožić. Delnjo-łužičenjo w tym lěpje rozdžěleja: *jog'*, *tog'*, *jom'*, *tom'*; *dobreg'*, *dobrem'*.

Tajka měšeńca njedyrbjała mjez nami wostać. Zjednoćmy so tež w tym nastupanju, jako smy w mnōhim druhim so zjenočili najprjedy na zakładźe wědomosće, a hdžež ta dwoju formu dowoli, na podłożku kompromissa. Přirunaj rozdžěle w staršich knihach a tež rozdžěle w podręcach pola Smolerja (Pěsnički 1843).

Štò ma rozsudžić? Lud, kaž spomnich, woboje wukónčenje znaje. Tak je so w běhu časow stało, zo su dla spodobnjenja (analogije) z druhimi na jenej stronje wšitke genitivy a dativy (z wuwzaćom koho, komu) kóncowku -eho, -emu, a na druhej tež wšitke kóncowku -oho, -omu dostałe. Tež naši přeni serbscy spisowarjo tu njerozrěsuja. Prěnje knihi na evangelskéj stronje nałożuјa přezczyńje -eho, -emu, dokelž su w drje přirunanych českich a pôlskich knihach tak zwjetša namakali (wo wuwzaēach njerěču). Přirunaj: (w tutym Časopisu) Serbsku přisahu z 15. lětstotka; Prawopis a rěč w Worjehowym katechismje z l. 1595; Martiniowe psalmy z l. 1625. Na katholskéj stronje je Jakub Tiein po hižo powšitkownym wuprajowanju katholskich wosadow -oho, -omu 1679 do pisma zawiedł. Katholscy Serbja su dotal w swojich spisach z wonka Maćicy Serbskeje -oho, -omu wobkhōwali. Jenož w znatej přílozy k Łužicanej 1862 a w najnowšim času „Serbski Hospodař“ je so po dr. Pfulowym prawopisu wšudzom -eho, -emu pisało. Ja sam sym dotal n. př. w šulskej Čitancy 1866 a druhdze -eho, -emu pisał. W Časopisu 1865 str. 349 sym tak prajo lubił, zo tež katholscy Serbjo kóncowcy -eho, -emu w nabožnych a wšitkých spisach přiwozmu, jelico evangelscy tam mjenowane reformy w starym prawopisu přewjesć zechcedža.

Ja bych nětko kompromiss na idealnym a wědomostnym podłożku wědzał a podawam tudy w Časopisu swoje mysele jeno jako namjet, kaž su tež druzy znajerjo serbskeje rěče swoje wozjewjeli.

Nas wšitkich wobžiwja idea zbliženja a zjenočowanja nie jenož mjez Hornimi Serbami wobeju wuznaćow, ale tež zbliženja z Delnimi.

Što pak delnjoserbska rěč nas wuči? Wona rozdžel čini mjez adjektivnym a pronominalnym sklonjowanjom, a hdyž tajki rozdžel sine ira et studio wobkedžbujemy, zjenočimy skerje wobě stronje mjez Hornimi Serbami a zbližimy so k temu tež z Delnimi, štož ma za nas a za nich tola wěsty wužitk.

Delnjoserbska rěč ma -ego, -emu, hdžež je masculinum na -y (neutr. na -e) abo i (a pódla lokal na -em): dobrego, wjelikego, tunjego; dobremu, wjelikemu, tunjemu; ale -ego, -omu, hdžež so mascul. na konsonant kónči a neutr. na -o abo nětko zwjetša tež -e (a pódla lokal na -om). To su dospołnje tute słowa (pronomina a někotre numeralia a adjektiva): tón (to), ji (inusit., jo), chto (něcht a t. d.), co (něsto, něco a t. d.), mój (mójo), twój (twójo), swój (swójo), naš (našo), waš (wašo); jaden (jadno, jano), žeden (žedno), wšen (wšo), wšyken (wšykno), sam (samo, ale ten samy); rad (rado). Tute wšitke maju potajkim genitiv na -oho, dativ na -omu: togo tomu, jogo jomu, kogo komu, cogo comu, mójogo mójomu, twójogo a t. d., našogo a t. d., wašogo a t. d., jadnogo, žednogo (wot „žedny“ pak -ego), wšogo, wšyknogo, samogo (ale: togo samego); „rad“ pak nima po swojim zmyslu abo wuznamje nakosne pady. Přir. partic. praet. art. na -ł, -ła, -ło. Pronomina numeralia na -y maju wězo -ego a -emu: kótarego, wonego, cejego, drugego a t. d.

Jeničke wuwzaće je w někotrych stronach: mojego, mojemu (přir. Hauptmannowu rěčnicu str. 183); w Smolerjowych Pěsničkach přikhadža tež: mojego, swojego a t. d.

Wědomostny podłożk je hižo často rozestajany (n. př. dr. Pfül, Laut- und Formenlehre, str. 74; tež w jeho nastawku tudy na str. 99 a t. d.). Tam je widzeć, zo je -ho, -mu (za maskulina na -y) zestajena twórba, -oho, -omu pak njezestajena a t. d. Tehodla: to-ho, to-mu; tutón, tutoho a t. d.; ale tamny (tamón = tam-wón) = tam-wony (za jednore: wony jener), tamneho, tamnemu a t. d.

Kajka je w tym za nas rada? Abo kajki mój namjet, mali so z cyła někajke snadne přeměnjenje stać?

Pišmy z Delnimi Serbami -oho, -omu tam, hdzež je w maskulinje konsonant (krótki wukóne), ale -eho, -emu, hdzež je w maskulinje kóncowka -y (něhdy yj) abo j (dolhi wukónc). Tuto j přistajam (za: mój, twój, swój), dokelž je přenjotnemu wukónčenju adjektívow „ji, ja, je“ podobne, kotrehož genitiv je: jeho, dativ jemu, kotrajž so jako kóncowka při tym trjebataj. Tak bychmy so wot Delnich Serbow jenož z formami „jeho, mojeho, twojeho, swojeho, jemu, mojemu a t. d.“ wotdželeli. Přetož derje so njehodži: dobreho = dobra + jeho, dobremu = dobru + jemu pisać, hdyz by so jednorje pisało: jo-ho, jo-mu.

Katholsey Serbja mjez Hornimi bychu dla zbliženja z evangeliskimi w tym padže móhli -oho, -omu pušćić, hdzež je maskulin „y“ abo „j“ a pisać: dobreho, wulkemu a t. d., byrnje hewak „o“ tež w Hornjej Łužicy hižo so wjele w korjenjach rozšeriło, hdzež něhdy „e“ abo „s“ stoeše, z čehož by slědowało, zo ma nětko -oho, -omu wjetše prawo dyžli „e“, kaž tež w rěčnískich formach: vokativ maskul., plural -owjo (pódla -owje), wěste lokale na -om město -em, neutra na -jo, 3. pers. sing. a t. d. Přirunaj Pfulowu „Laut- und Formenlehre“.

Z tutym sym z myslu na serbsku jednotu w pismje tuto we wěstym nastupanju zwadne prašenje zkrótka rozjasnić cheyk, ale njenuzuju k přiwaču namjeta; sym jenož, jelizo so něšto přeměnja, přeciwo położenosí. Kónču pak swój nastawčk ze znatym: In necesseriis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas!

Njeporjadne zeslabjenje někotrych sobuzynkow.

Podal *M. Hórník*.

Wěsta lénjosé we wuprajenju přeměnja we wšelakich rěčach wótriše zynki do słabšich a tajke zeslabjenje bywa po času zynkowy zakoń abo tola wuwzaće při pisanju wěstych slowow. Mjenje rozšerjene je nastaeče wótrišeho wuprajenja słabšich zynkow abo změnjenja, n. př. tyza (Dose), cwisle m. swisle, cycać m. sysać, ač (hač, usque) m. až (delnjos.) abo němsko-židowske aspirirowanje při „k, p, t“.

W našej serbščinje móže so porjadne zeslabjenje wosebje w delnjej wobkedžbować: naše wuprajenje kš, pš, tš za kř, př, tř, delnje ž město dž a t. d. Tola mamy tež příklady njeporjadneho zeslabjenja, kotrež je w druhich słowjanskich rěčach bóle rědke. Wosebje słabnjeja, hdyž na wopak wuprajane někotre „č“, „č“ a „dž“ njedžiwamy, sobuzynki „k, p, t, s a š“.

I. Zeslabjene **k** = g, h: hdy, hdze, delnjoserb. gdy, gđo, starosłowjanske **къда**, **къде**; mjehki, **манък** a někotre druhe. Najsckerje tež delnje „ga“ a naše přismyknjene „ha“ (kaha, štoha a t. d.) ničo druhe njeje hač „kak“, abo „pak“.

Za to so po němskim a druhim cuzym nałożenju „k“ z wjetša zmčenjuje abo aspiriruje (z wuwzaćom: kara, Karren, kermuš, římsk, kitel, říttel, mjez tym zo so zaso „kopić, kopjen a t. d. wopak aspiriruje), ale njedyrbjało so „kh“ pisać, hdyž to tola jara njesłowjanske so wupokazuje, potajkim: kapłan, karla, Karl, kachle, kałdony, kampor, kapa, Katrušinka (přir. słowakske, slabšo: Katyržinka), keluch, kejžor (z řeijer, tež delnjoserbsey kejžor), kimjelca, kofej, koſr a t. d. Nic pak: khapłan, kharla abo kħadla, Khorla, kheluch, khejžor abo khěžor, khofej, khumšt, a t. d.; přetož hewak dyrbi potom nimale w še cuze z „kh“ z wuwzaćom gricbiskich z χ pisać, kaž su někotři počeli, n. př. w S. Nowinach, w Našej Wowcy (str. 129: khabinet, str. 117 khompagnija pódla: kolancyja, str. 45) a t. d. Tudy njech so wuči: W cuzych słowach so „k“ wótrišo wupraja, runje kaž někotři naše cuniše „c“ jako němske wótriše „ž“ wuprajeja, abo kaž my nawopak wótriše románske „s“ z Němcami jako cune „z“ wurjekujemy za napisane „s“: zeminar město seminar, ze-ksta m. sexta a t. d. Tež Němcy swoje a cuze „k“ we wšelakich stro-nach wšelako wuprajeja; n. př. tak mjenowane lipskowske „k“ je jako naše; w cuzych słowach: gemeinde(gmejna) z korjenja communis a t. d.

II. Zeslabjene **p=b** so husčišo namaka: bołmina Œalme, bóčka m. počka, bablinda, francózske popeline (bablindžane swječatko), bamž Œapſt české papež a t. d.; Błowašecy (Błogosćiż; Błohašecy by dyrbjalo němcy Błogosćiż rěkać) = najsckerje Płowašecy; běsníčka slyši so druhdy za pěnička (drje z dopomnjećom na basnička) a t. d. Nawopak je panka (Zelle) snadž bańka, pcha = błcha, blookha (tajke blookhi!), pčoła = bčoła (hl. wukład dr. Pfula w Časopisu), puspon = buxus pola Rostoka, papotać m. babotać;

přir. tež zněmčene Boštvič m. Boštvič, Budestecy a Bójswecy (Bohusławowicy) Bannevič m. Bojanowicy = Banecy pola Nje-swačidla, Bložen, Blocany.

III. Zeslabjene t = d njeje drje tak husto slyšeć jako pola našich Němcow, tola wjacore příklady mamý: „da“ = ta město tak ſo, jako ka m. kak, pa m. pak. Nětčiše přejara nałożowane „dha“ (= da ha; delnjos. dga, ga) njezda so mi ničo druhe hač = tak a, to ha, to a, němcy ſo und, jako by se člowjek na dalše слова dopomnić njemohl. Runje tak slyši so w Delnej Žužicy: ca? město: co ga? za m. zo ga? Njewěrju, zo je dha = tohda (tehdy), jako móhlo so druhim Slowjanam zdać. Njejsym za častotne přismykowane „dha, ha“: štō ha, ſto ha, hdžeha a t. d. (to njeje lěpše dyžli němske „woase“ město „woś?“ wo denne m. denn a t. d. Tehorunja njejsym za častotne „dha“ w druher połocjy sady abo w dosadze (im Nachſaže); dosaha „to“ w dlějších sadach abo staja so słowjeso na počatku dosady. Dale wupraja so: tójhdy, tójdže, tójšto (stsł. toli-) často jako: dójdy, dójdže, dójšto. Domaš = Tomaš. Dorničel = po prawom torničel, delnjos. tarnik, ternka. Połdra = połtora, poł wtora (wtry, wtry = drubi, přir. wutora). Dučman m. Tučman (přir. bězman). Mordwy (často w kath. knihach), njepołnje pi-sane: morwy, stoji město: mortwy, č. mrtvý, p. martwy a t. d. Tež słuša sem „tuž“, kotrež so zwjetša „duž“ wupraja (we wšelakich starších knihach njeje!); tola je druhe wukładowanje móžne (přir. str. 83). Nawopak Němcy naše „d“ často do „t“ přemě-njeja: Čauber m. Dubo (po prawom Dubjo ze zanjechanjom mjehkoty), Čhráne m. Drěnow a t. d.

IV. Zeslabjene s = z ma předložka „s“ a jeje zestajenki (tolá: swěru, swědomje, susod, sučelny, suprošny a t. d.), khiba zo „s“ před nasłowny (napředny) wótry konsonant stupi: splesé, spokojom. Bězman je najskerje = běs-mam (běs = zły duch).

V. Zeslabjene š = ž so tež namaka. Šurk rěka z wjetša žurk (korjeň přir. české: šoura šourek, Tasche, Beutel).*) Nawopak njemóža Němcy „ž“ wuprajíć a wuměnjeju je z „š“: Sepsecy (Schöpsdorf) abo z „z“ = ſ: Žarki (Särka) a t. d.

*) Hdyž smy sebi dowolili k Rostoka pominać wo wukładowanje mjenow za rostliny, směmy drje jeho tež prosyē wo dalše wukładowanje ludowych mjenow za wšelake zwěrjata.
Red.

Snadž so hodži za kóžde tutych zeslabjenjow wjacy přikladow nadeńć. Nochcich wšak dospołny zapisk sem słušacych podać, ale našim rěčespytnikam jenož dla dalšeho přeptytowanja tuto wobkedžbowanie naspomnię.

Hdže ma so naše „ě“ za ſ pisać?

Wułožil *M. Hórník.*

Vokalism našeje hornjo- a delnjoserbskeje rěče njeje słowjan-skim rěčespytnikam hišće dosć znaty. Słowjenjo njespóznawaju jón ze serbskich knihow, dokelž so w nich často hubjeny abo njestajny prawopis (n. př. w Zwahrowym słowniku) nałożuje. Wosebje bywa tehodla njejasnosć wo tym, hdže Serbja ſ ze swo-jim „ě“ zaměnjeja a hdže nic.

Naš difthong „ě“ ma wosebity zynk, kotryž w češtinje z cyła njeje, w półšinje pak slyši so druhdy njeregularnje při „ie“ abo iě“; w pismje zetkuje to z russkim ſ, z južnoserbskim -ije a t. d. Najlepje hodži so grafiscy woznamjenić: ī ě, jako by wobaj krótkaj zynkaj nadobo wustorčił.*). Podobne drje je tež w starobožtaršinje so wuprajało (ia, ie, ea, pozdžišo tež „ii, io, iu“), hdyž so pismik ſ hodži snadž rozpołožić do po-wrócenego cyrillskeho „e“ z překušom „i“ woznamjenjacym, abo tež do głagolskeho „a“ (r) z přidatym kruchom (koleskom) dru-heho pismika (i abo u) na delnim kóncu, hač runje ma znate głagolske pismo hinaše znamjo za ſ, mjenujey ſ, štož so jako z īačanského A z dosrđedža abo spody přistajenym „i“ zestajene zda.

Dokelž naše „ě“ jako ī ě klinči, zastupuje wono w cuzych słowach podobne přenjemu abo druhemu elementej blizko leżace zynki: i, ü; e (ee), ä (krótko „e“): běrtl (Biertel), běrna (Erd-birne = Kartoffel, kulka, zemjak), hěca (Hühn, horcota, čopłota), něšpor & nýšpor (vesperae), jércheň (Nierchen, Niere), fěršta (Fürst), kwětla (cydonia), běrc (ital. sbirro) a t. d.; měca (Mühle), hěta

*) Naše hornjoserbske „y“ = ū ē: ty; delnjoserbske „y“ = ū ī: ty, rycas; tehodla so wot Serbow druhdy z „i“ abo němskim ii woznamjenja, wo-sebje w staršich rukopisach. Hornjoserbske „y“ (ū ē) přikhadža w někotrych delních stronach po hubaikach a kyrnikach za „ō“: wyda, kyn.

(Hütte) *) a t. d.; Jězus, Pětr, Jěwa; měrc (delnjos. mjerc, März), měrkuš (Merkš, Gedächtnis), Šépan (Štephān, swójbne mjeno tež Ščapan) a t. d. Podobnje je „ě“ m. „i“ w někotrych slowjanskich „i“, n. př. jércha; w někotrych delnjoserbskich pak „i“ m. „ě“: lip, spiw a t. d.

W serbskich słowach pisa so è město stsł. stbołh. ѣ:**)

1) Hdžež je ѣ w jenosylbnych (z wjetša tež delnjoserbskich) korjenjach abo w prěnjej sylbje kmjena wosebje stopnjo-waneho (ě z korjeńskeho i), n. př.: běch (bějach: być), běda, běh, běły, dł. bělman (bělmo), -běrać, běsman, blědy, brěmjo, brěza; čěrać (ale čerić), cwěla & čwěla; čělo, čěř, čěšic, čěsny, čěsto; drěc, drěmać, džěć, džěćo, džěđ, džěl (žěł), džělo, džěra, džěža; glěwki, gněsiś; hnězdo, hněw, hrěch, hrěć, hwězda; dł. chwěś; kćěć m. kwěćeć (přir. delnjos. kwisć), khlěb, khlěw, khrěn, klěšć, klětka (poklět), -klěwaś, kłěk (vgl. č. skřek), kwěć; lěcha, lěhać, lěkaś, lěkař, lěni, lěp, lěpši, lěs, lětać, -lěwaś, lěwica, lězć; mě (delnjos. mje, mi), měch, měć, mědž (mědženča), mětki (niłki), měnić, měr, měra, měrik?, -měs m. uměs (rozměs), měsac, město, měsyć, mlěć, mrěć; ně, (něčeji, něchtó, něšto), němy, nět & nětko; pěha (piha), pěna, pěscíć, pěseń, pěsk, pěston, pěši, plěch, plěć, plěnčíć (plěny, fasciae), plěseń, prěć, prěki; rěbl (dł. labra), rěč, rědki, rěka, rěpa, rěsać (rozrěsać), rězać (ale: rizwo [čěski: riza]); scěgnuś, scěha, scěna, scěń (séin), slěbro, slěd, slědni & slědny, směć (ale: smjeć = smějeć, smijeć, kaž pjany = pijany), snědać, sněh, spěch, spěć, spěw, srěbać, srěž, strěć (přestrěš), dł. strěž (střízlík), swěca, swěćić, swědk, swědomy, swět, (swlěkać), šcěkać, šcěpić, šcěra, šědžiwy, šěry, škrěć, škrěk; třěcha, trěć, trěleć, třěska, třěšeń; wěc, wěcha, wěchć, wěć, wědzeć, wěki, wěko, wěnc, wěra, wěsc (powěsé a t. d.), wětr, wěwjerca, wěšcić (ale: wěsty = wo-jisty, přir. čěske: jistý a t. d.), wěšeć, wěža, wrěć; zběhać m. zdwěhać

*) Ale mjasne hětki dyrbimy „jětki“ pisać, přir. pólske, poprawom tež: jermank, delnjos. jarneck, kaž pišemy: jebać, jezoli, jelizo; tola hišee a t. d., delnjos. hyšee a t. d.

**) Delnjoserbske lěc (pódla: lec) = li ac (ač-li, jene našeu „ač“ = a či, abo hač, ob); naše: lědma (dł. lěbda) = li jedwa = stsł. jedwali a t. d. su přesmyknjene, jako jelizo = jezoli a t. d. Tute a podobne zestajane wjazawy pišmy w jenym słowje, kaž: abo = a lubo (val, korjeni: velle volo); ani, byrnje, nježli, přetož, khiba zo akcent hinak žada: nie jeno, hač runje.

(dwignąti), znēš (klinčeć), zrěbje (grěbije), -zrěś, zwěrjo, žrěbjo, dł. žrědło), žrěć.

Štóż słownik a wšitke słowne zběrki našeho Časopisa přehlada, nadeńdze drje hišće wjacy tajkich słowow.

W tajkich korjenach a kmjenach zwostawa „ě“, hdyž so w prědku něsto přistaja abo předložka předstojí, byrnje pře-
położeneho akecenta dla so druhdy móhřjec lóže jako mjehke
jótowane „e“ wuprajało: přeběhać (nic: přebjehać), wobělić, wot-
běráć (jako zběrać), předzěć, wudželać (nic: wudželać), rozhněwać,
njeměr (nic: njemjer), wuměnk, na wuměnku, do lěsa, při mě-
sačku (nic: mjesačku), do města, přeměrić, rozměs (rozměju,
rozymju m. rozuměju), wumrěć, zamrěs (nic: zamrješ a t. d.,
kaž je so po wopačnym hornjoserbskim nałożku pisać počalo),
potajkim tež aorist z infinitivneho kmjena so tworjacy: zemrěch,
zemrě*) a t. d.; porědki, poslědni, na poslědku, pod třechu, po-
wědać, powědzeć.**) Jako je so pisanje „wědzeć“ a druhe lědma
namjetowane bórzy přiwzało, móžemy tež druhe слова doslě-
dnišo pisać. Z tutym wolóženym wuprajenjom ma so tak jako
pri „ó“; tuto pisamy tež, byrnje so akecent přepožiřil, n. př.
wothlós, připódla, rozpróć, bjezpłodny, tutón, prawóte, njemózny,
njehódný; na kóncu, při kótle, do hródze (nic: do hrodze), kaž
so tež slyši.***)

Wuwzate su korjenje a kmjeny, hděz ř po „e, s, z“ stoji;
dł. ceły — cyły, cewa & cywa, ceziš & cydžić, cepy & cypy;

*) Z tym so aorist wot futura resp. praesenta rozdžěluje, kiž rěka:
wumru, wumrješ, wumrje. Tak spisowna rěč tež druhdze rozeznawa: buch
a bych, hač runje je poprawom aorist wot „by-é“ prawidłownje: by-eh, wězo
na škodu jenajki z konjunktivom (optativom). Přirunaj nastawk w tutym
Časopisu str. 87.

**) Powědzeć, dialektisci „l“ pojdić tci w skażenym słowie: pječa (kotrež
słowjanske słwo so za „man sagt“ tola njehodži!) To je město: předža =
powiedza, powiedzeja, sje sagen, sje erzählen. W staršich knihach so „pječa“
njenamaka a w někotrych stronach to lud njepraji, khiba zo ma je z kni-
how; tam lepje rjeknu za to: kaž praja, kaž so praji, praja.

***) Zo bychmy so skerje tež w maličkoséach zjenočili, njech so „ó“
před hubnikami a krknikami wjacy njepiše, ale jenož „o“: khrobły,
Łobjo, wrobl, čolm, doł, woł, hołb (dł. gółub, wół, dokelž „l“ njeje hubnik),
plomjo, słoma, pop, row; pohan, nohę, proch. Wjetšina Serbow praji tudy
„o“, jenož wokoło Budyšina „ó“.

sec — syc, sedač, sedlo, sekaš, sekera, sem, semjo — symjo, seno, seń, sydr, syrota, syry; — zebač, zewaś — zywać, zyba a t. d.

2) Hdžež so * w prědku słowow z m wotměnuje, n. př. jěć, jěd, jědla (sł. jela), jězdžíć, jěchać, dł. jěsno?, jěsc, jěry (sł. jar, amarus; ale hórki nic: jörki), jězor, jěž (sł. jazwec).*)

3) W delnijoserbščinje stoji diphthong „ě“ w prěnjej sylbje na měsće stsl. nosowki a služi z tym mohlrjec jako runo-ważny zynk (pola nas „ja“), n. př. Drěždžany (Drjaždžany, nětko Draždžany, Drježdžany, korjeń: dręzga, drag, přir. rozdze, rozga a t. d.), grěda, jědro, jězyk, jmě, klěkaś, klěś, kněni & kněz (naše knjez m. knjaz), lěc, lěcyś, lědo, lězija (pódla: laźwja), měkki (mjakki = mjehki), měso, přěsc (naše: přasć), rěd, rěsa, swěty, šěgaś, šězki, třěsc, wětši (wjetši = wječsi, wjeksi, wjakniši), wědnus, wězaś, wospět (naše: wospjat, wospjet), žědaś, žěś (žeć = žnjeć) a t. d.

4) W hornijoserbščinje je „ě“ jako blizki zastupnik město „je“ druhdy tež w zamknjenych sylbach, tež byrnje zamkacy pismik wupadnył, n. př. čepc m. čepc, čapec (capa), česki m. čěšski (Čech), čěmny (korjeń: čama), čěsla (česać), jědnaće (jedyn na džesać), měd (gen. mjedu, mjedowy [ale: mjedwědž = mjedu jědžk]), měšnik (měša, missa, dł. mjeršnik), něsc (dł. jěsćeje), přěk (prjedy, před), prěni město přědni (ale delnijoserbski prjeny pódla: pjerwejšy), směrki, srědk, srěni město srědni, šěsc (ale: šestý), trěbny (trjeba). Z rěčnickich twórbow słuša sem n. př. džěch (stsl. idoch a t. d., ale z nowa příndžech). Podobnje dostawaju wjetšu wahu z tajkim „ě“ město „je“ jeno sylbne słowa při sklonjowanju: krwě, mšě, slě, złě (město w złě), z wopačnosću: wšě město neutr. wšo, wše, plural prawje: wšě (ale wši: woš), dlěj pódla dleje, starše dlěje a t. d. Podobnje džerži so „ó“: Bóh, próh, rób, ale: Boha a t. d.; móžu, móhł, dokelž: móhli.

Po poměnjenju tých prawidłow zestajejmy z krótka, hdže so * wjacy pola nas z „ě“ njepisa, ale najbóle z jótowanym „e“.

*) W někotrych słowach je * do „ja, jo, jó, a, o, ó“ přešlo, kotrež pak noheu wuzbérać: mjatwišćo (město wjatwišćo?), bjesada, brjoska, mleko, brjód, wjapř, dżowka, črjonk, črjowo, črjop, črjósło, črjóda, strjózwy, ale črij m. čréwij, njedžola abo njedžula (jako košula, košla); plowa & pluwa, slowka & sluwa.

1) We wjacysylbnych słowach a kmjenach, n. př. čłowjek, železo, koleno, wobjed (dokelž, byrnje kompositum było, so „jěd“ samo w tym zmysle njetrjeba), kupjel, powrjestło, žewjeś, žaseś, kolebać, nadžeja (nadžija), kołożej, njewjesta (dokelž „wjesta“ nimamy; prěnjotne pak je njewěsta, pôlscy niewiasta z korjenja „wětiti“, kiž je n. př. w češčinje odvětiti a t. d., po čimž by snadž njewěsta m. njewět-ta była jako njepřiprajena wěstemu nawożeni, die noch nicht zugesprochene Frau — Braut); njedžela, byrnje korjeń „džělo“ był, hdyž znajemy grekske ἀποκτος scil. ημέρα, škerjeda (stsł. skaręd?), Słowjan, słowjanski (stsł. Slo-wěnin, słowěński, runje tak Kołpin — kołpjanski, Wjelećin — wjelećanski, Budyšin — budyšski, přir. pólski Jarocin — Jarocki); ale njeplek, zeslabjene: njeplech njeje w druhich słowjanskich rěčach, čehoždla to jako połněmske „U niflatū“ abo „Fläb“ (po někotrych je Flacius Illyricus w 16. lětst. měnjeny) wukładuju. Do tuthy wjacysylbnych kmjenow słušeu tež verba na ȏtu: čornjeć (m. čornějeć), skhorjeć, wumjeć (wumjełc, přir. křylc, rozymjeć), widčeć, slyšeć at. d.

2) Tehorunja njepisa so „ě“ za ří w sklonjowanskich formach abo wukónecach, kotrež z wuwzaćom horjeka spomnjenych jenosylbnych w hornjoserbskej w spisownej rěči*) na „je“ (mjehke e) a po jednorych syčawkach (c, s, z) na „y“ wukónčuja, mjez tym zo ma lubijsko-budyšska strona „i“: na dubje, při словje, dwě hłowje, žonje, wobě rybje; „w Spaloch, Drježdzenjoch“ praji so wokoło Kulowa, za -ěch, nětko zwjetša -ach; čehoždla je móžno,** zo je při městnych mjenach po „e“ pozdžišo „ych“ zastupilo, kiž so po času „y“ sčini: Pěskocy snadž město staršeho „Pěskecych“; tak tež Khrósćicy (m. Khrósćiczych) a t. d.; mnje pódla mni (ke mnje) a t. d. Tola: ruce (m. ruce), dwě jablucy, nosy, wsy (wjes), w Prazy, na nozy, dwě holice, wjacys (wěste), serbsey, němsey a t. d. Tudy so wukónčne „y“ město „e“ hornjo-serbscy piše, dokelž so po nětčišim wuprajenju derje njehodži w korjenjach prajić: celý, cedžić, cepy, sec, sekać, semjo, se-

*) Zwjetša tež w delnej, z wuwzaćom wěstych žónskich genitivow a t. d.

**) Praju tak, dokelž je runje tak móžno, zo so wopačneje analogije dla lokal singulara bjerje město pluralnego na -ach: w Nuknicy praja njewědzicę, je-li sing. Nuknica abo plur. Nuknicy; Ćichonica abo Ćichonicy, Torońca abo Torońcy, Jělica abo Jělicy.

rota, zebać, zeba. Sklonjowanske formy na „je“ a „y“ město „e“ hodža so najlepje dowidzeć we dr. Pfulowej Laut- und Formenlehre.

Z tutym wjele procy žadacym nastawkom, kotryž by so wězo rozšerić hodžił, njech je dosć! Chcych při rozkhadžacych nahladach Časopisa, Łužicy a Serbskich Nowin tež słowčko sobu prajić. Njech wono jako podłożk abo namjet služi k zjednanju, abo kompromissej mjez wšelakimi nahladami a k doslědnemu wuhľadkowanju abo porjadkowanju našeje lubeje serbskeje rěče w Hornjej a Delnjej Łužicy! Lud by so na spisownu rěč bórzy zwučił, hdy bychmy po wěstych prawidłach a wšitcy jenak pisali.

Hólčkowa*) služba.

Z luda podal *Filip Rězak*.

Hólčik prěnje lětko služeše

A zasuži sej kačku:

Kačka přecy pluwaše

A **) přecy wjesola běše.

Hólčik druhe lětko služeše

A zasuži sej čipku:

Čipka běžeše čip čip čip,

Kačka přecy pluwaše

A wšitko wjesole běše.

Hólčik třeće lětko služeše

A zasuži sej husyčku:

Husyčka běžeše gi ga gak,

Čipka běžeše čip čip čip a t. d.

Hólčik štvörte lětko služeše

A zasuži sej wowcku:

Wowcka běžeše hudlom pudlom,

Husyčka běžeše gi ga gak a t. d.

Hólčik pjate lětko služeše

A zasuži sej borana:

Boran běži storki borki,

Wowcka běži hudlom pudlom a t. d.

Hólčik šeste lětko služeše

A zasuži sej pčolkı:

Pčolkı leča frinki franki,

Boran běži storki korki a t. d.

Hólčik sedme lětko služeše

A zasuži sej swinko:

Swinko běži kwinki kwanki,

Pčolkı leča frinki franki a t. d.

Hólčik wosme lětko služeše

A zasuži sej krawu:

Kruwa běži placy placy,

Swinko běži kwinki kwanki a t. d.

Hólčik džewjate lětko služeše

A zasuži sej wołka:

Wołk běži šmacy šmacy,

Kruwa běži placy placy a t. d.

Hólčik džesate lětko služeše

A zasuži sej konika:

Konik běži hi hi ha,

Wołk běži šmacy šmacy a t. d.

*) Drje tola holčyna? Přir. podobne hróněko we Łužicau 1862. Tež w Delnjołužiskich pěsnjach E. Mukí č. 12.

**) A t. r. A holčka. Red.

Hólčik jědnate lětko služeše
A zaslúži sej hólčka:
Hólčik běži juch juch juch,
Koník běži hi hi ha,
Wołk běži šmicy šmacy,
Kruwa běži plicy placy,
Swinko běži kwinki kwanki,

Pěški leča frinki franki,
Boran běži storki borki,
Woweka běži hudlom pudlom,
Husyčka běži gi ga gač,
Čipka běži čip čip čip,
Kačka přecy pluwaše
A wšitko wjesoše běše.

Někotre varianty delnjoserbských pěsni.

Ze zapiskow *Albina* z Janšoje. *)

1.

Číslo 37. w E. Mukowej zběrcy 1877 (tež w tutym Časopisu) spočina tež: Nět na mnjo mójo tuženje žo, w 6. rjadku pak stoji: jo m. ju. Po 4. strofje rěka tudy trochu hinak:

Gab' ja juž dawno humrěla	Jan' gaž lubka z lubym stej
Wo mójicki młodych lětach:	A njamžotej se skrydnuš.
Ga njeby mje žedna nuza	Gab' moja hutřoba wot želeta byla
Na zemi spotrefila.	Ako jaden kamjeń:
Žedna nuza mje spotrefila njej'	Wjele wěcej njeby ja dala
We mojich młodych lětach.	Tej lubosći płakaš.

Ach njeplac, njeplac, towzynter řac!
Tebje njejsom ja rozony.

2.

Číslo 5. Jórdanoweje zběrki (1875) spěva so z lěpším rjadem takle:

Rědny gólc dej jadnu měš,	Do Frankforta přidrebuje,
Žo ga dej ju lejder wzeš?	Kónje stawi na herbergu.
Z kamjenja ju hurubaš,	Sam jo chójžil po jarmarku,
Z tolarjami posašaš.	Lubce suknu skupujey.
Z tolarjami šyrokimi,	Suknja běšo wjelgin droga,
Ze złotnymi hungorskimi.	Tež pak běšo wjelgin rědna.
Drebuj, drebuj! brune kónje	Ze žyžom jo štapowana
Bližej, bližej k Frankfurtoju.	Ze somotom bramowana.

*) Wuzběhuju ze zapiskow, štož njeje mjez tym čišcane. Knjez Albin je tute pěsne před lětami we Wjerbnje zapisal a za to wot tehdyšeho du-chowneho wulké porok dostał.
Redaktor.

W Kalawje jo wěrowana,
Přez Wórejce přewjeżona.
Do Wjerbna jo přiwjeżona
Na ten nowy Albinojo dwór.
Ak' z tym huzkim hobrubaškom
Ak' z tym starym crejišćom.

Tam su z njeju rejowali,
Jeje luby z dala glěda.
Kak žem wóna rědnie žěšo,
Z nicym zemje njedosega,

3.

Číslo 67. Markus-Hórnikoweje zběrki spočina so: Žěstej dwě rědnej. Wot 3. strofy rěka:

Přewodník, luby přewodník mój,
Weč' ga te luže tak drogo wozyš?
Za stare bjerjoš slobro a złoto,
Młode te žowča dermo wozyš?
Škoda tebje, ty rědne žowčo,
Až ty twój wěnašk tak z cesču nosyš,
Z cesčicku a z lubosčicku,
A njedajoš se tym gólcem zawjasć.
A góley te maju lasne słowa
A hutřoby maju stalane.
Wóni to žowčo hobgroniju,
Po swojej mysli hobrošiju.
Chylu ju k narje spoměju,
A na slědku se jej husměju.

4.

Číslo 76. Smolerjoweje zběrki „Anka žěšo“ rěka tu „Žowčo žěšo po wódu do běłego jazora, hopsasa faladra. Prědnú baňku pocrěta“ a t. d. Luby kónja napowa, pjerščení zasej namaka a t. d. Dejał prawa nara bys . . . złošany. Gólc to žowčo torjašo do noweje komory, do běleje póstoli.

5.

Číslo 86. Smol. zb. spočina so binak a rěka tak:

We zagroże žowča tři,
Wšykne jadnak rědne su.

Prědna wěnki wijaso,
Drugia šantu šyjašo.

Třeša pódla tužašo.
Weč' ga ty tak tužna sy?

Weč' ga tužyš njederu,
Gaž mój luby w wójnje jo,

Třízasća mil daloko,
Styrzascá mil šyroko.

Hócko, hócko, njeldžy ty,
Wón jo w šence na rej.

Z gercymi tam zejgrawa,
Z gólcymi tam rejujo.

Luby stanu, zajuska,
Žowčo stanu, zapłaka.

O ty lunder třundrawa,
To jo wšyknو twojog' dla.

6.

Číslo 62. Markus-Hórnikoweje zb. „Chtož keo se w swěše prolowaš“ ma 3. rjadk: Do rědneg', běleg', ceŕweneg', zož rědko jo, zož rědko jo, zož rědne žowča su. Tak cesto ak' smej choj-žilej, za rucki smej se wozyłej, tak wednjo tak tež w nocy smej, zož rědko jo, zož rědne góley su. Tak som ja wjele kop tolari za piwko, za piwko, winko zaplašíł, zož rědko jo, zož rědne žowča su.

7.

Číslo 15. Jórdanoweje zb. ma rjadk 10. tak: A mě tak zlažka hubužiš? Strofa 9.

Smej lěto mej tam stojalej w fryšnem dešču,
Žož wšykne luže nimo du.

Mogla ja se płaca lozowaš,
Gaž mě mój luby zgniwał jo?

Daś wón se zgniwa, kakž wón keo,
Wšak gólcow hyščer wěcej jo.

Skrydnu ja rědnjejseg' nježli sy ty,
Spoglēdnu za tobu, zo gab' byl ty.

8.

Číslo 31. Markus-Hórnikoweje zb. spěva so takle:

Připowěz tej mójej lubce,
Ja k njej zinsa pojdu.
Na wórješki, na jabluka
Na te žolte kruški.

Ty tam chójžiš kuždy žen,
Ja pak šesć raz za tyžeň.
Ty tam chójžiš jězi dla,
Ja pak rědneg' žowča dla. —

Rědne žowčo som se brał,*)
Nic mě njokco želaś;
Kopaś, wóraś njehumějo,
Běla pak keo chójžiš.

Ja sí přosym za Boga dla,
Njebjeť sebje jeje;
Wóna njama ak' jadne creje,
A te hyšcer njejsu jeje.

9.

Číslo 3. Smolerjoweje zb. „Komu ja lubeycku přirucu“ je něsto krótše. Strofa 2: Nejpjerwej mojomu bratřoju, a drugemu mojomu kumpanoju a t. d. Jako 5. strofa slubi kumpan: Ja keu ju derje do reje braš. . . Wšykne te žowča do dworu du, a mója jo rědna před dwórom? . . . Wšykne te žowča piš krydnu, a mója žednje nic. Město tamnyeh „Njeběch sì pjerwej dostojna“ praji so tudy:

Coga ja keu z tobu měš,	Spócakaj, kumpan, spócakaj!
Gaž mój luby domoj žo?	Ja keu sì něco hopřašaš.

Luby zěšo do dworu,	Kcomej mej se huwitaś,
Kumpan zěšo přez gumno.	Nejpjerwej z nagima rukoma.

Potom mej kcomej se huwitaś
Tež z nagima injacoma.

*) Wottudy je druhá pěseň, pola Smol. č. 103.

Wućahi z protokollow M. S.

1) Posedzenje předsydstwa a wubjerka, 2. novembra 1882. Přitomni: Hórník, dr. Kalich, Fiedleń, Imiš, Kaplef, Mjerwa, Mütterlein a Skala. Najprjedy so wobzamkný, zo ma so najeński pjenjez wšitkich podružnikow w maćčnym domje pŕiměrnye po-wyšić a tajke powyšenie jim bórzy wozjewić. Potom radži k. Imiš, zo by so na rozšerjenje maćčneje protyki wosebita kedźbosć na-kožila, dokelž jej konkurenca z nowej podobnej protyku nastawa. Při tym so žadosć wuprají, zo by k. Hatas, roznošowař (kolporteur) Intherskeho knihowneho towafstwa tež maćčne knihi a knižki roznošował.

2) Posedzenje předsydstwa a wubjerka, 5. februara 1883. Přitomni: Hórník, dr. Kalich, Fiedleń, Jenč, Kaplef, Mjerwa, Mütterlein a dr. Muka. Zarjadowař maćčneho domu k. referendar Mütterlein podawa rozprawu a zličbowanje wo domje M. S., kotrež dyrbi so hłownej zhromadźiznje předpołožić. Dokelž je so wjèle twarić a porjedzeć dyrbjało w našim starym domje, změjemy hišće deficit 321 hriwnow, štož pak so w přichodnym lěće wuruna z po-wyšenjom najeńskiego pjenjeza. Tuto zličbowanje mataj k. Jenč a k. Skala přehladać. Faraf k. Kubica je kapital 4000 hr. M. S. wu-powjedził a dyrbi so tehodla druha požčenka pytać. W tajkej nuzy chce so předsydstwo po radže znateho přečela P. na wudawarjow „Ziarna“ we Warshawje z próstwu wobroćić, zo bychu ze zbytkow tuteho Maćicy podpjera k wupłaćenju mjenowanego kapitala darili. Dokelž nowy dom w tu khwili twarić njezamőzemy, dyrbi so měščanska rada tudy prosyć, zo by maćčnej knihowni dla jeje rozšerjenja lokal po móžnosći požcić chycyla. Na to so wobzamkný, zo ma so maćčny dom w lěće zwonka wuporjedzeć a wobarbić z nadpisom „Maćčny dom“; tež podružnicy dyrbja pódla němskeje serbsku firmu sebi wobstarać. Na to wuradžuje so hišće wo Bartkowej šulskej čítancy. Předsyda wozjewja, zo je něchtó slubił w krótkim rukopis „Turkojo před Winom 1683“ přepodać. Faraf k. Jenč namjetuje, zo by so knižka temu do čišća dała, štož naj-mjenje za to žada. Tež so z džakom wozjewja, zo je k. Mato Kósyk něsto exemplarow swojeje basnje „Serbska swažba w Błotach“ Ma-

ćicy darił. Skónčenje slubi k. Krušwica z Wjerbna w předpołożonym lisće, zo chce stary rukopisny słownik do knihownje M. S. jako dar připóslać.

3) Posedzenje předsydstwa a wubjerkia, 14. měrca 1883. Přítomni: Hórník, dr. Kalich, Fiedlē, Mjerwa, Mütterlein, Skala a dr. Muka. Najprjedy wuradžuje so džeński porjad za hłownu zhromadziznu. Předsyda wozjewja, kak z Bartkowej čitanku steji, zo so k. Henze wotwlakuje wobrazy do njeje ze swojego składa wotstupić. Zarjadowař k. Mütterlein přepodawa poskićenie nowego najeńka, pozłoćerja Grundmanna a dostawa pełnomoc, zo by za tuteho wotnajate lokale wuporjedzić dał. Na skladzie ležace šulske spěwy wot Pjekarja maju so tunjo předać, hdy bychu so hdze nałożować hodžile. Też so wobzamkny čestne myto 30 hriwnow wustajić za najlepsze powjedańko ze serbskich stawiznow.

4) Posedzenje předsydstwa a wubjerkia, 28. měrca 1883. Přítomni: Hórník, Imiš, Jenč, Kapleř, Mjerwa, Mütterlein a dr. Muka. Přijimaju so nowe sobustawy: k. dr. Hanuš z Krakowa, k. dr. Grot z Pětrohroda, k. stud. theol. Žur w Prazy, k. Holka w Prazy, k. farař Dobrucký w Sprewicach, k. farař Wjacka z Wujezda, k. kapłan Renč z Ketlic, k. wučeř Keřk z Bukec, k. překupc Domanja z Khróscie.

5) Hłowna zhromadzizna, 28. měrca 1883. Wona bě tež tónkróć w salu budyšskeje třeletnje a bě na nju 44 sobustawow přišlo. Sobustaw dr. Sauerwein bě z Norwegiskeje postrowjacy list připóslał. Po wotewrjenju přez předsydu čitaše pismawjedźef k. dr. Muka lětnu rozprawu wo skutkowanju M. S., z kotrejež najwažniše wuzběhujemy. Wona bě Časopis z hudźnej přílohu, protiku (5000 exemplarow) a nowy nakład Bartkowej prěnjeje šulskeje čitanki wudala a přihotuje wudače spisa wo woblěhnjenju Wina. Sobustawow, wot kotrychž so dalšeho zapłaćenia lětnego přinoška nadzijamy, je něsto přez 200. Tuž dyrbi so přeć, zo by jich přeco wjac přistupilo a znajmjeňša kóždy zdželany Serb jeje sobustaw był. Zemrěl je w septembru 1882 sobustaw k. kapłan Pětr Lipič z Kulowa. Knihi je M. S. z 26 wědomostnymi towarzstwami wuměnjała. Po tutej rozprawje předpołożi k. Mjerwa zličbowanje mimjeneho lěta; knihowne wotdželenje M. S. měješe 2339 hriwnow 3 pjenježki dokhodow a 2217 hr. 36 p. wudawkow,

tak zo ze zbytkom w pokladnicy zamóženje 2018 hr. 47 p. wučini. Knihownik k. Fiedlef njebě khorowatosće dla přitomny, čehož dla předsydstwo přispomni, zo je knihownja tež w tutym lěće přiběra. Nětka čita k. Kapleř rozprawu wo knihiskladže a wozjewi, zo su dorozpřeďate tute knižki: Robinson, Genovefa, Kolumbus, Nadpad pola Bukec, Hród na Landskrónje. Na to slěduje rozprawa k. referendara Mütterleina jako zaradowarja mačičneho domu a ležownosće; dokhodow bě 1847 hr. 38 p., porjadnych wudawkow pak 1840 hr. 83 p. a wurjadnych (porjedčeřskich abo twarskich) 328 hr. 43 p., tak zo so hakle z přichodnym lětom tutón deficit wuruna přez powyšeny najeński pjenjez. Zličbowanje bě wot k. fararja Jenča a k. kapłana Skale swěru přehladane a po jeju swěđenju justificiowane. Pismawjedčeř k. Jórdan rozpraji, zo je delnjoserbski wotrjad mały wuzbytk měk, a zo zličbowanje w přichodnej delnjoserbskej knižcy wočišći. Pri namjetach žada so najprijedy čišć noweje Bartkoweje čitanki z wobrazkami; tola tu so wupokaza, zo k. Henze wobrazki němskeje čitanki swojeho składa předać nochce. Tuž dyrbi so přjedawša Bartkowa čitanka hišće raz znowa wudać. Dale žada so rozšérjowanje Pjekarjowych šulskich spěwów přez knjezow wučerjow, hdyž tola ani w Sakskej ani w Pruskej njejsu zakazane. Tež nowa „Spěwna radość“ njeje hišće do wšěch serbskich šulow w Sakskej zawjedžena. Dale wobnowja so namjet, zo by so serbska statistika tola wudala; po namjeće k. dr. Muki maju rukopis přihotować a jako sobudžělačerjo so přeprosyć: kk. Mütterlein, Jórdan, Krušwica, Hadank, dr. Kalich, Wjelan, Kral ze Sokolnicy. Dokelž je čišć Časopisa nětka dróžsi, wobzamkný so, zo by so zešiwk nětka po 1 mark 25 p. předawał; jenož so bustawy dostanu je po dotalnej plaćiznje. Žada so, zo by pódla kolportera k. Hatasa w sakskej stronje, hišće k. Swětoš ze Zdžar za prusku mačične spisy roznošował. Sobustaw k. Parczewski namjetuje, zo by so za zmóžnenje nowotwařby mačičneho domu lotterija zrjadowała; předsydstwo dyrbi tu naležnosć dale rozpominać a w swoim času dowolnosć pola wyšnosće wobstarać. Referendar k. Kral sebi přeje, zo by so katalog mačičneje knihownje čišćał; po dlějším wuradženju so wobzamkný, zo ma so katalog po džělach abo kruchach w Časopisu wočišćeć. Z přislubjenjom teho so zhromadźizna skónči.

6) Posedženje předsydstwa a wubjerka, 8. meje 1883.
 Přitomni: Hórník, dr. Kalich, Kaplef, Mjerwa, Mütterlein, Skala a dr. Muka. Přede wšitkim wukonja předsydstwo swoje prawo we wudželenju stipendija J. I. Kraszewskeho a přisudzi lětušu daň (90 hriwnow) gymnasiastej M. Handrikej z Jamnoho. Dale namjetuje so, zo by so próstwa wo tunje přewostajenie lokala za kni-hownju měščanskej radže připóšla; tola je mało nadžije na wuslyšenje próstwy, dokelž rada to njemôže bjez přizwolenja měščanskich zastupjerjow přizwolić. Na to přiwozmjetaj so jako sobustawaj: k. kapłan Matek z Kamjencza a k. kapłan Čornak ze Seitendorfa. Referendar k. Mütterlein přednošuje, zo dyrbi so daň prěnich najlěpsich hypothekow mačičneho domu wot $4\frac{1}{2}\%$ na 4% ponižić, a dosta połnomoc, zo by druhdze požčenku za 4 procenty pytał. Na Towarſtwo Pomocy sta so próstwa, zo by Maćicy na dalšu hypotheku 4100 hr. za 4% požčilo, kaž je wono na swojej hłownej zhromadźiznje hižo eventualnje wobzamkło. Zarjadować domu, k. referendar Mütterlein rozpowjeduje, zo ma so k. fararzej Kubicy při wupłačenju jeho hypotheki hišće zarunanie 24 hr. za zhubjenu daň přez wulosowanje jeho pjenježnych papjerow nastatu dać; połocju zarunanja dyrbi k. Smoleř jako přeni zarjadować domu na so wzać, dokelž je so wulosowanje w času jeho zapućowanja stało, druhu połocju pak M. S. Dale dawa so powjesć, zo je k. faraf Wjelan dobroćiwje 32 hr. 16 p. danje pjenježneje papjery Maćicy wotkazaneje do pokładnicy pósłal, za čož so jemu džak wupraja.

7) Posedženje předsydstwa a wubjerka, 9. julija 1883.
 Přitomni: Hórník, dr. Kalich, Fiedler, Kaplef, Mjerwa, Mütterlein a dr. Muka. Předsyda wozjewi, zo wot wudawarjow „Ziarna“ do-tal žaneje wotmoły nima. Wón chce so hišće raz pola pře-čela k. Filipa Sulimierskeho wobhonjeć, směmy-li podpjemu wottam wočakować. Wo rukopisu k. wyššeho wučerja Jana Wehle „Turkojo před Winom 1683“, kotryž je předsyda k. Fiedlerzej a k. Kaplerzej přepodał, wuprajitaj tutaj, zo so jara za čišć a wudače přihodzi. Tuž so čišćenje w 1000 exemplarach wobzamkny, a předsyda wza redakciju a korrekturu spomnjeneje knižki na so; pokładnik pak dyrbi papjeru wobstarać. Pismawjedzef k. dr. Muka zloži zastojnstwo rozeslanja mačičnych knižow, kotrež knihiškładník

k. Kaplef dobrociwje přiwza z prawom, zo smě sebi plačeneho pomocnika při tym najeć.

8) Wurjadne posedženje wubjerka, 11. julija 1882. Přitomni: Imiš, jako předsyda, Fiedlef, dr. Muka; někotři zastupjerjo druhich serbskich towarzstwow. Wuradžuje a wobzamkny so zbožopřejaca serbska adressa abo spěw na jeho Majestosć krala Alberta dla wumóženja z hrožaceho njezboža w Mylawje, z přidatym němanskim přełožkom a z podpismami wšitkich serbskich towarzstwow. Spěw bu potom wot k. wyššeho seminarskeho wučerja Fiedlerja zestajany, do módreho somota krasnje zwiazany a z čečikami sakskéju barbow wupyšeny. Faraf k. Imiš přepoda tuto zbožopřeče na 20. julija ministerstwu kralowskemu domu a k. minister z Nostitz-Wallwitz předpołoži je 23. julija jeho Majestosći. Serbski text rěkaše tak:

„Jeho Majestosći swojemu najwyše česčenemu a najwutrobnišo lubowanemu Kralej Albertej k Jeho we wulkim smjertnym straše Jemu přez Božu milosć widomnje dostatemu zakitanju padałe w najpokornizej poddanosći zjenoćeństwa Jeho Jemu stajnje njekhablacy swěrnych Serbow.

Kaž z wětrom rozšíri tež w serbskich stronach
So hrózna powjesť dóňta w Mylawje,
A wšudze kóždy želnje čuwaše
To we najhlubších wutrobinyh hronach.

Kak bolosć zarža přez wutroby naše,
Zo tam, hdźež zrudna njehoda so sta,
Naš kral, kiž krónu saksku nosyć ma,
Bě z dobom tež w najwjetšim smjertnym straše!

Hlej, Bože woko pak so škitnje jasni
Tam nad kralom, a milosć njebjeska
So z dživnym zwarnowanjom nad nim krasni!

Wšón lud nětk modlo scele džaka palmy:
Budź Boža milosć wěčnje khwaleń!
A w hrodach, khěžkach spěwa radosć psalmy.

*

Tež Serbja pokornje so k trónej bliža,
Lud, njepowalny w kraloswěrnosti;
O jak su woni Bohu džakowni,
Zo kralej jandželjo škit z njebja niža!

Wše horce přeča, kotrež w dušach hraju
 Jim za krala w najcuńzej lubosći,
 Kiž Božu miłość połnje nazhoni,
 Nětk woni před trón z dušow wusypaju:

Njech Tebje dale Boža ruka kita,
 Či zboże skhadźej, kralo ryčeński,
 Twój lud njech hišće dolho Tebje wita!
 Či wobzhož njebja miłość kózde ranje,
 Daj Bože żohnowanje přewod Ći!
 To luda serbskeho je zdychowanje.“

Podpisane běchu tute towarzstwa (po jednotliwych městach a po starobje swojego wobstaća, z mjenami wubjerkownikow): Hłowna serbska předska konferenca. Maćica Serbska. Serbske lutherske knihowne towafstwo. Towarstwo SS. Cyrilla a Methodija. Budyska serbska bjesada. Towarstwo Pomocy za studowacych Serbow. Bukečanske serbske towafstwo. Dživočanske serbske missonske towafstwo. Spěwanske towarstwo Jednota w Khrósticach. Serbske katholske towarstwo Jednota w Draždānach. Katholska Bjesada w Jaseńcy. Kath. Bjesada w Kukowje. Kath. bjesada ralbičanskeje wosady we Łazku. Kath. bjesada w Radworju. Rakečanske serbske towarstwo „Lipa“. Serbske spěwanske towafstwo Bratrowstwo w Róženē. Serbske spěwanske towafstwo Róža w Šunowje. Zarěčanske serbske towafstwo.

Serbsku addressu je kral Albert milościwje přijął a z tutym listom džak wuprajić poručił: „Knjezej fararjej Imišej w Hodžiju. Ministerstwo kralowskego domu, džiwajo na Waše připismo wot 20./23. t. m., njeje so komudžilo, připołożenu addressu wšich towarzstw w mjez Serbami Jeho Majestosći přepodać. Kral je tutu addressu milościwje přijeć zwolił, a podpisanemu ministerstwu poručił, jeje podpisowarjam za wopokazmo jich dželbranja na wumóženju Jeho Majestosće z hrožaceho smjertneho stracha, a za swérne zmyslenja, w addressy wuprajene, Swój Najwyšsi wutrobny džak wuprajić. Ministerstwo kralowskego domu tuto Najwyšše poručenje z napřeča Was dopjelnjejo, Was z dobom prosy, zo chelyli Wy kralowski džak wobdželenym serbskim zjednoćeństwam k nawědzenju dać. W Draždānach, 23. julija 1883. Ministerstwo kralowskego domu. z Nostitz-Wallwitz.“ Tutón džak bu w Serbskich Nowinach a w „Bautzener Nachrichten“ woćišcany.

9) Posedženje předsydstwa a wubjerka, 31. augusta 1883. Přítomni: Hórník, dr. Kalich, Fiedlér, Jenč, Kaplef, Mjerwa, Mütterlein, Skala a dr. Muka. Najprjedy so rozpomina, kak maju so někotre předadše namjetý wuwjesć. Za knihownju dyrbi so exemplar Bramborskich Nowin (prjedy Casnika) wudospolnić a katalog knihownje M. S. wot k. fararja Jenča zestajomny w Časopisu na 1884 čišćeć. Tež chce k. Fiedlér nowe dary do knihownje napisować a redaktorej Časopisa podawać. Z kolporteurom k. Hatasom budže k. Kaplef jednać. Na to referuje k. Mütterlein, zo chce k. farar Mrózak z Hrodžišća na mačičnu ležownosć 12 000 hr. farskich wičeñych pjenjez na prěnju a druhu hypotheku po 4% požičić. Tuž so postaji, zo dyrbi so 1. oktobra t. l. hypotheka „smilnym a Arnoldowym wustajenjam“ slušaca na radnicy wupowiedzić a tež „Šočić potomnikam“, dokelž dotal $4\frac{1}{2}\%$ žadaju. Na město hypotheki k. far. Kubicy stupi po jeho wuplačenju a po zaplačenju 100 hr. z mačičneje pokladnicy nětko Towafstwo Pomocy z 4000 hr. z danju $4\frac{1}{3}\%$. Tež za dalše hypotheki maju so tuniše pytać, zo by M. S. lěpje wobstać móhla. Dla nowych wotnajefijskich poskićenjow dawa so k. zaradowarzej Mütterleinej polnomōc. Předsyda pokazuje nimale doćiščanu knižku k. Wehle a wučini se, zo dyrbi so exemplar po 40 p. předawać. Jako honorar přizwoli so pilnemu k. spisačeley 30 hriwnow, kotrež jemu pokladník wuplaći. Jako nowy rjadny sobustaw bu přijaty: k. Martin Moyn, wyšsi wučeř na realnym gymnasiju w Eislebenje. Nětko zloži k. dr. Muka dla přesadženja na gymnasium do Kamjenicy (Chemnitz) swoje zastojnство jako pismawjedžer, kotrež je po smjerći njeboh k. Róle (w meji 1881) přez dwě lěće zastarał. To je za naše towafstwo wulka škoda! W mjenje předsydstwa a wubjerka wupraji so k. Mucy za jeho pilnosć a starosć w mačičnych naležnosćach najhorcyši wjele zashuženy džak. Na jeho město wuzwoli so přez kooptaciju k. katecheta Jurij Nowak jako pismawjedžer hač do přichodnych jutrow.

Pispomnjenje. Kooptaciju je k. Nowak dobročiwje přijał a dotalny pismawjedžer je wšě dotalne akty předsydze resp. nastupnikę w pismawjedžefstwie 3. septembra přepodał.

10) Posedženje předsydstwa a wubjerka, 17. septembra 1883. Přítomni: Hórník, Jenč, dr. Kalich, Kaplef, Mjerwa, Mütter-

lein, Skala a Nowak. Předsyda předstaji noweho k. pismawjedžerja, kotryž je zastojnство zwóniwje na so wzał, a tutón je wot přitomnych lubje witany. Přede wšitkim rozpominaju so přenajeńske naležnosće wo mačičnym domje. Potom čita so rozprawa k. J. E. Smolerja, našeho čestneho sobustawa, wo jeho jednanju z knjezom J. D. Bašmakowym jako dobročerjom M. S. a z jeho zastupnikom. Po jeho radže dyrbi so k. Wilhelmej Bogusławskemu, sobustawej M. S. a serbskemu historikej, połnomoc wudželić k dalšemu jednanju w mjenje Mačicy Serbskeje. Tutemu ma předsyda w lisće wobstejenja M. S. rozentajeć. Hdyž wotmołwjenje příndže, so předsydstwo a wubjerk zas powoła. Skónčne zhoni so wot k. F. Sulimierskeho, zo so próstwa pod 2. spomnjena dopjelnić njehodži.

Wučahnył **M. Hórník.**

Zapis wučenych wustawow a towarzstwow,

kotrež z M. S. swoje knihi a spisy wuměnjuja.

Archaeologiske towarzstwo w Pětrohrodze.

Akademia Umiejetnosci w Krakowje.

Bibliotheka w Kurniku pola Poznanja.

British museum w Londonje.

Geografiske towarzstwo w Pětrohrodze.

Gymnasialna knibownja w Khoćebuzu.

Hornjołužiske towarzstwo wědomosći w Zhorjelu.

Juridiske towarzstwo w Moskwje.

Juhosłowjanska akademija w Zahrjebje.

Kejžorska akademija w Pětrohrodze.

Kejžorska zjawna knihownja w Pětrohrodze.

Matice česká w Prazy.

Matica slovenska w Lublanje.

Matica srpska w Nowym Sadze.

Redakejia Biblioteki Warszawskeje.

Starožitnostne museum w Freibergu.

Towarſtvo za pomorske stawizny a starožitnosće w Ščećinje.

Towarſtvo za wumjeſtvo a starožitnosće w Ulmje.

Towarſtvo za historiju a starožitnosće w Moskwje.

Towarſtvo lubowarjow ruskeje literatury w Moskwje.
 Towarſtvo wědomosći w Poznanju.
 Towarſtvo naukowe w Krakowje.
 Učeno družstwo w Belgradže.
 Universita norweska w Christianiji.
 Zarjadniſtvo Moskowskeje university.
 Zakład hrabjow Oſſolińskich w Lwowje.

Darmo dostawaju Maćične spisy:

Societas slav. Bud, towafſtvo serbskich gymnasiastow w Budyšinje.
 Swoboda, towafſtvo serbskich seminaristow w Budyšinje.
 Sorabicum, serbske akademiske towafſtvo w Lipsku.
 Słowjanske towafſtvo w Lipsku.

Podal dr. E. Muka.

Přispomjenka. Za Časopis so nam séele: Osvěta, Warta, Rus, Izvěſtija ſlawj. blagotw. Obščestwa.

Zličbowanje M. S. w 36. lěće (1882).

A. Dokhody.

I.	VI.
Zbytk w pokładniczy.	Doplačenje.
Z lěta 1881. . . hriwnow 159. 68. Z cyła	218. 50.
II.	VII.
Domwzate kapitale.	Z předawanja knihow.
Vacat.	Z cyła
III.	VIII.

Daň z wupožčenych kapitalow.	
Z Intowaſnje	15. 85.
Z akciji	4. 50.
Daň wot 500 hr. pola maćič- neho domu	22. 50.
	42. 85.

IV.	Rekapitulacija.
Přinoški sobustawow.	I.
Wot 53 sobustawow	159. 68.
"	42. 85.
Wot 53 sobustawow	212. —
"	212. —
V.	V.
Předzaplačenje.	VI.
Z cyła	28. —
"	28. —
	218. 50.
	1678. —
	Do hromady 2339. 03.

B. Wudawki.**I.****Wupožčene pjenjezy.**

Do lutowaſnje na knižki č. 36 400. —

II.**Čestne myto.**

Vacat.

III.**Čišć knihow.**

Časopis č. 64	179. 50.
Časopis č. 65	178. 75.
Časopis č. 66	239. 75.
Citanka (300 ex.)	70. —

668. —

IV.**Za protyku.**

Čišć pola Smolerja	252. —
Papjera	171. 60.
Wobrazy a pjeňek	118. 20.
Wjazanje	70. —

611. 80.

V.**Wjazanje.**

Bibl. stawizny	114. 77.
Čitanka	49. 50.
Časopis č. 65 a 66	24. —
Spěwník (50)	6. —
Spěwna radosć	36. —

230. 27.

VI.**Wšelčizny.**

Lithogramm za Čitanku	10. —
Cessija na sudnistwje	26. 65.
Papjera za Čit. . . .	9. 60.
Zawěſcenje	18. —
Jstwa za knihownju	90. —
Inseraty pola Monse	7. 20.
Inseraty pola Smolerja	8. 60.
Wułozki pismawjedźerja	29. 75.
Za wotpiski	19. —
Porto pola Smolerja	23. 60.
Porto pola pokładnika	7. 20.
Porto pola Rösgera	5. 45.
Kharta a protyka statist. . . .	7. —
Naćisk wo twarje domu	7. 20.
Kniha do knihownje	5. 60.

269. 85.

VII.**Dary domej M. S.**

Po ſonšim zličbowanju 37. 64.

Rekapitulacija.

Staw	I.	400. —
"	III.	668. —
"	IV.	611. 80.
"	V.	280. 27.
"	VI.	269. 85.
"	VII.	37. 64.

Do hromady 2317. 56.

Přirunanje.

Wšitke dokhody	2339. 03.
Wšitke wudawki	2217. 56.

Zbytk w pokładnicy 121. 47.

W Budyšinje, 27. měrca 1883.

M. Mjerwa, pokładnik.

Dary za dom M. S.

(Wot 27. hapryla 1882 we wosebitez lutowaňskiej knižcy.)

Zbytk po ſonšim zličbowanju 37. 64.

Knjeni a knježna Danysz z Wiśniewa 175. 10.

Latus 212. 74.

	Transport	212. 74.
Knjez Kanigowski z Waršawy . . .	51. 50.	
Dr. Drecki z Kališa . . .	6. 18.	
A. Parczewski z Kališa . . .	4. 12.	
W. Bogusławski z Pětrohroda . . .	38. —	
J. Neruda, spisovař w Prazy . . .	5. —	
H. Laras, dr. w Karwinje . . .	7. —	
Młodźenec ze Slaneho . . .	10. —	
K. Michl, tam . . .	4. 50.	
P. Stajić z Čakova . . .	1. 70.	
V. Schopov-Stojanović z Pančeva . . .	17. —	
T. Škrdle, katechet w Prazy . . .	10. —	
Ze Slaneho . . .	3. 50.	
J. Flekáček w Prazy . . .	16. 10.	
Rěčnik Tymieniecki z Kališa . . .	20. —	
G. Blažek z Přibrama . . .	1. —	
Hrabina Rogowska z Dąbrowa . . .	6. 15.	
Holšk z N. Brodu . . .	— 15.	
B. Kopytčák, professor w Tarnopolu	— 85.	
A. Parczewski . . .	61. 20.	
Student Seidl w Prazy . . .	2. 95.	
August Halka w Siegburgu . . .	5. 10.	
H. Jórdan w Popojcach . . .	<u>10. —</u>	
	Do hromady	494. 74.
Wudawki za potřebnosće domu M. S. .	<u>283. 43.</u>	
	Mamy zbytka	211. 31.

M. Mjerwa, pokladník.

E. Mütterlein, zarjadowař domu.
K. A. Jenč, revisor.

Přinoški sobustawow M. S.

W běhu lěta (1882) zaplaćichu přinošk tute sobustawy:

Na 1883: kk. professor J. Baudouin de Courtenay z Kazanja; duchowny sekretář Benedikt Chejnovský z Ossega; prof.

Gilbert Blažek z Přibrama; kantor Liška z Hodžíja; dr. Jan Hanuš z Krakowa; prof. Basil Kopytčak z Tarnopola; bjesada w Jaseńcy.

Na 1882: kk. kantor Jórdan z Popoje; dr. Sauerwein z Bantelna; kantor Kocor z Ketlic; farař Brósk z Křišowa; rentier Hanowski tudy; farař Mrózak z Budestec; farař dr. Kalich tudy; kapłan Lipič z Kułowa; dr. med. Dučman tudy; dr. med. Lešovský z Hodžíja; kand. med. Rachel w Lipsku; stud. theol. Bžedrich w Prazy; wučer Rostok z Drječina; faraf Mrózak z Hrodišća; farař Krušwica z Wjerbna; direktor Pohonč z Lipska; farař Mättig z Hućiny; professor Jareš z Kijowa; inženjer V. Kačer tam; inženjer Mikulecký tam; inženjer Voleník tam; gymnasium w Přerowie; archbiskopski vikar J. Wurm z Wołomuca; professor Baudouin de Courtenay z Kazanja; faraf Góle z Rakęc; B. Chejnovský z Ossega; dr. Laras z Karwina; gymnasium w Jičinie; kubleř Wanak z Khelna; kapłan emer. Kózlik w Komorowje; wučeřstwo w Swratce; wučer Nyčka w Essenje; gymnas. prof. Holan z Dorpatu; Miklawš Holka w Prazy; překupc Michl w Slanym; Konstantin Grot z Pětrohroda; młyński Hajnica w Njeswachidle; praeses Łusčanski w Prazy; wučer Wařko w Mysłecach; wučer Domaška z Wóslinka; kantor Libš z Budestec; professor G. Blažek z Přibrama; kantor Liška z Hodžíja; wučer Šołta z Kanec; wučer Smola z Malešec; N. Holík z Něm. Broda; dr. Muka tudy; serbske towarzystwo w Zaręču; wučer Kubica z Bolbore; farař Ráda z Barta; redaktor Smoleř tudy; knihiwjednik Marko Smoleř tudy; serbski seminar w Prazy.

Na 1881: kk. dr. Sauerwein z Bantelna; kantor Kocor z Ketlic; rentier Hanowski tudy; dr. Lešovský z Hodžíja; farař Krušwica z Wjerbna; direktor Pohonč z Lipska; dr. Laras z Karwina; gymnasium w Jičinie; kubleř Wanak z Khelna; wučer Wařko z Mysłec; kantor Libš z Budestec; prof. Blažek z Přibrawa; wučer Smola z Malešec; wučer Kubica z Bolbore; dr. fil. Grolmus tudy; farař Kubica z Bukec; farař Garbař z Kotec; wučer Garbař w Psowjach; farař Imiš z Hodžíja; farař Handrik z Malešec; kantor Bartko z Nosaćic; překupc E. Měř tudy; předstejer Mlynk w Zaręču (rjad. II.); wučer Kral na Sokoley; wučer Wojnar z Bukec; faraf Wanak z Wóslinka; kantor Šołta z Radworja; assessor Leidler w Oschatzu; Hilarij Treter w Laszkach

Królewskich; referendar Mütterlein tudy; knihikupc Pjech w Lipsku; serbski seminar w Prazy; kapłan Kubaš w Njebjelčicach.

Na 1880: kk. kantor Libš z Budestec; gymnasium w Jičinie; professor Blažek z Přibrama; wučef Kubica z Bolbore; dr. Grolmus tudy; faraf Garbař z Kotec; wučef Garbař z Psowjow; referendar Kral tudy; faraf Běrník z Klukša; faraf Wanak z Wóslinka; assessor Leidler w Oschatzu; Hilarij Treter w Laszkach Królewskich; knihikupc Pjech w Lipsku; referendar Mütterlein tudy.

Na 1879, 1878, 1877: kk. faraf Wanak; assessor Leidler.

Na 1876: k. Wanak.

W o b s a h.

Namjezne ludowe pěsňe. Druha zběrka wot dr. E. Muky	str.	3
Hornjoserbske ludowe pěsňe. Štvrta zběrka dr. E. Muky	"	20
Dwě pěsničcy. Z kritiskim přidawkom předložil dr. Pfuf	"	59
Přinoški k serbskemu knihopisej. Podař J. Pjech	"	62
Dodawk k zapisej sobustawow M. S. w Časopisu 1882, str. 65 sl. . . .	"	64
Štyri rostlinske pomjenovania. Wujašnil dr. Pfuf	"	65
Hišće někotre rostlinske jména. Wułožil M. Rostok	"	67
Basnje. Wot M. Kósyka	"	69
Wo někotrych słowach a twórbach. Podař dr. Pfuf	"	83
Šyldowska rada. Po ludowych bajkach wupěsnil dr. Pfuf	"	113
Katechismus Jakuba Ticina z l. 1685. Podař M. Hórník	"	115
Zacharias Bierling a jeho knižka z l. 1689. Podař M. Hórník	"	119
Serbske słowa w zapiskach P. F. Kowarja (1721—1736). Zdželiř	"	
H. Dučman	"	127
Kóncowki -eho, -emu, -oho, -omu. Podař M. Hórník	"	132
Njeporjadne zeslabjenje někotrych sobuzynkow. Podař M. Hórník	"	135
Hdže ma so naše „ě“ za † písac? Wułožil M. Hórník	"	138
Hólčkowa služba. Z luda podař Filip Rězak	"	143
Někotre varianty delnjoserbskich pěsni. Ze zapiskow Albina z Janšoje	"	144
Wračahi z protokollow M. S. . . .	"	148
Zapis wučených wustawow a towarzystw, kotrež z Maćiu Serbskej swoje knihi a spisy wuměnuja	"	155
Zličbowanje M. S. w 36. lécce (1882)	"	156
Dary za dom M. S. . . .	"	157
Přinoški sobustawow M. S. . . .	"	158
Hudžbna příloha: Hłosy serbskich ludowych pěsni. Wozjewištaj " M. Hórník a E. Muka.	"	

W o b s a h.

Štýri rostlinske pomjenovanja. Wujasnił dr. Pful	str. 65
Hišće někotre rostlinske mjena. Wułožil M. Rostok	" 67
Basnje. Wot M. Kósyka.	" 69
Wo někotrych słowach a twórbach. Podał dr. Pful	" 83
Šyldowska rada. Po ludowych bajkach wupěsnili dr. Pful	" 113
Katechismus Jakuba Tieina z l. 1685. Podał M. Hórnik	" 115
Zacharias Bierling a jeho knižka z l. 1689. Podał M. Hórnik	" 119
Serbske słowa w zapiskach P. F. Kowarja (1721—1736).	
Zdželit H. Dučman	" 127
Kóncowki -eho, -emu, -oho, -omu. Podał M. Hórnik	" 132
Njeporjadne zeslabjenje někotrych sobuzynkow. Podał M. Hórnik	" 135
Hdže ma so naše „ě“ za t pisać? Wułožil M. Hórnik	" 138
Hólčkowa služba. Z luda podał Filip Rězak	" 143
Někotre varianty delnjoserbskich pěsni. Ze zapiskow Albina z Janšoje	" 144
Wučahi z protokollow M. S.	" 148
Zapis wučenych wustawow a towarzstwow, kotrež z Maćicu Serbskej swoje knihy a spisy wuměnuja	" 155
Zličbowanje M. S. w 36. lěće (1882)	" 156
Dary za dom M. S.	" 157
Přinoški sobustawow M. S.	" 158
Hudžbna příloha: Hłosy serbskich ludowych pěsni. Wozjewištaj M. Hórnik a E. Mučka.	

N. B. Dodawk k hudžbnej přílozy přichodnje!

Z tutym so wudawa:

- 74) **Síchiž a połměſaz** abo Turkojo pſched Žinom w lěcze 1683.
 75) **Brotyfa** na 1884.

 Wo zaplaćenje přinoškow naležne prosymy.

M. Mjeřwa (Mörbe), pokladník.